

ΕΡΩ ΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΩΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΕΙΝΑΙ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕ-
ΣΜΟΥ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟ-
ΞΕΟΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕ-
ΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΜΑΝ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ : ΚΩΣΤ. ΧΡΥΣΑΚΗΣ

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΝΑ
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΕ ΟΜΑ-
ΔΙΚΗ ΠΡΟΣΗΛΟΓΙΑ ΤΗ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑ-
ΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΧΑΝΙΑ 1924.

ΑΛΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙ-
ΝΑΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΗ ΤΗΝ
ΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙ-
ΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ.—

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΟΔΟΣ ΧΑΛΕΝΑΣ ΘΙΚΗΜΑ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΧΑΝΙΑ - ΚΡΗΤΗΣ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΤΕΥΧΟΣ 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ : Σαλώμη (Μεταγλώττιση Μ. Βάλσα)
ΕΜΜ. ΚΟΥΡΗΤΗ : Μόνος (Δ')
- ΜΑΝΩΛΗ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ : Ἐπίστανση— Ἐπίσηδες.
Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ : Χαμόγελο.
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ : Ἐνέκδοτο ποίημα ἀπὸ χειρόγραφό του.
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ «Ἐρωτοκρίτου»
ΨΥΧΑΡΗ : Κρήτη καὶ γλώσσα.
Μ. ΒΑΛΣΑ : Ἡ ἀντίληψη τῆς Κριτικῆς.
ΣΤ. ΚΑΨΩΜΕΝΟΥ : Καλλιτεχνικὴ κίνηση.
Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ : Τὰ καλλοιογικά συναισθήματα καὶ ἡ ἔννοια τῆς Τέχνης.
ΒΙΒΛΙΑ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ κ.τ.λ.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ

Σ Α Λ Ω Μ Η

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΑΞΗ

ΕΜΜΕΤΡΗ ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΗ Μ. ΒΑΛΣΑ
ΑΠὸ ΤΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΑΓΓΛΙΚΑ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΧΑΝΙΑ—ΚΡΗΤΗΣ—1925

Η ΠΙΚΡΑΔΑ ΤΗΣ ΗΔΟΝΗΣ

Μέσα από το θεατρικό καθώς και από όλο το έργο του Ουάιλντ η «Σαλώμη» κατέχει μία θέση όχι πρωτεύουσα, αφού ασύγκριτα πρόματα δεν επιδέχονται σύγκριση, μα εξαιρετική, ίσως και την εξαιρετικότερη.

Μία τάση για το παράξενο, το τραγικά παράξενο, το άνησχα παράξενο, καθώς στα έργα του Έντγκαρ Πόου, δείχνεται και στη «Σαλώμη», αυτή όμως ή τάση, τυλιγμένη στη δραματική φόρμα καταστά να αρραγέστερη, χτυπητότερη και έντυπωτικότερη έχει άμεση επίδραση και στον περὶ ἀναίσθητο θεατή είτε ἀναγνώστη, και ὁ περὶ ψυχρὸς κριτικὸς πού ἀντικειμενικά προσπαθεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἕνα δῆμιούργημα, δύσκολα, πολὺ δύσκολα, μπορεῖ νὰ φυλαχτῆ ἀπὸ τῆς ἀρπάγης τῆς.

Ποιὸς ἦταν ὁ Οὐάιλντ και τι ροκὲς εἶχε, δὲν εἶναι ζήτημα πού νὰ μάπασχολήσῃ αὐτὴ τὴν ὄρα. Τὸ ἔργο του κασιγώστο και διαδεδομένο εἶχε ν' ἀντικρῶση λογιῶ—λογιῶ κριτικῆς ἀπὸ τῆς περὶ ἐνθουσιῶδεις, πού καλλιτεχνικῆς ψυχῆς, συγκινημένες ἀπὸ τὴ μαγικὴ του φαντασία, ἴσως μὲ κάποιαν ὑπερβολὴ τοῦ ἀπένειμαν σ' ὄλο του τὸ ἔργο, και τῆς περὶ ὕβριστικῆς πού οἱ πουριτάνοι διαφερεφτάδες τῆς ἠθικῆς τοῦ πέταξαν νὰ μουρατάρησουν τὴ διαμαντένια του Τέχνη πού μεσ' στὸ βούρκο σπιδοβολούσε ἀπανγαστικότερη.

Τὸ ἰδιαιτερο σημεῖο πού θέλω τώρα νὰ θίξω εἶναι τὸ ἔκπαιλό του δραματικό ἀριστούργημα, ἐμπνευσμένο ἀπὸ μιάν ἱστορικὴν ἡρωίδα, γὰ μορφὴ ἰδιαιζόντως περίεργη πού ἡ ἀνατολικὴ καταγωγὴ τῆς, οἱ θρύλοι, τὰ συναξάρια και ἡ παραδόσεις στόλισαν μὲ τὰ ἔλκυστικότερα χρώματα πού θὰ γοῆτευαν μιάν ποιητικὴ φαντασία. Καὶ τὶ ἀναπολητικό πού εἶναι τὸ ὄνομα τῆς Σαλώμης! Ἀμέσως μᾶς μεταφέρει σὲ μιάν ἐποχὴ πού μόλις προηγήθηκε μιάν ἀπὸ τῆς σπουδαιότερες ἰδεολογικῆς ζύμωσες τῆς οἰκουμένης, σὲ μιὰ χώρα πού τὰ ἱστορικὰ τῆς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀκριβῶς δὲν εἶναι καθαροξεδιαλυμένα. Βρισκόμαστε στὴν Ἐνατολή, στὴς χώρες, πού τὰ χρώματα, ἡ μυρωδιές, οἱ ἤχοι και τὰ συναισθηματα πλῆθουν τὸ ποικιλώτερο παιχνίδι και προσφέρουν στὰ αἰσθητήριά μας ὄργανα τῆς περὶ συγκεχυμένες ἐντυπώσεις. Ὁ οὐρανὸς μὲ τὸ θαλαπέρο του ἤλιο ζεσταίνει, ἀνάβει ὄλα τὰ κᾶθη, κεντὰ κάθε ὄρεξη, φουσκώνει ὄλες τῆς ἀποθυμιῆς, τεντώνει πᾶσα λαγγεῖα.

Σὲ τέτοιο περιβάλλον ἡ Ἐβρέσα προηγηποπούλα, ὄργανο τῆς πόρνης μάνας τῆς, βουκιά στὸ ἀψὺ πάθος πού κούρδισε ἕναν κρασοποτισμένο Ἡρώδη, σειῶντας τὰ θρεφτὰ μεριά τῆς, τινάζοντας τὰ μυτερά τῆς στὴθια, στριφοκλῶθοντας τὴν κοιλιά τῆς και τὸ μελαχροτρίχωτό τῆς ὑπογαστριο, στροβιλίζοντας δαιμονισμένα στὰ ροδοζυμωτὰ τῆς ποδιάκια, κερδίζει γιὰ δῶρο τοῦ χοροῦ τῆς ἕνα ἀσκητικό, ἔσκληδο, χρωτισμένο και λερὸ κεφάλι μὲ τὸ λυθρωμένο λαιμό, τὰ μισάνοιχτα γαλάσβυστα μάτια και τὰ κροσφαλιγμένα χεῖλια πού κλείνουν μεσ' στὸ πηχτωμένο αἷμα μιὰ γλώσσα και μιὰ ὀδοντοστοιχία πού ξεστόμιζαν βρισιές και ἀναθέματα και μασσοῦσαν ἀκριδες. Ἐκεὶ πάνω ὁ Οὐάιλντ βάζει ἕνα φιλί, ὄχι ἕνα φιλί ἄγνό. μὰ ἕνα φιλί τῆς ἡδονῆς, λάγνο, μακρορροῦφηχο, μακροβαστηγμένο, φιλί τοῦ πάθους και τοῦ γλυκασμοῦ!...

Θυρῶ πῶς αὐτὸ τὸ φιλί εἶναι μοναδικό. και μονάχα ἡ τέχνη γιὰ ἡ φανασία τοῦ μάγου συγγραφέα τοῦ Ντόριαν Γκρέϋ θὰ μπορούσε νὰ τὸ κλείσῃ σὰ οὐτίμο κειμήλιο στὸ χλιωκλούμιστο θηκάρι μιᾶς τραγωδίας; σὴν τῆ «Σαλώμη». Ἡ ἰδιαιζμινεση μὲ τὰ ἀνιτροματικότερα λόγια θὰ στεφανώσῃ τὴν πράξη—τὸ ἄγος; τὸν ἐκφυλισμὸ; τὸ παρὶλήρημα τῆς ἡδονῆς;—κείμενος τὴν ἀπαραφωμένη πριγκιπέσσα στάγκομαχητὰ τῶν γλυκερῶν τῆς σπασμῶν νὰ διερωτῶται ἂν εἶναι ἡ πικράδα τοῦ ἔρῆτα γιὰ τοῦ αἵματός πού τὴν ταράζει σύγκοριμη

Ἐφταναν αὐτὰ τὰ στερνὰ λόγια τῆς Σαλώμης γιὰ νὰ δικαιώσουν ὅλο τὸ τραγικὸ μονόπρακτο ἀριστοῦργημα ποὺ φαντάστηκε ὁ Οὐάιλντ.

Ἐδῶ ἀκριβῶς ξεχωρίζεται ἡ σύλληψη τῆς ἰδέας του· ἐνῶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀμέτρητοι φιλόλογοι καὶ ποιηταὶ ποὺ καταπιάνστηκαν μὲ τὸ μῦθο τῆς Σαλώμης, ἀφοῦ διαφέρουν σὲ δευτερευόντως λεπτομέρειες, συμφωνοῦν στὴ γενικὴ ἰδέα παρουσιάσοντας τὴν κόρη τῆς Ἡρῳδιᾶς ὡς ἓνα ἀναίσθητο ἄγριο κορίτσι, ὄργανο τῆς μάνιας τῆς ἀφροσύνης ἐπιβεβαιωμένη ἐν τῇ μητρικῇ ἐξοικίσει, ὅπως διόλου ἀντίθετα καὶ διαφοροτικά τὴ φαντάστηκε ὁ Οὐάιλντ καὶ φυσικὰ δείχνει ἐδῶ τὴν πρωτοτυπία του. Δὲν εἶναι περὶ τὸ ὄργανο ποὺ ἱκανοποιεῖ τὴ μητρικὴ λύσσα, δὲν εἶναι μιὰ κοῦκλα, περὶ μιὰ παρθένα μὲ ὀρμὲς γυναικείας, θῆλυ, ἐρωδιασμένο μὲ ὅλα τὰ πάθη τοῦ φύλου τῆς, προικισμένο μὲ τὸν ὅσο μεγάλο ἀσυνείδητο ἐγωισμό καὶ ἰσχυρογνωμοσύνη ποὺ μπορεῖ ποτὲ ἀνθρώπινο πλάσμα νὰ ἔχη. Μαζὶ μ' αὐτὰ τὴ στολίζει ὁ Οὐάιλντ μὲ ἓνα ἀτέλειωτο κομπολόγι ἀπὸ ὅλες τῆς ἀνθρώπινες ὀρμῆς, θυμὸ, περιέργεια, πονηριά, ἐπιμονή, ἔρωτα, μίσος, ἐκδίκηση, λύσσα, μετανοία καὶ ἐγωϊστικὴ ἱκανοποίηση στὸ τέλος. Εἶναι ἡ παρθένα ποὺ ἀπάνω στὴ σκηνὴ γίνεται γυναικί. Εἶναι ἀκόμα ἡ παρθένα ποὺ στὴν καρδιά τῆς δὲν μπόρεσε νὰ ριζώσει καὶ ν' ἀντίσει τὸ μπουμποῦκι τῆς καλωσύνης.

Ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, φυσικὸ ἦταν καὶ ὁ Οὐάιλντ νὰ τὴ φαντάσῃ μὲ τὴν ὑποκειμενικὴ του ἀντίληψη· μὰς τὴν παρουσιάζει φωτισμένη μὲ ὅλα τὰ πάθη, ὑπερβολικὰ καὶ ἀχαλίνωτη, μιὰν ὑπεράνθρωπη Σαλώμη.

Βάσει δὲ τῶν δυνάμεων καὶ συνηθειῶν τὸ ἀθύρο, ὅμως ἐπιμονο καὶ πεισματάρικο κορίτσι, ἡ ἐξιδανίκευση τῆς ὀμορφιάς (ἐπειδὴ πολὺ ἔμορφη τὴ φαντάστηκε, καθὼς τὸ λέει καὶ ὁ Ναρραβῶθ στὸ θαυμασμό του) γίνεται θῦμα τῆς περιέργειας του. Πῶς; ἀκούγοντας μιὰ φωνὴ ποὺ βγαίνει ἀπὸ μιὰ καλὴν στέρα. Ἐκεῖ μέσα εἶναι κλειστὴ ἡ βρομὴ, ἡ λέρα, ἡ ἀσκήμια τοῦ δραματιζόμενου ἀσκήτη, ἡ προσηλωτικὴ ὑπερκοιταξία, συγκεντρωμένες σ' ἓναν ἄντρα. Αὐτὸς ὁ ἄρσενικός γιὰ κάθε γυναίκα εἶναι ἀντιπαθητικός, ἀποτρόπαιος. Ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τὴν ὡς τώρα παρθένα, τὴν ἀπονήρευτη Σαλώμη. Αὐτὴ ἄμα τὸν κυττάζει, ὅλη τῆς ἡ ἀγνότητά μεταλλάζει σὲ μιὰ πολὺ περίεργη ψυχολογικὴ λαγνεία. Μερικοὶ ποὺ θέλησαν νὰ χτυπήσουν τὸν Οὐάιλντ βρῖσκουν ἐδῶ τὴν ἀχάθεια πτέρυγας τῆς «Σαλώμης». Εἶναι ὅμως πραγματικῶς τὸ ἀντίθετο. (Βρῖσκουν πῶς δὲ στέκει τὸ ὅτι φαντάστηκε τὴν τερατώδη αὐτὴ περίσταση, πῶς μιὰ βασιλοπούλα παρθένα νὰ θέλῃ καὶ σῶνει, στὰ καλά καθούμενα, νὰ δώσῃ τὴν παρθενιά τῆς, νὰ θέλῃ νὰ φιλήσῃ τὸ στόμα ἑνὸς κατάλευρου ἀσκήτη). Ἐπὶ πλέον ἔχομε μιὰν ὥραϊα οὐκ ἂν ἀντίθεση. Ἐσωτερικὴ. Τὸ ὥραϊο ζητᾷ νὰ προσφερθῇ στὸ ἀσκήτη. Ἡ προικηποπούλα δίνει τὴν παρθενιά τῆς στὸ φυλακισμένο ἀλήτη. Ἐσωτερικὴ. Ἡ λαγνεία ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὴν θρησκευτικὴ τυφλοπάθεια. Ἐπίσης στους δύο αὐτοὺς παράγοντες ἔβαλε καὶ ἓνα Ἡρῳδιᾶ ποὺ ἐνσαρκώνει τὴ θρασυεὶλία, μιὰν Ἡρῳδιάδα ποὺ προσωποποιεῖ τὴν ἀδιάντροπη ζήτησιον.

Καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ δύναμη τοῦ Οὐάιλντ, ἐπειδὴ ὅλοι αὐτοὶ οἱ χαρακτήρες, τόσο χτυπητοὶ καὶ βαθυγνώριστοι, ἐξελίσσονται σὲ μιὰ μοναδικὴ ἁρμονία στὸ στενὸ ὄριο μιᾶς μοναδικῆς πράξης, καὶ αὐτὴ ἡ πράξις ὁρμῶν γιὰ νὰ μᾶς ἀναπτύξῃ τόσοτους χαρακτήρες ὅσο καὶ τὴ ὀρίση αὐτὴ ἡ συντομία, ἡ ὁποία κάθε ἄλλο δείχνει παρὰ μιὰ περίληψη ἢ σύμπτυξη, ἀντὶ νὰ ὑποβιάσῃ τὴ δραματικὴ ἐντύπωση, ἐξεναντίας τὴ μεγαλοποιεῖ, ὄντας ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα αὐτῆς τῆς τραγωδίας ποὺ στὸ εἶδος τῆς εἶναι μοναδικὴ καὶ ἄφηκε σταθμὸ στὰ σύγχρονα θεατρικὰ χρονικά. Γύρω στὴν ἴδιαν ὑπόθεση, ἄλλοι ἔγραψαν τέσσαρις πράξεις. Τὸ «οὐκ ἔν τῳ πολλῷ τῷ εὖ» εἶναι ἐδῶ καταλλήλотаτα ἐφηρμοσμένο, τόσο μῖλλον ἐπειδὴ, καθὼς εἴπαμε, ἡ μοναδικὴ πράξις τῆς «Σαλώμης» εἶναι ἓνας μεγάλος συντελεστὴς τῆς ἄξια τῆς ὡς ἔργου τέχνης. Ἰσα ἰσα ἀκριβῶς γιὰ τὴν πρωτοτυπία. Οἱ δευτερευόντες χαρακτήρες εἶναι καὶ αὐτοὶ σχεδιασμένοι μὲ τῆς ἴδιες δυνάμεις καὶ ἀμείλιχτες κονδυλιές, ὁ Ναρραβῶθ, ὁ ἀκόλουθος τῆς Ἡρῳδιάδας, Ἐβραῖοι, Ναζωραῖοι. Καπαδοκῆς κτλ. Ἡ λεπτὴ μὰ τσουχτερὴ εἰρωνεία γιὰ τοὺς Ἑβραίους καὶ Ναζωραίους καὶ γενικὰ γιὰ τὸ θεὸ καὶ τὴ θρησκεία εἶναι χαρακτηριστικώτατη.

Ἄλλος μεγάλος συντελεστὴς ἐκτός ἀπὸ τοὺς χαρακτήρες στὴν ἄξια καὶ στὴν πρωτοτυπία τοῦ ἔργου εἶναι ἡ εἰκόνας του. Σχεδὸν ὑπνωτίζουν καὶ δουλοῦν τὸ θεατὴ στὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα. Τὸ ἔργο ἔχει μεγάλῃ, πολὺ δυνατῇ

ὑποβλητικότητά. Κάθε σκηνή, κάθε λεπτομέρεια κάμει τὴ βαθεῖα τῆς ἐντύπωσης. Θὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς ἔχει μπροστά του τὴν ἐξημμένη φαντασία τοῦ Ἐντγκαρ Πόου. Ὁ Ἰωάννης μέσα στὴ στέρα μὲ τὴ βαθεῖα προφητικὴ φωνὴ του ποὺ μοιάζει σὰ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, τὸ σκοτεινιασμένο φεγγάρι, ὁ χορὸς τῆς Σαλώμης μπρὸς στὸν Ἡρῳδιᾶ, τὸ χερὶ τοῦ δήμου ποὺ αἰματόσταχτο βγαίνει ἀπὸ τὴ στέρα κρατώντας στὸν ἀσημένιο δίσκο τὸ αἰματόχυτο κεφάλι τοῦ προφήτη ποὺ ἀχνίζει ἀκόμα ἀπὸ τὸ ἀποτομο χᾶδι τοῦ μαχαιριοῦ, τὸ χρωματισμὸ τῆς Σαλώμης, ὅταν λάγνη καταβυζαίνει μὲ τὰ φίλια τῆς τὰ ἄλλα χεῖλα τῆς νεκρῆς κεφαλῆς, εἶναι εἰκόνας ὑπέροχης τραγικῆς λυρικότητος. Λυρικός ὄργασμος σὲ τραγωδία· πρᾶμα ἀσυμβίβαστο γιὰ τοὺς θεατρικούς σημερινούς «κανόνες». Ἄλλὰ ὅταν πρόκειται γιὰ ἔργο τέχνης—τέτοιο ἔργο!—τοὺς «κανόνες» ποῖος τοὺς λογαριάζει!

Ὁ τυπικὸς ἄγγελος τῆς κλασσικῆς τραγωδίας δὲν ἔχει ἰσόσταση. Ἐδῶ ὅλο γίνονται μπροστά μας. Ὁ Ἰωάννης θὰ ἀποκεφαλίζονταν στὴ σκηνὴ ἀπάνω ἂν δὲν ἦταν στὸ πηγάδι του· δὲν εἶναι τεχνολογικὸ σκέρτσος τοῦ Οὐάιλντ γιὰ νὰ ἀποφύγῃ πάνω στὴ σκηνὴ τὸ ματοκύλισμα (τὸ Ὁρατιανὸ πε coram populo), ἀφοῦ τὸ Ναρραβῶθ καὶ τὴ Σαλώμη τοὺς σκοτώνει ἀπάνω στὴ σκηνή. Ἐπειτα τί ὥραϊος, τί γεμάτος λυρισμὸ ὁ θάνατος τῆς Σαλώμης, καθὼς τὸν φαντάστηκε ὁ φυλακισμένος τοῦ Ντὲ Πρὸφουντις. Τὴ στιγμή ποὺ γεύεται γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ὑπέροχτη, τὴν μικρὴ γλύκα τῆς ἀγάπης, δίχως νὰ νοιώσῃ γύρω τῆς ποῖος μένει καὶ ποῖος φεύγει ἂν ἐβύσαν τὰ φῶτα, ἂν σκοτεῖνας τὸ φεγγάρι, τὴ στιγμή ποὺ κλανιέται στὴν αἰθέρα ἐρωτικὴ ἔκτασις, τῆς ἀφαιροῦν τὴ ζωὴ. Δὲν μεταγυρνᾷ στὴν πρόστυχη πραγματικότητά. Τί μεγαλειότερη εὐτυχία! Καὶ ποῖος λέγει πῶς δὲν θὰ ἦταν δυστυχισμένη ἂν δὲν ἐκάπνιζε τοῦ Ἡρῳδιᾶ νὰ τὴ σκοτώσῃ;

Ἡ τε εὐταῖες σκηνῆς τῆς Σαλώμης εἶναι ἀφθαστῆς ὥραϊότητος καὶ καλλιτεχνικότητος ὑπέροχης. Συνοψίζονται ὅμοια μιὰ φορὰ δυνατοί, χτυπητοὶ οἱ χαρακτήρες τοῦ Ἡρῳδιᾶ, τῆς Ἡρῳδιάδας καὶ τῆς Σαλώμης. Σκηνῆς φρικαστικῆς, ὑποβλητικώτατες, εἶναι ἀληθινῆς εἰκόνας ὅλο λυρισμὸ ποὺ ξεχειλίζει στὸ τραγικὸ περιβάλλον. Συναρπάζεται κανεὶς τόσο ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ διανοητικὴ συγκίνηση. Τὰ δὲ τελευταῖα λόγια τῆς Σαλώμης, ἡ κατακλιθεῖς τῆς τραγωδίας, εἶναι κάτι τὸ ἀνέλπικο ποὺ προκαλεῖ ὅλες τῆς συγκινήσεις, κάθε λογῆς, στὸ ταραγμένο μυαλὸ τὸν ἀκροατὴ, ποὺ ξαφνιασμένος ἀπὸ τὸσες παράξενες ὁπτασίες, μάρτυς ἑνὸς τέτοιου ἀποτρόπαιου φονικοῦ, ζαλιζεται κυριολεκτικῶς ἀπὸ τοὺς τελευταίους γυμνάσιμους τῆς Σαλώμης στὰ μισόσφιχτα χεῖλια τοῦ κομμένου κεφαλοῦ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ τὴ νέα παράξενη συγκίνηση ποὺ ὡς τὰ τριβάθα τῆς κριτικῆς του συγκλονίζει τὸ εἶναι του.

ΠΑΡΙΣΙ 4 Δ'. 1918.

καὶ γιὰ τὸ πιστὸ τῆς ἀντιγραφῆς

M. ΒΑΛΣΑΣ

12. Ε'. 1921

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ. Μιὰ μικρὴ σημείωσις γιὰ τὸ λεχτικὸ ὕφος τῆς μετάφρασης. Δὲν ἀποβλέπει τόσο σὲ μιὰ ποιητικὴ καλλιέργεια, ὅσο στὴ θεατρικὴ ἐντύπωση καὶ στὴ θεατρικὴ ἀπυργεῖα, δουλεμένη καθὼς εἶναι αὐτὴ ἡ ἐργασία γιὰ τὴ σκηνή.

M. B.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΗΡΩΔΗΣ ΑΝΤΙΠΑΣ, Τετράρχης τῆς Ἰουδαίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ, ὁ προφήτης.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ, ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς.

ΤΙΓΕΛΛΙΝΟΣ, ἕνας νέος Ρωμαῖος.

Ἕνας Καππαδόκης.

Ἕνας ἀπὸ τῆ Νουβία.

Πρῶτος Στρατιώτης.

Δεύτερος

Ὁ Ἀκόλουθος τῆς Ἡρωδιάδας.

Ἑβραῖοι.

Ναζωραῖοι.

Σκλάβοι.

ΝΑΑΜΑΝ, ὁ δῆμιος.

ΗΡΩΔΙΑΔΑ, γυναῖκα τοῦ Τετράρχη.

ΣΑΛΩΜΗ, κόρη τῆς Ἡρωδιάδας.

ΣΑΛΩΜΗ

(Μιὰ μεγάλη ταράτσα στὸ Παλάτι τοῦ Ἡρώδη, πάνω ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ συμποσίου. Μερικοὶ στρατιῶτες εἶνε ἀκουμπισμένοι στὸ μπαλκόνι. Δεξιὰ μιὰ μεγάλη σκάλα καὶ πάνω ἀριστερὰ μιὰ παλιὰ στέρνα περιτριγυρισμένη μ' ἕνα πράσινο μπρούτζινο τοίχωμα. Φεγγάρι.)

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Ἀπόψε ἡ πριγκηπέσσα ἡ Σαλώμη τί ὄραϊά ποῦ εἶναι !...

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Τὸ φεγγάρι διές !. ἀλλόκοτη μιὰ θεά ποῦ ἔχει !. Σὰ μορφὴ γυναίκας δείχνει ποῦ ὄξω βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο. Μοιάζει σὰ γυναῖκα πεθαμένη θὰ νόμιζες τὸ θάνατο πῶς ἔβλεπε μπροστά του !...

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Ἀληθινὰ παράξενη πῶς φαίνεται ἡ θωριά του ! ...εἶναι ἀπαράλλαχτο σὰ χαϊδεμένη πριγκηπέσσα σ' ὠχροκίτρινα πέπλα τυλιγμένη ποῦ ἀπὸ μέσα φαγκρίζουν τὰσημένια τῆς ἀσπρόλουστῃ ποδάμια' ...σὰν πριγκηπέσσα ὀλόϊδια μὲ δυὸ περιστερᾶκια γιὰ πόδια, καὶ θὰ νόμιζες ἀπ' τὸ χορὸ πῶς βγαίνει.

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Εἶνε ἀπαράλλαχτο σὰ μιὰ γυναῖκα πεθαμένη... Πῶς πάει ἀργοκινούμενο !..

(Θόρυβος στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου)

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τί χαλασμό σοῦ κάνουν !..

Ποιοί εἶνε σὸν τ' ἀγριογούμαρα τέτοιες φωνὲς ποῦ βγάνουν ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Εἶναι οἱ Ὀβρηοί... Πάντοτε ἴδιοι... Ποτέ δὲν ἀλλάζουν,
Πάντα γιὰ τὴ θρησκεία τους πιάνονται καὶ φωνάζουν.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Γιὰ τὴ θρησκεία τους γιατί μαλλώνουνε ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ποῦ ξέρω ;

Ἔτσι πάντα τσακώνονται. Ἄκουσε νὰ σοῦ φέρω
κι' ἓνα...παράδειγμα, νὰ δῆς. Νά !... λένε οἱ Φαρισαῖοι
οἱ ἀγγέλοι πῶς ὑπάρχουνε· κι' ὅμως οἱ Σαδδουκαῖοι
φωνάζουν πῶς οἱ ἀγγέλοι δὲν ὑπάρχουνε καθόλου.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Μὰ νὶ τσακώνονται γι' αὐτά, μοῦ φαίνεται ὅπως διόλου
γελοῖο...

NARRABΩΘ

Τὶ ὠραία ἡ πριγκηπέσσα ἡ Σαλώμη
ποῦ εἶνε ἀπόψε !

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Πάνω της τὰ μάτια σου εἶνε ἀκόμη·
πολὺ τὴ βλέπεις... Νὰ κυττᾶς, ἔτσι, μὲ τέτοιο μάτι
τὸν κόσμο, δὲν εἶνε καλό, μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ
ἀπαισιο...

NARRABΩΘ

Τὶ ὠμορφόθωρη ποῦ δείχνει ἀπόψε !..

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

....Ἐμένα
τὰ μοῦτρα τοῦ Τετράρχη κάμποσο κατσουφιασμένα
μοῦ φαίνονται.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Σὰν νᾶβλεπε στὴ σκοτεινιά τὸν Ἄδη...

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Κάτι τὸ δίχως ἄλλο θὰ κυττάξῃ στὸ σκοτάδι.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Μπορεῖ καὶ κάποιονε.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Μὰ ποιόνε ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ξέρω ἐγώ :

NARRABΩΘ

Θεέ μου !

Τὶ χλωμοπρόσωπη εἶνε ἡ πριγκηπέσσα !... ἔτσι ποτέ μου
χλωμὴ δὲν τὴν ἀντίκρουσα. Εἶγε σὰ σκιά ποῦ πέφτει
ἀπὸ ἄσπρο ἓνα τριαντάφυλλο σὲ ὀλόγυρο καθρέφτη.

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Μὰ μὴν τὴ βλέπῃς· ἐσὺ πειὰ τὸ παρακάνεις !..

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Χύνα

κρασί στὴν κοῦπα τοῦ Τετράρχη ἡ Ἡρωδιάδα.

ΕΝΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Ἐχεινὴ

εἶνε ἡ Τετράρχαινα Ἡρωδιάδα ; ἡ μαυροφορεμένη
ἔκει κάτω, μὲ τὴ φορεσιὰ τὴν ἀργυροφασμένη
μὲ μαργαριταρόπετρες ;... ποῦ ἀπ' τῆς γυναῖκες μόνῃ
πασπαλιστὰ ἔχει τὰ μαλλιά της μὲ γαλάζια σκόνη ;...

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ναί, ἡ Ἡρωδιάδα, αὐτὴ ποῦ λές, γυναῖκα τοῦ Τετράρχη.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Σὰν τὸν Τετράρχη στὸ κρασί κανένας δὲν ὑπάρχει
πειὸ μερακλῆς. Τριῶνε λογίων ἔχει κρασιὰ στὴ γέψη·
Τὸ πρῶτο ἀπ' ὅλα εἶνε αὐτὸ ποῦ τοῦ ἔχουν προμηθέψῃ
ἔπὸ τὸ νησί τὴ Σαμοθράκη, βυσσινὶ στὸ χρῶμα
σὸν τὸ μανδύα τοῦ Καίσαρα...

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Τοῦτον ἐγὼ ἀκόμα

δὲν ἔτυχε νὰν τὸν ἰδῶ.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

..Ἐχει ἓνα εἶδος ἄλλο
—ἀπὸ τὴν Κύπρο ποῦ ἔρχεται, κι' αὐτὸ νησί μεγάλο—
ποῦ ἔχει θωριὰ χρυσαφιστή...

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Τρέφω γιὰ τὸ χρυσάφι

ἀγάπη ἀχόρταγη.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

...Καὶ τὸ ἄλλο κόκκινον, ποῦ βάφει
σὸν αἷμα· αὐτὸ ἀπ' τὴ Σικελία.

ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΟΥΒΙΑ

Τὸ αἷμα τὸ ἀγαποῦνε

οἱ θεοὶ μας στὴν πατρίδα. Καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἀπαιτοῦνε
δύο φορὲς, κάθε χρονιά νὰ σφάζουμε θυσία
ἔπο τὰ παιδιά μας μερικὰ σὲ ἀνύπαντρη ἡλικία·
πενήντα ἀγόρια κι' ἑκατὸ κοπέλλες. Μὸ ὅμως πάλι
δὲ θὰ τοὺς δίνουμε ἀρκετά, ... γιὰτὶ ἀπενιά μεγάλη
γιὰ μᾶς ἀκόμα δείχνουνε.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Δὲ μένει κανεὶς τώρα
θεὸς πειὰ στὴν πατρίδα μου· οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τὴ χώρα
τοὺς διώξαν. Δὲν πῶς στὰ βουνὰ κρυφτήκαν· δὲν πιστεύω..
Τρεῖς νύχτες ἔχω στὰ βουνὰ παντοῦ ποῦ τοὺς γυρεύω,
καὶ δὲν τοὺς βρίσκω· στὰ στερνὰ νὰ τοὺς φωνάζω ἀρχίζω
μὲ τὸνομά τους... ὅμως κι' οὔτε ἔτσι ἔρχονταν. Νομίζω
πῶς πέθαναν.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι ἓνα θεὸ λατρεύουν
ποῦ νὰ τὸν δῆς ἀδύνατο.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Μὰ τότε πῶς πιστεύουν ;...
Δὲν τὸ χωράει ἡ σκέψη μου.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Μόνο, κι' αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια,
πιστεύουν σ' ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ ἰδῆς.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Σὰν παραμύθια
ζεβζέκικα μοῦ φαίνονται.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

Κατόπι μου θι φτιάση
ἄλλος πειὸ δυνατώτερος ἀπὸ μένα στὴν πλάση·
τῷ σανταλιῷ του τὰ λουριά μὲ τὸ δικό μου χέρι
νὰ λύσω δὲ στέκω ἄξιος. Ἄμα ἔλθη, ὅλα τὰ μέση,
κι' αὐτὰ τὶ πειὸ μοναχικά, θὰ χαίρουνται, θὰνθοῦνε·
τὰ μάτια ὅλων τῶν τυφλῶν τότε τὸ φῶς θὰ ἰδοῦνε.
Αὐτὸς σὰν ἔλθη, ὅλοι οἱ κουφοὶ θὰκούσουνε καὶ πάλι·
τὸ βυζαχτάρικο μωρὸ τὸ χέρι του θὰ βάλῃ
μέσ' στὸν κρῖψῶνα τοῦ θεριοῦ, καὶ θὰ ὀδηγᾷ στὰ δάση
ἀπὸ τὴ χαιτή τὰ λιοντάρια.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Κάντον νὰ σωπάση,
πάντα ἀνοησίες διαλαλεῖ.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὅχι δά! Αὐτὸς εἶναι ἓνας
ἄνθρωπος ἅγιος κι' ἄκακος—τὸ ξέρει δὰ καθέννας—

καὶ σὰ μὲ νοιώνη, ἄμα καθεμέρα κατεβαίνω,
μ' εὐχαριστᾷ γιὰ τὸ φαγὶ ποῦ πάντα τοῦ πηγαίνω.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Ποῖος εἶναι αὐτός ;

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἐνας προφήτης.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Πῶς τὸν λέν ;

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἰωάννη.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Καὶ ἀπὸ ποῖο μέρος ἔρχεται ;... ἔδῳ ποῦ ἦλθε τί κάνει ;...

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἦρθε πέρ' ἀπ' τὴν ἔρημο· ἐκεῖ ἀπὸ ἀκρίδες ζοῦσε
κι' ἀπὸ μέλι ἄγριο τρέφονταν· ἀπάνω του φοροῦσε
ροῦχα ἀπὸ καμηλότριχο μὲ μιὰ πετσένια ζώνη.
Εἶχε θωριά τρομαχτική· νὰ τὸν περικυκλῶνη
κόσμος συνείθιζε ἀρκετὸς καὶ πίσω του νὰ τρέχη·
λένε πολλοὶ πῶς κι' ὄπαδους κατάφερε νὰ ἔχη.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Γιὰ τί μιλεῖ ;

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Δὲν ξέρουμε. Ἀρχινᾷ, δίχως νὰ παύη,
λαλιὰ φοβέρας τρομαχτή· μὰ ὅμως νὰ καταλάβῃ
τί θὲ νὰ πῆ δὲν μπόρεσε κανεὶς μας.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Σὰ θελήση

κανεὶς τὸν βλέπει εὐκολα ;

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὅχι ! τῶχει ἔμποδίσση

ὁ Ἡρόδης.

NARRABΩΘ

Πάλι ἡ περιγηπέσσα τὴ μορφή της πίσω
ἀπ' τὸ φουσρό της ἔκρυψε... Μοῦ ἔρχεται νὰ φιλήσω
τὰ δυὸ τὰ τρυφερόσαρκά της κάτωσπρα χερὰκια
ποῦ γύρω στὴ φωλίτσα τοὺς μοιάζουν περιστεράκια
ποῦ γοργόφτερογίζουνε.. Σὰν πεταλοῦδες μοιάζουν
λευκές, ἀσπρόχαρες...

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Μὰ σὰν πολὺ νὰ σὲ ταράζουν.

Γιατί τὴ βλέπεις ; Καρφωμένο πῖνω τῆς τῶ μάτι
δὲν πρέπει νάχης. Φοβερό μορεῖ νά γίνη κάτι,
(δείχνει τὴ στέρνα)
Τί φυλακὴ παράξενη !...

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Στέρνα παληὰ ἀφισμένη.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Στέρνα παληὰ ; ὑγιεινὸ κανένας γιὰ νὰ μένη
δὲ θάναι βέβαια καὶ πολὺ.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Πῶς ὄχι ;... Ἐδῶ οἰγμένος
δώδεκα χρόνια σφαληχτός, ἀπ' ὅλοῦς ξεχασμένος
ὁ πειὸ μεγάλος ἀδερφός τοῦ Ἡρώδη ἔχει καθίση,
—ὁ πρώτος τῆς Ἡρωδιῆδας ἄντρας—κι' ἔχει ζήση.
Ἐγὼ δὲν τὸν ἐσκότωσα. Μετὰ τὸν εἶχαν πνίξη.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Τὸν ἔπνξαν ! μὰ ποιὸς λοιπὸν τόλμησε νὰ τὸν γκίξη !...

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

(δείχνει τὸ δῆμιο, ἓνα θεόρατο μαῦρο)
Αὐτὸς ἐκεῖ, ὁ Νααμάν ὁ μαῦρος.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Καὶ διόλο!

δὲ δειλίασε ; δὲ σκιάχτηκε ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἄ μπᾶ !... γιατί ;... Καθόλου.
Τὸ δαχτυλίδι τοῦ ὁ Τετράρχης τοῦ τὸ εἶχε δώση.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Ποιὸ δαχτυλίδι ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τοῦ θανάτου, ἔτσι νὰ τὸν σκοτώση
στιγμὴ δὲ δίστασε.

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Ναί... μὰ ὅμως βασιληὰ κανένα
σὰν πνίγουν εἶνε φοβερό !...

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Γιατί ; Σὰν τὸν καθένα
καὶ οἱ βασιληάδες ἔχουνε λαιμό...

Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ

Θαροῶ πῶς κάτι

φρικαλέο θάναι τέτοιο πράμα !

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Ἡ πριγκηπέσσα νάτη !...
σηκώνεται... Ἀφίνει τὸ τραπέζι... ταραγμένη
πολὺ εἶναι... Ἐρχεται γιὰ ἔδῳ.—Ἀπὸ ἐκεῖ μέσα βγαίνει
ἔδῳ πάνω. Πόσο χλωμισμένη δείχνει !... Σὰν καὶ τώρα
χλωμὴ ποτέ μου δὲν τὴν εἶδα.

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Μὰ σὺ δις τὴν ὥρα
τὴ βλέπεις. Πᾶψε... κάνε μου κι' ἐμένα αὐτὴ τὴ χάρη...

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Σὰν περισσότερι πῶ ἔχασε τὸ δρόμο πῶχει πάρη,
σὰ νάρκισσος στὸν ἄνεμο ποῦ τρέμει—σὰ λουλοῦδι
φιλοπασπάλιστο θωριάζει μ' ἀσημένιο χνουδι !

ΣΑΛΩΜΗ

(μπαίνοντάς)

Δὲ βαστῶ πειὰ ἐκεῖ μέσα' δὲ βαστῶ, δὲν ὑπομένω...
Γιατί ὁ Τετράρχης πάνω μου ὅλο νάχη καρφωμένο,
κάθε στιγμή, τὸ μάτι του καθὼς τάνοιγοκλεινη
σὰν τυφλοπόντικας ;... καθένας βέβαια θὰ τὸ κρήνη
ἄπρεπο τέτοιο πράμα ἔτσι δὰ νὰ μέ κυττάζη
ὁ ἄντρας τῆς μητέρα; μου. Δὲ ξέρω κι' ἂν πειράζη,
μὰ βέβαια δὲν τοῦ στέκει.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Μέσ' ἀπ' τὸ συμπόσιο τώρα
μὸλι; ἐβγήκες, πριγκηπέσσα ;...

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄχ! ἔδῳ τέτοιαν ὥρα,
πόσο γλυκόπνοα φυσάει τᾶγέρι !... Νάναπνῆ
μορεῖ κανένας ἔδῳ πάνω... Μέσα ἐκεῖ εἶναι Ἐβραῖοι
πέρα πὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ποῦ ἀλληλομαδιῶνται
γιὰ τῆς γελοῖες τους λειτουργίες καὶ ἀλληλοχτυπιῶνται...
Βάρβαροι ποῦ ὅλο πίνοννε καὶ τὸ κρασί σκορπᾶνε
στὸ πάτωμα... Ἐλληνες ἀπὸ τὴ Σμύρνη ποῦ ἀγαπᾶνε
νὰ βάφουν μάγουλα καὶ μάτια, τὰ μαλλιά τοῦ ποῦ ἔχουν
σγουρά μὲ σύστριφτα πλεξούδια... Αἰγύπτιοι ποῦ προσέχουν
μὲν τοὺς ξεφύγη λέξη ἀπὸ τὸ στόμα τους, γεμάτοι
ὑποκρισία, μὲ μακροῦς ἀπὸ νεφροῖτη κάτι
καρφίτσες, τυλιγμένοι σὲ πυροῦξανθους μανδύες...
Ρωμαῖοι δίχως ἀνθρωπιά, γουρούνια, ποῦ ἀνοησίες
στὴν παρδαλή τους γλώσσα λένε... Ἄ !... τοὺς Ρωμαῖους πόσο
βαριέμαι!... νθρωποὶ ἀδιάντροποι, χωριάτες, μὰ π' ὅς τόσο
πέρουν ἓνα ὕφος σὰν ἀρχόντοι καλομαθημένοι.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Πριγκηπέσσα δὲν κάθεισαι ;... δὲν εἶσαι κουρασμένη ;...

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Τί τῆς μιλάς ; Γιατί τὴ βλέπεις ;—Κάτι τί θὰ γίνῃ ἀπαίσιο.

ΣΑΛΩΜΗ

Τί ὄμορφη ἀπόψε φαίνεται ἡ σελήνη !
Σὰ δεκαοἰτσα εἶνε μικρὴ, σὰν ἀσημένιο ἀνθάκι...
Εἶνε καὶ ἀθῶα, ἀπόννηρη, ἀγνή σὰν κοριτσάκι...
θὰ κρύβῃ βέβαια κι' ὄμορφιές παρθένας. Ναὶ παρθένα
θάναί, δὲ θὰ ντροπιάστηκε ποτέσ ἀπὸ κανένα,
καὶ σάντρες, σὰν ἄλλες θεές, ποτὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς
δὲ θάφηκε.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

Ἦρθε ὁ Γιὸς τοῦ Ἄνθρώπου, ἦρθε ὁ φωτοδότης
ἔφτασε... καὶ οἱ ἀλογάνθρωποι στοὺς ποταμοὺς κρυφτῆκαν,
μέσ' στὰ ποτάμια οἱ νεράιδες ποῦ ἔμεναν, τάφηκαν
καὶ χώθησαν στῆς φυλλωσιῆς βαθειὰ στὰ δάση μέσα.

ΣΑΛΩΜΗ

Ποιὸς εἶνε αὐτὸς ποῦ μίλησε ;...

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὁ προφήτης, πριγκηπέσσα.

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄ, ὁ προφήτης ; Εἶναι αὐτὸς ποῦ Ὁ Ἡρώδης τὸν φοβάται;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Κανεὶς γιὰ τοῦτο τίποτε δὲν ξέρει, οὔτε θυμάται
μίλησεν ὁ προφήτης Ἰωάννης.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Πριγκηπέσσα,
θέλεις τὸ ἀνάκλιτρό σου νὰ τὸ φέρουνε ἀπὸ μέσα ;
Εἶνε νυχτιὰ μαγευτικὴ στὸν κῆπο.

ΣΑΛΩΜΗ

Τὴ μητέρα
μου ἀλήθεια τὴν κακολογεῖ ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Κανεὶς μας ἔδω πέρα
ποτὲ δὲν ἐκατάλαβε τί λέγει, πριγκηπέσσα.

ΣΑΛΩΜΗ

Ναί, πάντα τὴν κακολογεῖ.

(μπαίνει ἓνας δούλος)

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Γιὰ τὸ συμπόσιο μέσα
ὁ Ἡρώδης σὲ παρακαλεῖ σὰ θέλῃς νὰ γυρίσης,
πριγκηπέσσα.

ΣΑΛΩΜΗ

Δὲ θέλω νάρθω.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Νὰ μὲ συγχωρήσης,
πριγκηπέσσα, μὰν δὲν πᾶς μέσα, κάποια δυστυχία
μπορεῖ νὰ γίνῃ.

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄνθρωπος γέρος στὴν ἡλικία
εἶναι ὁ προφήτης ;

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Μέσα νὰ σὲ πάγω ἄφησέ με,
πριγκηπέσσα, καλλίτερα γύρισε πίσω.

ΣΑΛΩΜΗ

Πέ με,
εἶνε ὁ προφήτης ἄνθρωπος γέρος στὴν ἡλικία ;

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὁχι, εἶνε νέος, πριγκηπέσσα.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἀπόδειξη καμμία
γιαυτὸ δὲν ἔχεις. Ὁ Ἡλίας λένε ποῦ εἶναι.

ΣΑΛΩΜΗ

Ὁ Ἡλίας
αὐτὸς ποιὸς εἶναι ;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἐνας παλῆς αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας
προφήτης, μὰ πολὺ παλῆς.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Τί ἀπάντηση νὰ δώσω
γιὰ τὸν Τετράρχη, πριγκηπέσσα ;

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

Μὴ χαίρεσαι ὡς τόσο
τῆς Παλαιστίνης γῆ, ἐπειδὴ κείνη ἢ βέργα ἔχει σπάση
ποῦ σ' ἔδερνε... Ἀπὸ τοῦ φειδιοῦ τὸ σπόρο, ἅμα θὰ σκάση.

πετιέται ἡ σαῦρα, καὶ αὐτὸ ποῦ θὰ γεννήσῃ ἐκείνη,
θὰ ἐξολοθρεύσῃ τὰ πουλιά.

ΣΑΛΩΜΗ

Τί παρὰ ξένο ἀφίνει
ἀχὸ ἢ φωνὴ του ! Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ τοῦ μιλήσω.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἄδύνατο εἶνε, πριγκηπέσσα, νὰ σεῦχαριστήσω
ψυχὴ ὁ Τετράρχης δὲν ἀφίνει μαυτὸν νὰ μιλήσῃ,
ἀκόμα καὶ στὸν ἀρχιερέα του τῶχει ἐμποδίσῃ.

ΣΑΛΩΜΗ

Θέλω μαζί του νὰ μιλήσω.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τοῦτο, πριγκηπέσσα,
τῶν ἀδυνάτω ἀδύνατο.

ΣΑΛΩΜΗ

Τὸ θέλω,

NAPPABΩΘ

Στὸ συμπόσιο μέσα
δὲν εἶνε προτιμώτερο, ἂν κρίνης, νὰ γυρίσῃς ;

ΣΑΛΩΜΗ

Βγάλτε τον ἔξω τὸν προφήτη.

(βγαίνει ὁ δούλος)

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Νὰ μᾶς συμπαθήσῃς
μὰ δὲν τολμοῦμε, πριγκηπέσσα.

ΣΑΛΩΜΗ

(πλησιάζει τὴ στέργα καὶ βλέπει κάτω)

Τί πηχτὸ σκοτιάδι
ἐκεῖ κάτω ! Φοβερὸ σὲ τέτοιο σκοτεινὸ πηγάδι
θᾶναι νὰ ζῆ κανεῖς. Σὰ μνημα μοιάζει ὀλοανοιγμένο...

(Στοὺς στρατιῶτες)

Μὰ δὲ μὲ ἀκοῦτε ; Βγάλτε τὸν προφήτη. Περιμένω
νὰ τὸν δῶ.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Μὴ μᾶς τὸ ἀπαιτήσῃς, στὸ παρακαλοῦμε,
πριγκηπέσσα.

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄκόμα περιμένω.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Θὶ σφαχτοῦμε,
πριγκηπέσσα στὰ πόδια σου φτάνει νὰ τὸ θελήσῃς.
Μὰ δὲν μπορούμε ὅι ζητᾶς αὐτὸ νὰ τὸ ἀπαιτήσῃς
ἀπὸ τὰμᾶς δὲν ἔπρεπε.

ΣΑΛΩΜΗ

(βλέποντας τὸν Ναρραβῶθ)

Ἄαααα !

Ὁ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Τὸ χέρι σου, Θεέ μου,
μὴ γίνῃ καμμιά συμφορὰ !

ΣΑΛΩΜΗ

(πηγαίνει στὸν Ναρραβῶθ)

Αὐτὴ τὴ χάρη, πέ μου,
θὰ μοῦ τὴν κάνῃς, Ναρραβῶθ. Γιὰ μένα θὰ τὴν κάνῃς.
Πάντα σοῦ δείχτηκα καλὴ, τὸ ξέρεις. Καὶ δὲ χάνεις
τίποτε ἂν πῆς τὸ ναί. Γυρεύω νὰ τὸν δῶ μονάχα
μιὰ στιγμή, τὸν παρὰ ξένο προφήτη. Πόσα τάχα
γιαυτὸν δὲν εἶπαν ;.. Καὶ συχὰ ἔχω ἀκούσῃ νὰ μιλήῃ
γιὰ κείνον ὁ Τετράρχης... ἀπὸ φόβο τὸν φυλάει.
Δὲν τὸν φοβᾶσαι, Ναρραβῶθ ;

NAPPABΩΘ

Κανένας δὲν ὑπάρχει
ποῦ νὰ φοβᾶμαι, πριγκηπέσσα ; μὰ ἀπὸ τὸν Τετράρχη
βγήκε ρητὴ διαταγή, νὰ μὴν ἀνασηκώσῃ
τὸ σκέπασμα τοῦ πηγαδιοῦ κανεῖς.

ΣΑΛΩΜΗ

Ὡστε μιὰ τόση
χάρη δὲν κάνεις, Ναρραβῶθ, γιὰ μέ ;... αὔριο σὶ γυρίσω
ἀπὸ τὴν πύλη ποῦ εἶδωλα πουλοῦνε, θὰ σοῦ ἀφήσω
πρασινωπὸ ἓνα πουλούδο στὰ πόδια σου νὰ πέσῃ.

NAPPABΩΘ

Πριγκηπέσσα, δὲν τὸ μπορῶ.

ΣΑΛΩΜΗ

Μὰ ἐμένα ἀφοῦ μ' ἀρέσει,
θὰ τὸ μπορέσῃς, Ναρραβῶθ. Τὸ ξέρεις πῶς γιὰ μένα
σὺ θὰ τὸ κάνῃς. Κι' αὔριο τὰ μάτια μου ἐσένα
κάτω ἀπὸ τὰ πέπλα θὰ κνιτᾶζουν, καὶ θὰ σοῦ γελάσω
ἀπ' τὸ γιοφύρι, ποῦ εἶδωλα ἀγοράζουν, σὰν περάσω
καὶ θὰ μὲ βλέπῃς, Ναρραβῶθ. Βλέπε με, κνιτταξέ με...
Ἄ... ξέρεις ποῦ ὅτι κι' ἂν σοῦ πῶ σὺ θὰ τὸ κάνῃς. Διέ με...

Καλὰ τὸ ξέρεις... Βέβαιη καὶ γι' αὐτὸ ἦιουν, ἀκόμη...

NARRABΩΘ

(γνέφει στὸν τρίτο στρατιώτη)

Βγάλ' τὸν προφήτη. Θέλησε ἡ πριγκήπισσα Σαλώμη
νὰ τὸν ἰδῆ.

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄαα!

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Πῶς τῆς Σελήνης ἡ θωριά ἀλλαγμένη
φαίνεται τώρα! Μοιάζει σὰ γυναῖκα πεθαμένη
ποῦ πλεμᾷ νὰ τυλιχτῆ στὸ σάβανο ποῦ σέφνει.

NARRABΩΘ

Ἔχει ἀλλόκοτη μορφή! Ὅποιος τῆ δῆ, τὴν πέρνει
πριγκηποῦλα ὀλόμικρη ποῦ ἔχει ἀπὸ κεχοιμπάρι
τὰ μάτια της. Σὰ μιὰ μικρὴ πριγκήπισσα με χάση
χαμογελάει στοὺς πέπλους της σὰ σύννεφα ντυμένη.
(ὁ προφήτης βγαίνει ἐξω ἀπὸ
τὴ στέφνα. Ἡ Σαλώμη τὸν βλέπει
καὶ πισωβημοτίζει σιγά—σιγά.)

ΙΩΑΝΝΗΣ

Αὐτὸς ποῦ εἶναι, ποῦ ἡ κοῦπά του στάζει ξεχειλισμένη
ἀπ' τὰ νομήματα; Ποῦ πάει, ποῦ βρίσκεται ἐκεῖνος
ποῦ θὰ πεθάνῃ μπρὸς στὰ μάτια τοῦ λαοῦ σὰ χτῆνος
μέσ' στὴν ἀσημοστόλιστη τῆ φορεσιά μιὰ μέρα;
Κάλεσ' τον γιὰ νὰκούσῃ τῆ φωνή ποῦ ἤχοῦσε πέρα
στῆς ἐρημιές καὶ στὰ παλάτια.

ΣΑΛΩΜΗ

Σὲ ποιὸν ἀποτείνει

τὰ λόγια αὐτά;

NARRABΩΘ

Δὲ ξέρω, πριγκηπέσσα.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ποῦ εἶναι ἐκεῖνη
στοὺς τοίχους ποῦ ὅταν εἶχε ἰδῆ ἄντρες ζωγραφισμένους
Χαλδαίους, ὁμορφάνθρωπους, με χρώματα βαμμένους,
τόσο πολὺ γλυκάθηκε ποῦ ἔστειλε στὴ Χαλδαία
προξενητές;

ΣΑΛΩΜΗ

Λέει τὴ μητέρα...

NARRABΩΘ

Ἄχι!..

ΣΑΛΩΜΗ

...Μοῦ μῆκε ἡ ἰδέα

γιὰ κείνην πῶς μιᾶ, εἶμαι βέβαιη.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ποῦ βρίσκεται ἐκεῖνη

ποῦ ταχτικά τὸ σῶμα της ὀρέγονταν νὰ δίνῃ
στοὺς ἄρχοντες τῆς Ἀσσυρίας με τῆς φαρδιές ζουνάρες
στὴ μέση, ποῦ φοροῦν τῆς παρδαλόχρωμες τιάρες;
Αὐτὴ ποῦ εἶνε ποῦ ἀφήκε νὰπολάψουν τὸ κορμί της
οἱ νέοι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ποῦ πῆραν τὴν τιμὴ της,
αὐτοὶ μέσ' στὴν πορφύρα καὶ μέσ' στὰ λινι ντυμένοι
με τὴν ὀλόχρυστη ἀσπίδα σφιχταρματωμένοι,
ποῦ ἀσημοχτύπητη φοροῦνε περικεφαλαία,
καὶ μέσα σὲ θεριοῦ κορμί κλείνουν κορδιὰ γενναία;
Νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὸ κρεβάτι πέσ' τὴν τῆς μοιχείας
ἀπ' τὴν κοίτη ὅπου σέφνει αὐτὴ νὰ βγῆ τῆς ἀμαρτίας,
νὰκούσῃ ἐκεῖνον τὴ λαλιὰ ποῦ ἔχει παστρέψη, στρώση
τὸ δρόμο τοῦ Κυρίου καὶ νάρθῃ νὰ μετανοιώσῃ
γιὰ ὅτι λάθεψε. Ἄν κ' αὐτὸ ποτὲ δὲ θὰ θελήσῃ
νὰ κάμῃ κ' ἀπ' τῆς ἀνομίας δὲ θὰ ξεκολλήσῃ
Πέ της ἐδῶ νάρθῃ.

ΣΑΛΩΜΗ

Μὰ αὐτὲς σὰ φόβητρο στὴ φύση

εἶναι ὀλόιδιος.

NARRABΩΘ

Πριγκηπέσσα, σὲ παρακαλῶ ἐδῶ πέρα
μὴ μένης πειά.

ΣΑΛΩΜΗ

Πεῖδ φρικαλέα ἀπ' ὅλα του φοβέρα
μοῦ προξενοῦν τὰ μάτια του, σὰν τρυπες μαυρισμένες
σὲ χαλί ἀπὸ τὴν Τύρο ὀλόγυρα τσουρουφλισμένες
με δαδιά. Δείχνουν σὲ σπηλιές ποῦ δράκοι κατοικοῦνε,
καθὼς στὴν Αἴγυπτο ἡ σκοτεινιασμένες ροῦγες, ὅπου ζοῦνε
κ' ὅπου φωλιάζουν τὰ ῥια τὰ θεριά. Σὰ μαῦρες μοιάζουν
λίμνες, ποῦ ὅλο φαναστικά φεγγάρια τῆς ταράζουν....
Νομίζεις πῶς δὲ θὰ ξαναμιλήσῃ;...

NARRABΩΘ

Πριγκηπέσσα,
ἐδῶ μέσα, σὲ παρακαλῶ, μὴ μένης, ἔμπα μέσα.

ΣΑΛΩΜΗ

Πόσο πολὺ ἐξαντλήθηκε!.. Μοιάζει σὲ φιλντισένιο
λευκόθωρο ἄγαλμα, φτενό, σὰν πρόσωπο ἀσημένιο

εἶναι ἴδιος. Χωρὶς ἄλλο θάνατι ἅγιός σάν τὸ φεγγάρι...
μοιάζει ἀπαράλλαχτος ἀχιτίδα φεγγαρόνια... σάν κλωνάρι
φαίνεται δολάρυρο... καὶ θάχη παγερὸ τὸ σῶμα
σάν τὸ φιλντίσι... Πειὸ σιμὰ πολὺ θάθελα ἀκόμα
νὰ τὸν ἐκύτταζα.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Μὴ, πριγκηπέσσα !

ΣΑΛΩΜΗ

Πειὸ κοντά του
θὰ ἤθελα νὰ πλησίαζα νάβλεπα τὴ θωριά του.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Μά.. πριγκηπέσσα, πριγκηπέσσα !..

ΙΩΑΝΝΗΣ

Αὐτὴ ποῦ μὲ κοιτάζει
κοιὰ ἔναι ; Δὲ θέλω ἀπίνω μου τὸ μάτι της νὰ βάζη.
Γιατί τὰ μάτια της σ' ἐμένα νάχη καρφομένα
κάτω ἀπὸ τὰ ματόφρυδα τὰ χρυσοσκονισμένα ;..
Δὲν τὴ γνωρίζω...κι' οὔτε κἂν θέλω νὰ τὴ γνωρίσω.
Πέ της νὰ φύγη· αὐτῆς δὲν εἶναι ποῦ ἦρθα νὰ μιλήσω.

ΣΑΛΩΜΗ

Εἶμαι ἡ Σαλώμη τῆς Ἡρωδιάδας θυγατέρα
τῆς Ἰουδαίας πριγκηπέσσα.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Σύγε πίσω, πέρα,
τῆς Βαβυλῶνας κόρη ! Ἄπο τοῦ Θεοῦ τὸν διαλεγμένο
τραβήξου, στάσου ἀλάργα !.. Ἡ μάνα σου ξεχειλισμέ εἰς
σκορπώντας τῆς ἀσέλγειας τὸ κρασί ἔχει ξεχύση
σ' ὅλο τὸν κόσμο, ποῦ ὡς τοῦ Θεοῦ ταῦτιά ἔχουν ἀντηχήση
τὰ κριμάτα της !

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄχ, ἀκόμα ! Λάλησε καὶ πάλι,

Ἰωάννη. Μοῦ ἐχτύπησε ἡ φωνή σου στὸ κεφάλι
σάν τὸ γλυκότερο κρασί.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Πριγκηπέσσα !..

ΣΑΛΩΜΗ

Ἰωάννη,
λάλησε πάλι, λάλησε καὶ πέστης τί νὰ κάνη
αὐτῆς ποῦ σὲ παρακαλεῖ.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Μακρὰ ! μὴ μὲ πλησιάσης,

γέννημα τῶν Σοδόμων... Μὲ τουλπάνια νὰ σκεπάσης
τὸ πρόσωπό σου, τρέξε καὶ χούφτιες νὰ πασπαλίσης
τὴ στάχτη στὸ κεφάλι σου. Πήγαινε νὰ ζητήσης
στὴν ἐρημιὰ τὸ Γυιὸ τοῦ Ἄνθρώπου.

ΣΑΛΩΜΗ

Αὐτὸς ὁ Γυιὸς τοῦ Ἄνθρώπου
ποιὸς εἶναι ; Μήπως ἄραγες τὴ γλύκα τοῦ προσώπου
σου θὰ μπορῆ, Ἰωάννη, νάχη ;

ΙΩΑΝΝΗΣ

Φύγε ἀπὸ μπροστά μου !..
Νὰ φτερουγίξη στὸ παλάτι γοήκησαν ταῦτιά μου
τὸν ἄγγελο προβοδιστὴ τοῦ Χάρου.

ΝΑΡΡΑΒΩΘ

Πριγκηπέσσα,
μὴ μένης, ἱκετεύω σε, στρέξε πειὰ, γύρνα μέσα !..

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἄγγελε τοῦ Κυρίου, ἐδῶ τί θὲς μὲ τὸ σπαθὶ σου ;
Σ' αὐτὸ τὸ ἀνόσιο τὸ παλάτι ποιὸν ζητᾶς ;... Θυμήσου
ἡ μέρα πὼς δὲν ἔφ' ασε ἐκεينوῦ ποῦ θὰ πεθάνη
ντυτὸς στὸν ἀσημόρραφο μανδύα του...

ΣΑΛΩΜΗ

Ἰωάννη !..

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ποιὸς μίλησε ;

ΣΑΛΩΜΗ

Μὲ τὸ κορμί σου εἶμαι ἐρωτημένη,
ἐπειδὴ σὶν τοῦ χωραφιοῦ τὸ κρῖνο, ποῦ ἀπομένει
ἀθέριστο παντοτεινά, εἶναι ἄσπρο· σάν τὰ χιόνια
εἶναι κατάλευκο ποῦ σκέπουν τῆς κορφῆς αἰώνια...
Εἶναι ἄσπρο σάν τὰ χιόνια τῶν βουνῶν στὴν Ἰουδαία
ποῦ πλημμυρίζουνε τοὺς κάμπους...Κι' ἀπ' αὐτὰ τὰ ὠραῖα
κατάλευκα τριαντάφυλλα, πῶχει στὴν Ἀραβία
ἡ βασίλισσα στὸν κῆπό της, χωρὶς ἀμφιβολία
δὲν εἶναι καθὼς τὸ κορμί σου κάτασπρο κανένα...
οὔτε κἂν τὰ τριαντάφυλλα τὰ μοσκομυρισμένα
στὸν κῆπο τῆς βασίλισσας πῶχει σ' ἡν Ἀραβία...
Οὔτε ἡ ἀνγὴ στῆς φυλλωσιῆς σὰ ρίχνει μία-μία
χρυσοαχιτίδα της... καὶ οὔτε ἀκόμα ἡ σελήνη
τὰ στήθεια της στῆς θάλασσας τὰ στήθεια ὀπότεν κλίνει...
Τὸ σῶμί σου τὸ πειὸ λευκὸ τὸ θαῦμα εἶναι τοῦ κόσμου !
Νὰ σοῦ τὸ ἀγγίσω ἄσε με...

ΙΩΑΝΝΗΣ

Χάσου μακριά από ἔμπρός μου,
τῆς Βαβυλῶνας θρέμμα !.. μέσ' στὸν κόσμο ἢ ἁμαρτία
ἦρθε ἀπὸ τὴ γυναῖκα. Μὴν πῆς κειὰ λέξη καμμία,
δὲ θὰ σ' ἀκούσω· τὴ φωνὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ στόμα
ποῦ βγαίνει ἀκούω μοναχά.

ΣΑΛΩΜΗ

Σύ... ἔχεις ἓνα σῶμα
σιχαμερό, σὰν τοῦ λεπροῦ τὸ σῶμα σιχαμένο...
Μοιάζει ντουβάρι δλόρθο μὲ σοβά κατασπρισμένο
ποῦ οἱ ὄχεντρος σερονοκλιοῦνται καὶ γεννοβολοῦνε
ὄλοι οἱ σκορποῖ... σὰν ἀσπρισμένος τάφος ὅπου ζοῦνε
ὄσα βδελύγματα ἔχει ἡ γῆς. Σύ... ἔχεις ἓνα σῶμα
ἀπαίσιο. Μὲ τῶν μαλλιῶν σου αὐτὸ τὸ μαῦρο χροῶμα
εἶμαι, Ἰωάννη, φλομισμένη. Τὰ μαλλιά σου μοιζοῦν
σὰν τὰ κατὰμαυρα τσαμπιά σταφύλια ποῦ θανατῶνουν
εἰς τῆς Ἐδέμ τὴ γῆ ὄσοι πάν... Εἶναι σὰν τοῦ Λιβάνου
τῆς κέδρους τῆς πανύψηλης ποῦ ρίχνουν ἀπὸ τὸ ἄνοι
τὸν ἥσκιο τους γιὰ τὰ λιοντάρια, γιὰ τοὺς κλέφτες, ποῦ ὄλη
τὴ μέρα μένουνε κρυμμένοι μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη...
Ἡ ἀτέλειωτες μαῦρες νυχτιῆς ὅταν εἶναι κρυμμένο
τὸ πρόσωπο τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ ὄπταν φοβισμένο
τὸ κάθε ἀστέρι τρεμοσβύνει, καὶ ἡ σιωπὴ στὰ δάση
δὲν εἶναι μαῦρες σὰν ἐκεῖνα... Τίποτες νὰ φτάσῃ
τὸ χροῶμα τῶν μαλλιῶν σου δὲν μπορεῖ ἀπὸ τοῦ κόσμου
τῆς ὄμορφιῆς. Νὰ στὰ χαδέψω, ἄσε με....

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἄπ' ἔμπρός μου
φύγε γυναῖκα τῶν Σοδόμων. Χέρι μὴν ἀπλώνης
γιὰ νὰ μέγγιξῃς. Τὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ μὴ βεβηλώνης.

ΣΑΛΩΜΗ

Τρισάσκημα εἶναι τὰ μαλλιά σου ! Λιγδοβουτημένα
στὴ σκόνῃ καὶ στὴ λασπουριά, ὄλοῖδια καθὼς ἓνα
στεφάνι ἀπὸ ἀγριάγκαθα ποῦ μπροστὰ σοῦ ἔχουν βάλῃ
στὸ μέτωπο... σὰ μαῦρα φεῖδια γύρω στὸ κεφάλι
καὶ στὸ λαιμό σου μοιάζουν τυλιγμένα... Τὰ μαλλιά σου
δὲν τὰγαπῶ. —Τὸ στόμα σου, κει' ἀπ' ὅπου ἡ λαλιά σου
βλύζει, λιμπήστηκα, Ἰωάννη... Μοιάζει σὰ σημάδι
κόκκινο σέλεφάντινο πύργου, σὰν κοκκινάδι
σκαστοῦ ροφιοῦ ποῦ φιλντισένιο χάραξε μαχαῖρι...
Τῆς ροφωῖας τάνθια ποῦ ἀνθίζουνε στὰ ὄραια μέρη
τῆς Τύρου, ποῦ τριαντάφυλλα περνοῦν στὴν κοκκινάδα
δὲν ἔχουνε τὴν ἄλκυη ποῦ στάζει νοστιμάδα
τὸ στόμα σου... Τὰ κόκκινα χωνιά διάπλατα ποῦ ἔχουν
ἢ σάλπιγγες ποῦ διαλαλοῦν τὸ βασιλεῖα, σὰν τρέχουν

οἱ ὄχι οἱ ἀπὸ τὸ φόβο τους σὺν τῆς ἀκούσουν, χροῶμα
δὲν ἔχουν τόσο κόκκινο σὰν τὸ δικό σου στόμα...
Τοῦ τρυγητὴ τὰ πόδια ποῦ μαλάζουν τὰ σταφύλια
στὸ πατητήρι, κόκκινα δὲν εἶνε σὰν τὰ χεῖλια
γύρω στὸ στόμα σου... Κι' αὐτὰ τὰ θῶα περιστερῶα
ποῦ κατοικοῦνε στοὺς ναοὺς, δὲν ἔχουνε ποδάκια...
κόκκινα σὰν τὸ στόμα σου... Ὅποιος ἔχει γῶρση
ἔπὸ τὸ κυνήγι στὰ λιοντάρια, ὄπ' ἔχει ἀντικρύσῃ
τῆς τίγρεις τῆς περήφανες μὲ τὸ πυρρό τους χροῶμα,
πόδια δὲν ἔχει κόκκινα σὰν τὸ δικό σου στόμα...
Μοιάζει τὸ στόμα σου κορῶν ποῦ εἶναι ψαρεμένο
ἔπὸ τὸ γιὰ τὸ βροῖδου στὴ θαμποφεγγιά, κρυμμένο
ξεπίτηδες γιὰ βασιληάδες... Σὺν ἐκεῖνο μοιάζει
τὸ σιναιδί, τὴ μογιὰ, ποῦ στοῦ Μωῦβ σινάζει
τῆς σκοτεινοσπηλιῆς, ὁ Μωαβίτης... Τῆς Περσίας
ἔχει ἓνα τόξο ὁ ὄργας ἀνεχτίμητης ἀξίας
βαμμένο μὲ κινν. βαρι, πλουμιστὸ μὲ κοραλλένια
τὴν ἄκρη, μὰ τὰ χροῶματὶ του δείχνουν τιποτένια
μπροστὰ στὸ κόκκινο ποῦ σφάζει τὸ δικό σου στόμα...
Σὺν καὶ αὐτὸ χροῶμα κόκκινο ἄλλο δὲν εἶδα ἄκομα
στὸν κόσμο... Στὶ σου... ἄσε με... θέλω νὰ στὸ φιλήσω...

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ποτὲ τῆς Βαβυλῶνας θυγατέρα !... Μεῖνε πίσω,
κόρη ἀπ' τὰ Σόδομα ! ππέ ! ποτέ ! !...

ΣΑΛΩΜΗ

Ἐχω μεγάλη
λαχταρά γιὰ τὸ στόμα σου, σοῦ τὸ ζητῶ καὶ πάλι
νὰ στὸ φιλήσω.

NAPPABΩΘ

Πριγκηπέσσα ποῦ εἶσαι ἀπὸ μυρσίνη
ἓνα δροσῶτο περιβόλι ποῦ εὐωδιῆς ξερνέει,
τὸ περιστέρι ποῦ εἶσαι τῶν περιστερῶων, δὲν πρέπει
ὄλοένα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο τὸ μ τι σου νὰ βλέπῃ
μὴν τὸν κυττῶς... δὲν ἔστεκε ἔτσι διὰ νὰ τοῦ μιλήσῃς
νὰ τὸ ὑποφέρω δὲ μπορῶ. Μὴν τοῦ μιλήσῃς, νὰ ζήσῃς,
τρισαγαλή μου, πριγκηπέσσα...

ΣΑΛΩΜΗ

Λαχταρῶ, Ἰωάννη,
τὸ στόμα σου νὰ τὸ φιλήσω.

NAPPABΩΘ

(σκοτώνεται καὶ πέφτει ἀνήμεσα
στὴ Σαλώμη καὶ στὸν Ἰωάννη).

Ἄσααχ !..

Ο ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΗΣ ΗΡΩΔΙΑΔΑΣ

Ἐχει πεθάνῃ

γι' αὐτήν ὁ νέος ἀρχηγὸς ποῦ ἦρθε ἀπ' τῆ Συρία.
Σκοτιώθηκε! Καὶ τὴ ζωὴ του πρόσφε ε θυσία
γι' αὐτήν, αὐτὸς ποῦ φίλος μο ἦτανε! Τοῦ ἔχω πάρη
ἓνα κασσάκι μυρωδιές, καθὼς κι' ἓνα ζευγάρι
ἀσημοδουλεμένα σκουλαρήκια... Νὰ ὅμως τώρα
ποῦ ἄψυχος κείται!.. Καλὰ ἔλεγε πὼς ἦρθε ἡ ὥρα
ποῦ ἀπόψε θὰ μᾶς πλ κωνε μεγάλη δυστυχία!
Τὸ εἶπα κι' ἐγὼ κι' ἔτσι ἔγεινε. Εἶχα νοιώση μάπορία
πὼς ἓνα πῶμα ἀπόψε μᾶς ζητοῦσε τὸ φεγγ. ρι...
ὅμως αὐτὸν δὲ σκέφτηκα πὼς γύρευε ν. πιση.
Ἄχ! καὶ γιατί ν. μὴν τ' ν κούψω;... ἂν ἦτανε κρυμμένος
σὲ μιὰ θεοσκοτεινὴ σπηλι. δὲ θάταν σκοτωμένος,
γιατί δὲ θ. τὸν ἔβλεπε...

ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Πριγκηπέσσα, μπροστά σου
ὁ νέος ἀρχηγὸς μας ἐσκοτιώθηκε.

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄχι, στ. σου!..

Ἄσε με!., θέλω νὰ φιλήσω τὸ ἄλυκό σου στόμα.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Καθόλου δὲ φοβήθηκες ἴσα με τώρα ἀκόμα
τῆς Ἡρωδιάδας γέννημα; δὲ σοῦ εἶπα τοῦ θαυάτου
πὼς ἄκουσα τὸν ἄγγελο ποῦ ἔσεισε τὸ φτερά του
μέσ' στὸ παλ. τι;

ΣΑΛΩΜΗ

Ἄσε με, θέλω νὰ σοῦ φιλήσω
τὸ στόμα σου.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἄπ' ἀλάργα τῆς μοιχείας κόρη, πίσω!..
ἕνας μον. χα θ. σου δείξει ποῦ εἶν' ἡ σωτηρία.
εἶναι αὐτὸς ποῦ σοῦ μ. λησα... Στὴν παραθαλασσία
τῆ Γαλιλαία θ. τὸν εὔρησ. .. σὲ μι. β. ροκα μένει
καὶ μὲ τοὺς ἀποστόλους του μι. λ. ει. Γονατισμένη
ἀπ' τὰ κρογι. ἀλι κάλεσ' τον. Κι' ὅταν ἐρθῆ σιμά σου,
μπρούμυτα ρίξου, ξαγορέψου ὅλα τ. κ. ρίματα σου
καὶ ζήτα του συχώρεση, γιὰ ὅλα ὅσα ἔχεις κίνη.

ΣΑΛΩΜΗ

Ν. σὲ φιλήσω ἄσε με τὸ στόμα σου, Ἰωάννη.

ΙΩΑΝΝΗΣ

Π' ἀνάθεμά σε, γέννημα, ποῦ ξεπρο. τυχιασμένη
μ. να στὸν κόσμο γέννησε!... νάσαι καταραμένη!

(*Ἐχει συνέχεια)

ΕΜΜ. ΚΟΥΡΗΤΗ

ΜΟΝΟΣ

Δ'

Στὸ σπίτι της ἦτανε δλο.μόναχη.

Τῆς εἶπε:

—Πρόκειται γιὰ κάποιο σπουδαῖο ζήτημα... Νά, ἔτσι, γιὰ ἓνα
ταξίδι ἄμεσο, ἀπαραίτητο, γιὰ μιαν ἄμεση ἀπομάκρυνση ἀπ' τὴν ἀτμό-
σφαιρα κείνη τὴν πνιγηρὴ τῶν θείων, τῶν γονιῶν, τῆς οἰκογενειακῆς
μούχλας, καὶ γενικὰ τῶν συμφερόντων... νά... ἀπλῶς δηλαδὴ ἤθελε νὰ
τῆς προτείνει μιὰ πράξη ποῦ τοὺς ἐπέβαλλε ἡ ἀγνή το. ς ἀγάπη, τὸ ἀ-
ληθινὸ καὶ πάνω ἀπ' τὶς κοινωνικὲς συμβατικότητες αἰσθημάτων...

Μὲ ἄλλο τρόπο εἶχε σκοπὸ ὁ Δημήτρης νὰ προλογίσει τὴν πρό-
τασή του. Εἶχε μάλιστα κι' ἀποστηθισμένο ἐκεῖνο ποῦ θ. τῆς εἶπε,
Ἄσε με, τὰ μάτια της στὴ σκιά εἶχανε μιαν ἀπόχρωση μαβιά κείνο τὸ
πρῶι, καὶ ἀπὸ ὅλο της τὸ εἶναι ἔβγαλε κάποια ἀρωματισμένη αἴγλη,
κάτι τι ἔτσι σὰν μιαν ἀδηλὴ ἀναπνοὴ τοῦ μυστηρίου τῆς ψυχῆς της καὶ
τῆς σάρκας της, κάτι ποῦ κείνη τὴ μέρα μονάχα τοῦλεφε στὴν
ἀντίληψή του. Ἐξ ἄλλου ἦτανε σοβαρὴ, καὶ οἱ κινήσεις τῶν γυμνῶν
μπράτσων της ἀργές, καὶ πολὺ μετρημένες, εἶδναν συγκεκριμένα σχήμα-
τα σὲ σκέψεις βαρετές, μπορεῖ καὶ ὀδυνηρές.

Αὐτὸ δὲν ἔξφυγε ἀπ' τὴν παρατήρηση τοῦ Δημήτρη, γιὰ τοῦτο
καὶ μὲ κάποιο τρόπο μὴ τυχὸν καὶ τι λόγια του δὲν εἶχανε πειστικότη-
τα, ἀνοῖξε γρήγορα-γρήγορα τὸ πορτάγι του καὶ τῆς ἀπλῶσε ἐκεῖ πά-
νω στὸ μικρὸ ἀραβικὸ τραπέζι τοῦ σαλονιοῦ δυὸ κίτρινα χαρτιά μὲ
βοῦλες, ἀριθμοὺς καὶ ὑπογραφές. Ἐπειτα, καθὼς ἡ Ἀλίχη ἦτανε ἀνα-
γυρμένη στὰ μαξιλάρια τοῦ καναπέ, ἀμίλητη, μὲ βυθισμένη τὴ σκέ-
ψη στὴν ομίχλη τῶν μοιραίων περὶ γυμνῶν, ποῦ σιγά-σιγά μούσκευε
κείνο τὸ παλὸ σαλόνι, ὁ Δημήτρης ἔλεσε μὲ τὰ γόνατα μπροστά της
καὶ παίρνοντας στὴν ἀγκαλιά του τὶς μακριὲς κνήμες της μὲ ἀκουμπι-

σμένο άπάνω τους τό ξανθό του κεφάλι άρχισε νά τής μιλιέι με άργό-
συρτη φωνή και μισόκλειστα βλέφαρα:

—Θά με συχωρέσεις, τής έλεγε, πού μόνο σήμεια σ' αγαπώ
τόσο άπειρόιστα, πού όλες οι μέρες τής περασμένης αγάπης πού είχα
γιά σένα δέν άξιζουσε, όλες μαζί, μιá στιγμή σ' αν κι' αυτή της σημερι-
νής μου αγάπης, θά με συχωρέσεις πού δέν είχα τό θάρρος ώς τώρα
νά σ' αγαπώ λεύτερα, νά σκεφτώ για σένα λεύτερα κι' έξω από τι γύ-
ρω μας καθήκοντα και τις υποχρεώσεις, και θά μου συχωρέσεις άκό-
μα, αγάπη μου, τό κυριότερο: τό πώς είχα φανταστεί έξένα δεμένη
στι καθήκοντα και τις υποχρεώσεις αυτές...

Έκεινη έκλεισε τι μάτια της, κι' ο Δημήτρης έξακολούθησε:

—Μου φαίνεται άπίστευτο τό πώς ώς έχτες σ' αγαπούσα κα-
τά τόν τρόπο πού μέμαθε τό σπίτι μου κι' ή δασκάλα μου. τό πώς
μπόρεσα νά σου πώ τόσα ψέμματα, νά λογαριάσω με σοβαρότητα τήν
έγκριση των αισθημάτων μου άπ' τό σπίτι μου τό πώς υιολόγησα τήν
εύτυχία μας με τά κεφάλαια των έπιχειρήσεων του πατέρα.

Έσώπασε και τήν έκύταξε. Για μιá στιγμή μονάχα ή Άλίκη
άνοιξε τά μάτια της, συνάντησε τι δικά του, και με κάποια βιαστική
ταραχή τι ξανάκλεισε άμέσως.

—Ω καλή μου, καλή μου, μήν μιλήσεις, ναι, μήν με συχωρέ-
σεις με λόγια, είσαι καλή νά μήν θέλεις νά με κάνεις νά πονέσω βα-
θύτερα, έχεις άπειρο έλεος στην ψυχή σου για νά με συχωρέσ σιωπη-
λά. Ήτανε παιά καιρός. Έδώ μέσα όλα είνε μουλιασμένα από τήν πο-
λυκαιρία, ένώ στο σπίτι μου όλα είνε πάλι διεφθαρμένα από τό χρη-
μα. Έλα, θά δημιουργήσουμε μιá καινούργια ζωή από μένα και σένα,
άκουσες καλά; από μένα και σένα...

Ο Δημήτρης άρχισε νά θυμάται σιγά—σιγά τώρα ό,τι είχε
σχεδιασμένο νά τής πει:

—Ω αγαπημένη, νάξερεις τήν άγωνία των τελευταίων αυτών
ήμερών. Έζησα με τήν προσδοκία των όνειρομένων αυτών στιγμών
πού μ' άκούσεις γονατισμένο νά σου φωνάξω τό «έλα νά φύγουμε».
Σ' αγαπώ και μ' αγαπάς! τί εύτυχημένο άρμόνισμα λέξεων! Σκέψου
καλή μου! δυό εισιτήρια για τό Μπρίντιζι κατ' εθθείαν. Δεύτερη θέ-
ση. Θάταν όμορφότερα τρίτη, μιá σκέφτηκα πώς μπορεί νάσαι άσυνή-
θιστη... Γιατί όμως μου στερείς τά μάτια σου σ' αυτές τις στιγμές;
Θάξουμε, καλή μου, και μιá μικρή κατάθεση στην τσέπη, μόλις είκοσι
χιλιδες. Όσα θά μās χρεοσθούν νά στερεώσουμε τή δουλειά μας,
τήν αγάπη μας, τή ζωή μας....

Τής πήρε τι χέρια και τή σκούντισε λίγο. Αυτή είχε τά μάτια
της πάντα κλεισμένα.

—Μά μου φαίνεται πώς τρέμεις, Άλίκη, δέν είνε αλήθεια πώς
συγκινήθηκες; Ω πώς σ' αγαπώ, πώς σ' αγαπώ! Θά πάμε στο Παρί-
σι, στο Βερολίνο, στη Φλωρεντία. Έξω όλα τά Έλβετικά καντόνια
άπ' τή γεωγραφία. Είχα ένα δάσκαλο, ξέρεις, πού μās τά μάθαινε
άπόξω, σάν τραγοῦδι. Θά πάμε και στην Έλβετία λοιπόν. Και γιατί νά
μήν πάμε στις Κοναρίους νήσους; Μήν τυχόν και δέν τις ξέρουμε κι'
αυτές στη γεωγραφία; Και πού δέ θά πάμε! Θά περπατούμε πάντα

με περασμένα τά χέρια άπ' τή μέση, θά σ' έχω άπ' τό άριστερό μου μέ-
ρος πάντα, για νά μήν βαδί ουμε όπω; όλος ο κόσμος, αϊ; δέν είνε ώ-
ραι; αυτό; Δέ βίσκες όμως πώς πρέπει κάτι και σύ νά πεις; Θά θέλα
κά οια παρατήρηση νά μου κάνεις, έξω κι' εγώ, μπορεί επί τέλους νά
μη θές νά φτάσουμε ως τά νησιά τ' αν καναρινιών, υπορεί αϊφνης νά
προτιμάς τά ταξίδια με τραίνο. Όμολογώ, έχουσε κι' αυτά τό γούστο
τους.. Κτύταξε πώς σου ζάρωσε τό φου τάνι σου με τις περιπτώξεις
μ' αν ως τόσο, θά σι ξεζαράσω όμως ο ίδιος με τά χέρια μου, για δες,
νά, αυτή ή πέτα.. Τώρα θά με ρωτήσεις και πόσο κάνουν τά εισιτήρια,
πρέπει νά με ρωτήσεις, γιατί είμαι λίγο σπάταλος, κάνουν τρεις χιλιά-
δες τριακό ες τριάντα έ.τά και πενήντα, με τό φαγητό όμως, δέν πρέ-
πει νάσαι ύπερβολικ; τσιγκούνα...

Η Άλίκη έσηκώθηκε σοβαρή άλλ; κατακόκκινη και είπε ξερά
αυτές τις λέξεις:

—Δημήτρη φτάνει. Δέν σ' αγαπώ έντελώς. Κατάλαβες; Δέν σ' α-
γαπώ καθόλου...

Όλα τά πράγματα έμεναν στις θέ εις τους. Τίποτα δέν έσημείω-
σε καμ; μεταβλή. Άπ' έξω κάποιος μανάβης διαλαλούσε με πολύ
μπρόσι τά σέσκουλά του, και ή πόρτι του σαλονιού μεσανόχτηξε άπο
τό σπράξιμο του λευκού γάτου του σπιτιού πού ζήτηγε νά βγει έξω.
Με τό σπράξιμο όμως τής πόρτας, τά πσινά πόδια του γάτου φαλαγ-
κωνιάστηκαν κι' ο Δημήτρης τόν έβοήθησε νά βγει, λευτερώνοντάς τον.
Έπειτο ο Δημήτρη στράφηκε και με ήσυχο β.μα βάδισε προς τό
βάθος τ' αν σαλονιού, προς τ' παληόπιανο, πού ήτανε κεί πέρα παραπε-
τα ήνο. Εκεί χωρίς κανένα σκοπ;, δίχως νά ξέρει τί κάνει, άνοι ει τό
πιάνο και με τόνα δάχτυλο πατάει δυό ψηλές νότες βαριά. Ένα; ξε-
χαρβαλωμένος ήχο;, πού άκούνοντάς τον σου χονταν ακατάσχετα γέ-
λοια, άντήχησε: όλόξερος και ήμης στην παραξενή εκείνη σιγαλιά του
δωματίου.

Βαρύς, ασήκωτος από τό βάρος του, βαρύς καιω από τό φορτίο
όλων των άναστε αγμών, των γέλοιων, των λάγγων φωνών, των ξε-
σκισμένων κραυγών, των και ιχθόνιων σκέψεων, ιτιδιασμένος από σα-
τυρικ; όργασμούς, ρόδιнос και γαλάζιος μαζί, μαύρος και πρασινο-
κίτρινος άπ' μιá προαιώνια συήθεια νά δίνεαι σ' όποιο χρώμα ξεγε-
λάει τ' ανθρώπιν; μάτι, εύκολοσύβαστος και καλός νοικάτορας τής
καρδιάς μας, ώσπο;, εύχαριστώντας τον, δεχτούμε νά τ' αν αναγνωρίσου-
με άφέντη, έτσι ήνε π.ως μās παρουσιάστηκε ο έρωτας από μιá έποχή
προϊστορική. Άπ' τότε οι άνθρωποι τ' αν θωρούν με έξατακότητα
χαξή.

Στις θολές άχτινες των ματιών πού του ριχνουν συναντούν τις
χαξές ματιές των άρχέγονων ανθρώπων, των ούρακουτάγκων, των λο-
λουδιών και των έλέφαντων.

Έκείνος πού δέν αγάπησε, είπε πώς δέν έκύταξε τόν έρωτα σάν

ἔξτατικός χαζός. Ἡ γνώμη του θι ἦτανε σοφή, ἂν προλάβαινε νὰ τὴν ἐκφράσει προτοῦ πεθάνει ἀπὸ ψυχικὸ μαρασμό.....

—Καταραμένε ξῶτα !...

—Μὲ βρίζεις ; Ἐκαμα στὴ γῆ γκρεμνοὺς ξερούς κι' ἀπότομους, μὰ οἱ ἀνθρώποι μου βρῆκαν καὶ τὰ μπιστόλια. Εἶνε καὶ κείνα ἐλευτερωτικά.....

—Εἶνε ἐλευτερωτικά εἶπες ;...

—Δὲν ξέρω, δὲν ξέρω, δὲν σοῦ φαίνομαι λοιπὸν ὠραῖος ;

Ντύνεται γυναῖκα καὶ ἐπιδεικνύεται...

—Ὡ ! τὸν ἄθλιο πόσο ὁμορφος εἶνε !....

Ἡ Ἀλίκη στέκεται κεῖ πέρα ἀκίνητη, δὲν μιλεῖ καὶ τὰ μάτια της δὲν τὸν κοιτάζουν ἐκείνον, ἀπλῶς πέφτουν ἀπάνω στὸ δέρμα τῆς καμηλοπάρδαλης ποὺ σκεπάζει τὸ πλωμα μπροστὶ στὸν καναπέ. Ὅλα αὐτὰ θύμιζαν κάποιον πρόσφατο γεγονός. Γεγονός; Γεγονός; Ἀπολύτως ἀδύνατο....

Ὁ Δημήτρης βρίσκει διέξοδο σ' ἓνα παραξενο γέλοιο.

—Ἀλήθεια, εἶνε πάρα πολὺ ἀστεῖο αὐτό, κοντεύω νὰ μὴν ἔχω πιά δικιά μου ἀτομικότητα, ἐπῆρα τίς συνήθειές σου, τὸν τρόπο τῆς κουβέντας σου, ἀκόμα σχεδὸν καὶ τίς συνήθειες ὄλων αὐτῶν ποὺ ἀγαπᾶς καὶ ποὺ σὲ περιστοιχίζουν. Εἰς τὸ τραπέζι, λέω, ὅταν εἶμαι χοριασμένος καὶ μοῦ προσφέρουν κάτι, «ὄχι, εὐχαριστῶ, ἔφαγα καὶ μὲ τὸ πάρα πάνω», γιὰτὶ ἔτσι λέει καὶ ἡ μητέρα σου, εἰς τίς συζητήσεις μου ἔχω τὸ ὕφος τοῦ θείου σου, μεταχειρίζομαι τὰ ἀγαπημένα του ἐπίθετα «ἀθάνατος» «χρωκοπημένος» «καλοθρεμένος ἀστὸς», κίθομαι ἀκόμα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἀγαπᾶς νὰ κίθεσαι στὶς καρέκλες, ὅπως καθόσουν, θυμᾶσαι, ἓνα βραδάκι στὴν Ἀλυσσίδα, θυμᾶσαι; Εἴμαστε χωμένοι μέσα στὶς ἀόριστες σκιές τῶν δέντρων, εἶχες τὰ γόνατα ψηλὰ ἐνωμένα, καὶ κρεμασμένα ἀπ' τὰ ντακούνια στὴν ἐμπρόσθια περόνα τῆς καρέκλας, ὡς ἓνα παιδί. Τὸ λευκὸ σιν φόρεμα κυλιόταν σχεδὸν στὸ δροσερὸ χορτάρι τοῦ πάρκου, μ' ἄρσες ἔτσι καὶ ἠδονίζομαι, ὅταν τίς στιγμὲς ποὺ ζῶ μακριὰ σου, σὲ αἰσθίνωμαι μέσα σ' αὐτὸ τὸν τρόπο τοῦ καθίσματός μου. Τὰ λουλούδια δὲν τὰ μνρίζομαι, μόνον τὰ χαϊδεύω, γιὰτὶ ἔτσι σὲ εἶδα νὰ κινεῖς καὶ σύ. Ἐχω ἀκόμα μιὰ συνήθεια ποὺ τὴν μολογῶ μονάχα σήμερα. Μιζεύω ὅ,τι ἀτοκλειστικὸ ἦτανε ἢ εἶνε δικό σου, ὅ,τι δὲν ἐσκέφτηκες ἐσὺ νὰ μοῦ τὸ δώσεις ἢ ἴδια. Μ' ἄρσες ἔτσι νὰ σοῦ κλέψω ἓνα μαραμένο γιασεμὶ ποὺ ἐκιοτρίνισες μὲ τὰ δάκτυλά σου καὶ ἔπειτα τὸ πέταξες, ἓνα μικρὸ μαντιλάκι ἀπὸ τὸν κόρφο σου, ἓνα κομμάτι ἀπὸ φέκελο ποὺ ἐτσαλίνονες ὀλάκερες ὡς στὰ χέρι σου. Αὐτὰ εἶνε πράγματα ὅπως διόλου δικά σου, ποὺ δὲν εἶχες ταγμένα νὰ μοῦ τὰ δώσεις, γιὰτὶ ἐκεῖνα ποὺ ἐσὺ μοῦ δίνεις εἶνε δικά μου πιά, δὲν εἶνε δικά σου, καὶ ἐγὼ θέλω νὰ εἶμαι πάντοτε μὲ σένα...

Ὁρμησε ἀπάνω της κολλώντας τὰ χεῖλιά του στὸ προσωπὸ της καὶ ἀναστενάζοντας βραχνά. Ἀντιστάθηκε αὐτὴ εὐγενικὰ μὰ ἐπίμονα, τότε ἐκεῖνος τὴν ἐδάγκωσε καὶ τὴν ἄφησε. Δὲν ἐβγαλαν μιλιὰ. Ὁ Δημήτρης ἀποτραβήχτηκε σὲ μιὰ γωνιά καὶ κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα πλάϊ

στὸ τραπέζι μὲ τὸ σερβίτιο τοῦ τσαγιοῦ. Μὲ τὸ ζερβὶ χέρι ἔστριβε τὴν βρυσίτσα τοῦ σαιοβαριοῦ, στὶ δόντια του εἰσοσφύριζε ἓνα τραγουδι τῆς λαντέρνας. Πέρασαν κάμποσα δευτερόλεπτα ποὺ μετριόνταν ἀπὸ τοὺς σύν οἰτους δυνατοὺς χτύπους τῆς καρδιάς του....

Ἡ βρυσίτσα τοῦ σαιοβαριοῦ, καθὼς στριφογυρίζουνταν ἀπ' τὰ δάκτυλα τοῦ Δημήτρη, ἔβγανε τὸ μοναδικὸ θόρυβον τοῦ δωματίου, ἓνα σκουριασμένον σύντομον ἤχο. Σὲ λίγο μοναχὰ ἡ φωνὴ ἑνὸς παληατζῆ σκαρφίλωσε ὡς τὸ ὕψος τῶν παραθύρων.

Ἀπλωσε ἀπ' αὐτοῦ τῆς τὸ βλέμμα καὶ προσπάθησε νὰ ὑπολογίσει τὸ τί μπορούσε νὰ εἶνε γι' αὐτόν. Ἐτοῦτ' οὖν δὲ δίστασε πολὺ. Ἡ ἀπληστία ἦτανε σύντομη καὶ ξερή. Γι' αὐτὸν ἐκείνη ἦτανε τὸ πᾶν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια τὸν ἔκρουβε καὶ τὸν ἔκανε νὰ χάνει κάθε ἄλλο ἐπιχείρημα ποὺ θι μπορούσε νὰ σώσει ὅπωςδήποτε τὴν ξεχαλαρωμένη ἐκείνη κατάσταση. Καὶ ἀπ' ὅλο ἐκεῖνο τὸ λαβύρινθο τῶν ἀνακατωμένων συναισθημάτων ποῦ πάλευαν στὴν ψυχὴ του μιὰ λέξι μονάχα συμπερασματικὴ ἀνέβαινε ὡς τὰ χεῖλη του : «σ' ἀγαπῶ, σ' ἀγαπῶ».

Κίποτε κατάλαβε αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα πὼς δὲν ἦτανε παρὰ μιὰ σύγχυση ποὺ μπορούσε νὰ τὸν χαντακώσει, καὶ τότε ἐφώνησε στὸν ἑαυτὸν τοῦ στόπ: χρειάζεται ψυχραιμία. Καὶ προσπάθησε νὰ ἡρεμήσει.

—Ναι, στέκεται κεῖ πέρα, ὀρθή, καὶ κοιτάζει, χάρω κάτω ἀπ' τὴν πολυθρόνα, εἶνε ὠραία, αὐτὸ ὅμως εἶνε ἀδιάφορο, ἔπρεπε νὰναι ψυχραμῆς. Εἶνε ἀναμφισβήτητ' ὡς κάποτε στὴν Κηφισιά, μὲ πῆρε ὁ ὕπνος πάνω στὸ στηθὸς της καθὼς εἴμαστε ξελαωμένοι στὸν ἴσκιον μίαν ἑληᾶς. Πίσω μας λίγο, ἡ κυρία Ραφαὴλ μιλοῦσε μὲ τὸν Κάρναλη γιὰ κάποιον ζωγράφον Στέφανον Λαῖδη. Τί ὠραῖος τύπος αὐτός ὁ ἀνθρώπος! μιὰ φορὰ, λέει, ἐκούτ' αἶνε θεληματικὰ ἐπὶ ἓνα μῆνα μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ νιώσει τὰ συναισθήματα τῶν κοτσῶν... ἔπειτα ἡ κουβέντα γύρισε στὴν ὑπηρεσία τῆς κυρίας Κάρναλη, ποὺ ξέρει, λέει, νὰ παίξει μαντολίνο! Φαντάσου! μαντολίνο... μαντολίνο ἢ ὑπηρετρία, μαντό... μαντολινατά... ἡ Κηφισιά ἔχει ὠραία κεράσια κατακόκκινα... εἶχε βέβαια κοιμηθεῖ στὸ στηθὸς της ἀπάνω. Ἐπειτα ἡ ἀγάπη του; ἀρχίνα; ἀπ' τὴν περὶ ἔκτασι τῶν δυὸ μωγῶν! Τί ρωμαντικὸ πρᾶγμα! Εἶχε κατακοκκινήσει αὐτὴ, αὐτὴ ποὺ στέκεται τώρα κοντὰ του μὲ χαμηλωμένα τὰ μάτια, ὦ, θὰ τῆ; τὸ ἔλεγε, ἦτανε τόσο πολὺ συγκινητικόν..

Ἐχάσε τὶ πάντα καὶ πῆγε χαρούμενος κοντὰ της καὶ τῆς ἱστόρησε τὸ ἐπιστόδιον τῶν μωγῶν.

—Θυμᾶσαι, τῆς εἶπε, βέβαια θυμᾶσαι, δὲν ἐταίριαζε νὰ γίνῃ τέτοιον πρᾶγμα στὰ λευκὰ χέρια σου, εὐλογῶ ὅμως τὸ Θεὸ γι' αὐτό, ἦτανε ἀφορμὴ.

Ἡ Ἀλίκη τὸν κοίταξε μὲ ἀνησυχία. Δὲν εἶχε πιστέψει ποτὲς πὼς μπορούσαν νὰ τὴν ἀγαποῦν τόσο. Ἄντικε διάπλατα τὰ ὠραῖα της μάτια καὶ προσπαθῆσε νὰ ἐξακριβώσει τὴν κατάσταση τοῦ φτωχοῦ αὐτοῦ ξανθοῦ νέου.

—Δὲν θυμᾶμαι νὰ συνέβηκε πο. ἐ τέτοιον πρᾶγμα, τοῦ εἶπε, τί κάθεται καὶ λὲς αὐτοῦ....

Ἐνα κύμα εὐτυχίας μούσκυψε τὸν Δημήτρη ἐλάκερο. Τρελλάθηκε

ἀπ' τῆ χάρι του βλέποντες πῶς τὸν παρακολουθοῦσε. Ἔπεσε στὰ πόδια της:

—Τὰ εἰσιτήρια μπορῶ νὰ τὰ χαρίσω, νὰ τὰ πουλήσω ἔστω ἀνθέλης, γιὰ νὰ μὴ χάσω μετὰ τὰ χρήματα... βέβαια εἶνε κάτι τρεῖς χιλιάδες δραχμές, τί λέω, τρεῖς τριακόσιες καὶ κάτι... Ὅλα μποροῦν νὰ ξαναρχίσουν ὡσαύτως: πρῶτα, μποροῦν νὰ γίνω ἄν νὰ μὴν σοῦ μίλησα γιὰ ταξί καθόλου, ἄν νὰ μὴν ἦρθα καθόλου ἐδῶ σήμερα.. Πρόσπει νὰ με συχωρέσεις πὺν προεξόφλησα τὴ γνώμη σου, ὑπόθεσε πῶς ἦτανε μιὰ παραφροσὰ τῆς ἀγ... (φοβήθηκε νὰ προσφέρει τὴ λέξη) μιὰ παραφροσὰ ἦτανε βέβαια αὐτό, δίχως ἄλλο, καὶ καλὰ πὺν πέρασεν ἀμέσως, καὶ ξεχάστηκε κι' ὅλας...

Σηκώθηκε γρήγορα καὶ ἔκανε τὸν ξένοιστο. Σουλατσαρίζε στὸ δωμάτιο καὶ σφύριζε παράφωνα. Ἔπειτα σάθηκε μπροστὶ στὸ κάδρο τοῦ παπῶ τῆς Ἀλίκης τοῦ κλειδαριῶ καὶ τοῦ πλεξε χιλιάδου ἐγκώμια. Ἦτανε τὸ πῶ ἀγνό, τὸ πῶ σπιτίσιο κάδρο πούχε δει ποτέ του. Τί Ἑλληνικώτατη ἡ ἰδέα ἐκείνων τῶν στίλων. Πῶ ἀγνοὶ ἦσανε ἀλήθεια οἱ πῶ μῆροί. Περσασμένα χρόνια πὺν δὲν ξαναγυροῦν πιά. Ὁ κόσμος πρέπει νὰ συνηθίσει νὰ γέμειται τὰ πράγματα ὡς ἔρχονται. Ἐκεῖνος αἰσθανότανε πὺν ἐαυτοῦ νὰ γίνεται μέρα σὲ μέρα συντηρητικώτερος. Χθὲς δὲ λατῶρας του εἶχε κερδίσει σὲ κτὶ ναυτιλιακὲς ἀξίες διακόσιες χιλιάδες δραχμές, ἓνα ποσὸ δρωσδήποτε ὄχι εὐκολοκαταφρόνητο. Τώρα θὰ τὸν ἐσυχωροῦσε πὺν θὰ τὸν ἄφηνε γιὰ λίγο... ἦτανε ἱποχρεωμένος νὰ πεταχτεῖ κίπυ, θὰ γύριζε τ' ἀπόγεμα, ἢ αὔριο, ὅταν ἤθελε, ἔκτὸς ἀνὰ προτιμοῦσε σήμερα καμια ἐκδρομὴ μαζὺ μὲ τὸν Πάρι..

Ἡ Ἀλίκη στεκότανε στὴν κόρη τοῦ τοίχου πὺν σηματοῖσε τις λευκὲς κουρτίνες. Μὲ τὰ χέρια της φτιχίει τις πῶτες τῆς φούστας πὺν εἶχανε ἀναστατωθεῖ ἀπὸ τὴν πῶλη. Τὸ γλωμὸ φῶς ἀσημῶνει ἓνα γύρω τὸ ξανθὶ τῆς μαλλιά, σὲ ὄμοιο ἢ Βυζαντινῆς Παναγιάς.

Κυτῶχανε κι' ἀναμετροῦθηκαν μὲ τὰ μάτια. Τὸ σημόδι τῆς δαγκωματιάς φλόγιζε πῶ στὸ μάγουλό της σὲ ἀναμένος φῶς τῆς πραγματικότητας, πὺν γιὰ κείνον ἦτανε μιὰ βαθεῖα δαγκωματιά στὴν ψυχὴ. Δὲν θέλησε νὰ δεχτεῖ τὸν οἶχτο πὺν ἔφραζαν τὰ μάτια της. Τὴν κύταξε ἐπίμονα μὲ ὅλη τὴν καθαρὴ του καρδιὰ στὸ βλέμμα, καὶ τὴν ἔκανε νὰ γυρίσει ἀπότομα τὸ κεφάλι πρὸς τὸ δρόμο. Ἄπλωσε τὰ χέρια της καὶ τραβάντας ἀπῶν της μιὰ καρδέλα ἔπαιξε νευρικὴ ταμποῦρο στὸ ἔξυλο της. Ἐμοιαζε μὲ παιδί πὺν ἐπιμένει στὴν ἀδικίη του ἐκδίκηση.

Κι' ὁ Δημήτρης συννέφιασε γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα. Σὲ μιὰ ἀκράτη στροφῆ ἀπονενοημένης μανίας: τῆς πέταξε κατὰ πρόσωπο ἓνα σωρὸ χοντὰ προίγματα. Τῆς θύμισε πῶς τὴν εἶχε γύρει κ ποτε, περισσότερο ἀπ' ὅτι ἔπρεπε, πῶς ἓνα καναπέ, πῶς τὴν εἶχε φιλημένη πῶλλες φορὲς πὺν ἀκατάστατα σ' ὅλο τὸ κορμί, καὶ πῶς μὲν χαμὶ φύσης κοκότας, ὅπως δίχως ἄλλο ἦτανε ἡ δικὴ της μποροῦσε νὰ φῆνει τὸν πρῶτο πὺν τῆς τύχαινε νὰ τὴν μεταχειρίζεται ἔτσι, καὶ γιὰ τόσο λίγο καιρό....

Σὲ κ' ἔθε χυδαῖο λόγο του ἢ Ἀλίκη ξαλάφρωνε. Τὸν προτιμοῦσε

ἔτσι βίρβαρο παρῶ ἡρωϊκό. Τὸ δεύτερο θ' τῆς κ' στίξε πῶ. Ἡ μεσα ἀπ' τὶς ἀριοντανιέ ωτες φιοῦ ες τῶν στόρ, φαίνονταν ἓνος ἔργου τῆς νὰ σουβαντίζει, ἀρῶμνο; πῶν στή σκαλωσι του, τὸν ἀντικρουῶ τοῖχο τοῦ ὀδοντογιατροῦ. Ἡ παχει βούρσα του κορσμένη ἀπὸ ἀσβέστη περιχυνε τὸν κακορίζικο εἶρο ἐνῶ τὸ μακρὸ κοντῶρι τῆς πῶγαινε πῶτ' ἐδῶ πῶτ' ἐκεῖ. Μὲ τὴν μῆτα ἢ Ἀλίκη παρακολουθοῦσε δεξιὰ κι' ἀριστερὰ: καθὼς πῶγαινε ἢ βούρσα στὸν τοῖχο, καὶ τὸ κεφάλι της πῶγαινοῦρχενταν ἀπῶρ λαχτα ὅπως ἐνῶς μῶρου γατοῦ πὺν τοῦ καμπανίζου πῶν καὶ κτὼ ἓνα καρδί. Σὲ λίγο μῶλιστα ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ νὰ διατρίζει μὲ τὸ μῶλό της τὴ βούρσα ὀρίζοντας ἀπὸ πὺν ἦτανε ἀνῶχη νὰ περῶσει τώρα, κι' ἀπὸ πὺν ἔπειτα, πὺν εἶε περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ ἀσβέστη ὁ τοχος, καὶ πὺν δὲν εἶχε.

Ὁ Δημήτρης πῶτα ἀπ' τὶς ἀπονενοημένες ἐκεῖνες βουσιῆς ἐνωσε τὴν ἀληθινὴ συντοβὴ του.

—Ἐποφῶρω Ἀλίκη, ὑπῶφῶρω, συχώρα με, κάνε κάποιον ἔλεος, εἶμαι ἐντελῶς τρελλός, σὲ χ νῶ, σὲ χ νῶ ἔσῶνα; Μῶ γιατί λοιπόν; Σὲ τί σουφταιξα, μίλησε λοιπόν, μίλησε, εἶμαι ὀλότελα τρελλός...

Γονῶτισε μὲ τὸνα πῶτὶ στὴν καρδέλα πῶχε κείνη μπροστὰ της, τὴν πῶρε ἀπ' τὴ μέση, τὴν τῶνταξε. τὴν κακομεταχειρίστηκε καὶ τὴν βίασε νὰ μιλήσει. Καὶ τὴ λόγια της βγῆκαν γρήγορα, καθαρά, δίχως δισταγμούς, ὀλότελα ἄσπλαχνα.

—Αἶ. Πρέπει νὰ συνηθίσεις, φίλε μου. Διῶβαινα μὲ περίοδο ἐπιπολαιότητας νομίζοντας πῶς σ' ἀγοποῦσα, δὲν μπορεῖς λοιπόν νὰ συχωρέσεις, μῶ: πὺν δὲν ἤξερε τί ἔκανε, μῶ κοκότα ὅπως εἶπες;...

Θέλησε γιὰ μῶ: στιγμὴ νὰ τὸν πῶξει, μῶ: τὴν ἴδῶα στιγμὴ, ἐνωσε πῶς τοῦτο ἦταν ἀνώτερο ἀπ' αὐτόν. Ἐσταματοῦσε δίχως ἄλλο στὴ μέση. Κάτι βρέθηκε σὲν προχειρότερο διεξοδό. Τὴ δῶκονα. Κι' ἔκλαψε ἀτέλειωτα μὲ ἀναφυλλίτη, σὲ ν παιδί παραπονεμένο.

Τότε ἄκουσε ἀρμονικὴ μὲ θεία φωνὴ πανωθὲ του πὺν κυλοῦσε σὲν ἀπαλὸ χῶδι. Σὲν ἄχῶς μακροσμένης πονετικιάς καμπῶνας, ἔρχόταν ὡς τ' ἀφτιά του, καὶ καλμῶριζε τὴν νεῦρα του, κι' ἠρεμοῦσε τὴν ψυχὴ του. Σὲν τὸ ἔξτατικο παιδί μπροστὶ στὸ ἀνατολίτικο νανοῦ πῶμα, σταθῆκε ὀλο του τὸ εἶναι κι' ἀφονκραζόταν.

Δὲν θέλω, τοῦλεγε, νὰ μὲ κατηγορήσεις γιὰ τοῦτες ἐδῶ τις σκληρὲς στιγμὲς. Ρίξε τις κατηγορίες σου στὸ περισμένο μου φῶρσιμο, καταράσου τὸν παλῶ ἐαυτό μου, πὺν δὲν μῶρεσε νὰ νιώσει ποτέ του στὶ σοβαρὶ τὴν ἀληθινὴ σου ἀγάπη γιὰ νὰ τῶρα ζῆχτεῖ ἔτσι τὸ γρηγορώτερο πίσω. Τώρα κι' ἐγὼ, ὅπως, λίγο προωτήτερα, σὲ, ζῆτῶ τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Γυρεύω τὴν ἐξυγίανση, μὲν ἀπαράτητη καθαροση. Γιὰ κῶθε ἄλλο τί εἶνε πῶλ ἀργὶ τώρα... εἶνε πῶρα πῶλ ἀργά.. Δὲν πρέπει νὰ ζητῶς ἐξηγήσεις, ἔτσι θὲ μῶρεσῶ νὰ ὑπολογίσω σ' ἔσῶνα σὲν τὸν καλύτερο φίλο μου, ἀκοῦς Δημήτρη; Ἐμείνεις ὁ μοναδικὸς φίλος μου....

Μὲ τὸ χέρι τοῦ χῶιδεψε ἀπαλῶ: τὰ ξανθὰ του μαλλιά καὶ περιμένε γεμάτη καλωσύνη.

—Θὲ μείνεις ὁ καλύτερος φίλος μου, τοῦπε. Κι' ἐκεῖνος ἀπῶνησε σὲν παιδί.

—Ναί, μὰ θὰ μ' ἀγαπῶς; Δὲν εἶχε σηκῶσει καθόλου πρὸς αὐτὴν

τὸ κεφάλι του. Μονάχα σὰν παραπονεμένο μωρὸ τῆς εἴλε: —Ναί, μὰ θὰ μ' ἀγαπᾷς;...

Ἐπειτα ξαφνικὰ σηκώθηκε πάνω μὲ τεντωμένες τὶς φλέβες στὰ μηνίγκια, φοβερὸς κι' ἀποφασισμένος, γιὰ νὰ τῆς πετάξει τούτη τὴ φράση:

—Καὶ τολμᾷς νὰ κάνεις τέτοια πρόταση ἰώρα πὺ πὺν ξέρω τί ἀξίζεις; σήμερα πὺν βλέπω καθαροὶ τί θησαυροὺς εἶσαι.. σοῦ μπήκε λοιπὸν ἡ ἰδέα πὺς μπορῶ νὰ σ' ἀφήσω τώρα, πὺν μὲ τὰ τελευταῖα τοῦτα λόγια σου νιώθω τί εἶσαι ἀξία νὰ δώσεις, τί μπορεῖς νὰ προσφέρεις; ὦ, σὲ γέλασαν, σὲ γέλασαν Ἀλίκη, δὲν πρέπει νὰ μοῦ ζητᾷς εὐ-θύνες γιὰ ὅ,τι κακὸ μπορεῖ νὰ σοῦ κίνω...

Ἔορμησε ἀπάνω τῆς τρελλός, ἀκατάσχετος, ἀποφασιστικός. Τὴν τσαλάκωσε ρίχνοντάς τὴν στὸν καναπέ, τὴν πίεσε, τὴν φίλησε βίαια, ὅπου μπορούσε, ψιθυρίζοντας ἀπεγνωσμένα λόγια. Τὴν κρατοῦσε λοιπὸν, ἦτανε βέβαιο, δὲν εἶχε σημασίαν ἂν αὐτὴ τόθελε. Ἀπάνω τῆς εἶχε ἀφήσει τὴν καρδίαν του, ὅ,τι εἶχε. Τοῦ χροεστοῦσε. Τῆς ξέσκισε τὸ πονκαμισάκι τῆς. Λευκορόδινη σάρκα χαμογέλασε στὴν σταχτερότητα τοῦ παράξενου σαλονιοῦ. Ἡ θεὰ τῆς θάμπωσε τὴν ὄρασή του καὶ τὸ μυαλό του. Ἀνάμεσὸ τους ἀχνίζε ἡ μυρωδιὰ τῆς θερμῆς νεανικῆς ἐπαφῆς των. Ἐκείνη πάλευε ἀπεγνωσμένα προσπαθώντας νὰ ξεφύγει, νὰ καλυφτεῖ. Ἀναγερόμενος ἀπάνω τῆς τῆς ἐπνιγε μὲ δύναμη τὶς κινήσεις, περνώντας, ὅπως ἐβρίσκει τρόπο, τὰ χέρια του κάτω ἀπ' τὶς μασχάλες τῆς, πῖσω στὴν πλάτη τῆς, δεσμεύοντας ὅπως μπορούσε τὴν ἀντίστασή τῆς. Τὸ μακρὸν ἐκείνο ἠδονικὸ κορμὶ μὲ τὴν τρεμουλιάρα του ἐκφραση, σπάρασσε στὸ σφίξιμο τῶν δυνατῶν μπράτσων του, καὶ ἡ ἀναπνοὴ τῆς βιασμένη ξέφευγε ἀπὸ τᾶλικά χεῖλια τῆς γιὰ νὰ τοῦ θερμάνει τὸν ζωντανὸ πόθο του ἐκεῖ κοντὰ στὰ φτῆμά του. Κάποτε δόλακερο τὸ στήθος τῆς ἔμεινε ξεσκέπαστο. Μὴ ἀπειρίστατη σοβαρότητα χαρακτηρίσε τότε τὶς βίαιες κινήσεις τοῦ. Ἔσκινε καὶ γέμιζε φιλιὰ τὴν ἐλαστικὴν ἐκείνην κι' ὄνειρεμένη σάρκινη ὁμορφίαν, πὺν ἀλαφρόγραφε σχέδια καμπύλα καὶ σκιερὰ. Ἔχωνε τὸ ἀπελπιστικὸ ἀναμένο στόμα του στὶς σκιερὲς ἐκείνες λακοῦβες, σάν ν' ἀποζητοῦσε κεῖ μέσα τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μυστικοῦ τῆς ζωῆς.

Ἐπειτα τὸ φέροισιμό του γύρισε σὲ μεγάλη βαρβαρότητα. Ἐπειδὴ κείνη ἀντιστέκονταν ὀλοένα καὶ περισσότερο, ἀναμένη ἀπὸ τὴ φρίκη τῆς προδοσίας τῆς, βρῆκε μὴν εὐκαιρία νὰ τὴν ἀρπάξει ἀπ' τὰ μαλλιά, νὰ τὴν κρατῆσει ἀκίνητη, καὶ νὰ κολλήσει βίαια τὰ χεῖλιά του στὰ δικά τῆς, πὺν ἐπαλλόντουσαν ἀπὸ τὸ ἐπίμονο πείσμα τῆς γυναῖκας πὺν ἀποτροπιάζεται καὶ πὺν δὲν θέλει. Ἐκεῖ, σ' αὐτὸ τὸ ἄτελειωτο φι-λί πὺν ἦτανε ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀριῶς σύρραξης, πετρώνοντας μὲ τοὺς ἰγκῶνες του τὰ γυμνὰ χέρια τῆς, καὶ πιέζοντας μὲ τὸ βάρος του τὸ μούγκυνο κορμὶ τῆς, περιέμεινε μὲ ἀγωνιώδη προσδοκίαν τὴν ἐσχατὴ ἠδονικὴ ἐκμηδένιση, ὅταν ξαφνικὴ τὴν ἄκουσε ἀπὸ τοῦ ψιθιρίζει μὲ παράκληση... —Δημήτρη σ' ἀγαπῶ, ἓνα λεπτό μονάχα στάσου, σοῦ λέω, σ' ἀγαπῶ...

Τὸ τί αἰσθάνθηκε ἦτανε ἀπερίγραπτο, χαλάρωσε τὰ δεσμά του του λίγο, μὴ ἐκείνη τὸν εἶχε γελάσει ξεφεύγοντάς του. Τὴν κυνήγησε

ἄλλη μὰ φορὰ, μὰ τὸν ἔσπρωξε μὲ δύναμη τόση, πὺν τὸν ἔριξε πάνω στ' ἀνοιχτὸ παληόπιανο. Μιὰ φουχτιὰ νόιες ξέσκισαν παράφωνα τὴ σιωπή. Ἡ Ἀλίκη τοῦδειχνε μὲ τὸ δάχτυλο τὴν πόρτα...

—Ἐξω, ἔξω, ἔξω...

Ἡ φωνὴ τῆς ἦτανε ξερὴ, ἀμετάκλητη, ἡ γδύμνια τῆς ἔπαυσε κάποια φοβερὴ σοβαρότητα...

—ὦ, Ἀλίκη, ἀγάπη μου Ἀλίκη...

—Ἐξω, ἔξω...

Αἰσθάνθηκε γροθιὲς στὶς κλειδώσεις του καὶ στὸ στήθος. Τὰ πράγματα ὅλα γύριζαν σ' ἓνα δαιμονισμένο χορὸ. Ἐνας παράξενος μορφασμὸς φάνηκε στὰ χεῖλιά του πὺν τρώμαζε τὴν Ἀλίκη καὶ πὺν ἔμεινε στὸ πρόσωπό του ὡς δέκα μέρες ἀργότερα.

Τῆς πέταξε στὸ πρόσωπο μιὰ φουχτιὰ δεκάρες, πὺν δίχως ἄλλο τὴ χτύπησαν καὶ σκορπίστηκαν στὸ πάτωμα μὲ φοιχτὸ θόρυβο.

—Καὶ τὸ φόρεμα πὺν φορεῖς δικό μου εἶνε, τῆς εἶπε, κι' ἡ κίτα δική μου κι' αὐτὴ, κι' οἱ κάλτσες, κι' ὅλα, ὅλα δικά μου εἶνε... εἶσαι καλὰ πληρωμένη... εἶσαι σκοιληκι... εἶσαι... εἶσαι... δὲν ξέρω, εἶσαι φασουλῆς... εἶσαι μαῖμου... ναί... εἶσαι ἀπόγονος αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ χάχα τοῦ κλειδαρᾶ... καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔστειλε μὴ φοβερὴ μούντζα τοῦ παπποῦ τῆς Ἀλίκης...

Κατρακύλησε τὴν σκάλα τοῦ κοριντιῶ. Δὲν ξέχασε νὰ πάρει τὸ καπέλο του κι' ἔπειτα ἀνοῖξε τὴν πόρτα καὶ στάθηκε. Ἐβρεχε ραγδαία. Τράβηξε τὴν πόρτα μὲ δύναμη. Κι' ἡ πόρτα ἔκλεισε...

Ἐκλείσε ἡ πόρτα! Κι' ὁ κρότος τῆς ἀντιλάλησε μέσα του σάν σ' ἀδειασμένο τενεκέ. Ἦτανε ἄδειος, καὶ Μόνος.

Βάδιζε ὡς ὅπου στὴν γωνιά τοῦ δρόμου συναντήθηκε μὲ τὸν θεῶ τῆς Ἀλίκης. Τὸν ἐβρίσκει ἐλεινὰ κι' ἔπειτα στάθηκε καὶ τὸν ἔδειρε καλά, κι' ὅταν ἀρχίζε νὰ μαζεύεται κόσμος, δαρμένος καὶ δλόβροχτος ξεκίνησε, ἐνῶ πῖσω του οἱ μάγκες γιουχαῖζαν σὲ μικρὴ διαδήλωση. Στὸ ρολοῖ τῆς Ὀμόνοιας στάθηκε τολιγώτερο πέντε λεπτὰ γιὰ νὰ διαβάσει τὴν ὥρα, μὰ ὅταν ξεκίνησε, ἔδεξε νὰ γυρίσει καὶ νὰ ξαναδεῖ. Ἡ ὥρα ἦτανε δώδεκα καὶ μισή, ὥστε ἀφοῦ ἦταν ὀκτῶ καὶ μισή, μπορούσε νὰ πάει στὸ χημεῖο του, ἦτανε ἀκόμα καιρός.

Καὶ βάδιζε κατὰ κεῖ. Στὴ λεωφόρο Πανεπιστημίου κάποιο αὐτοκίνητο σταμάτησε ἐντελῶς μπροστὰ του καὶ ἓνας σωφὲρ κατέβηκε καὶ βίζοντας τὴ μούση του κίτω ἀπ' τὴ βρεμένη δική του δήλωσε πὺς δὲν θὰ δίσταζε νὰ κόψει τέτοιο παληοτόμαρο, ἂν δὲν φοβότανε λίγο τὴν ἀστυνομία. Αὐτὸ τοῦ συνέβηκε κάμποσες φορὲς, ὡς πὺν ἀνέβηκε σὲ κάποιο ἀγοραῖο αὐτοκίνητο κι' ἔκανε τὴν ἴδια δι-αδρομὴ ὅλο τ' ἀπόγεμα. Δὲν ἦτανε σκέψεις ἐκεῖνα πὺν περνοῦσαν ἀπ' τὸ μυαλό του! Ὅχι, ἦτανε ἄγερα. Οἱ ἀπότομες ὅλες ἐκείνες μεταπτώσεις καὶ τὰ ἐπεισόδια τῶν δρόμων τὸν ἔκαναν γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ συγκρίνει τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸν Σαρλὸ τὸν κωμικὸ τοῦ κινηματογράφου. Αὐτὴ τὴ σκέψη τὴν ἔκανε μέσα στ' αὐτοκίνητο καὶ τὸν πῆραν κάτι ἀβάσταχτα γέλοια, ἐνῶ ἀντικρὺ του ἓνας χοντρός κύριος, μαδημέ-νος, φαλκρός καὶ ἀπαίσιος, τὸν κύταζε παραξενιασμένος.

Ἦτανε φοιχτός. Κι' ὅμως μπορούσε νὰ χεῖ μιὰ κόρη μεγάλη, σ' ν

τὴν Ἀλίκη. ἄφου εἶχε δαχτυλίδι στὸ χέρι... Σάν κι' ἐκείνη! Ἡ ἀσκή-
μα του μποροῦσε σ' αὐτὴν νάτανε ὁμορφιά. Αὐτὰ ἐκεῖ τὰ μάτια, μὲ
τὶς ἀντιπαθητικὲς κόρες, στὴν θυγατέρα του θάρχουνταν σάν Ἰσπανι-
όλικες γραμιές. Θάτανε τρέλλα ἢ κόρη τοῦ χοντροῦ ἐκείνου κυρίου!
Καμιὰ μέρα, ποὺς ξέρει, θάῤπερε νὰ κόψουν ἴσως τὸ λαιμὸ ὄλων τῶν
κωριτσιῶν. Θὰ ἤθελε νὰ ἦτανε δῆμιος, μὰ τὸ μαχαῖρι του θὰ στομα-
τοῦσε στὴν Ἀλίκη. Αὐτὴν θὰ τὴν σκότωνε μὲ μιὰ καρφίτσα στὸ λαι-
μό, ἐνῶ θὰ τῆς πῆξε τὸ στήθος, ἢ μήπως θάταν ἀνάγκη ἐκεῖ νὰ τὴν
τροπήσει, στὸ στήθος, μὲ τὴν μακρὰ καρφίτσα;...

Δὲν ἤξερε, δὲν μποροῦσε νὰ ξεκαθαρίσει τὴν προτίμησή του, ἐ-
κείνες οἱ σκαλωσιές στὴν Πλατεία τοῦ Συντάγματος, ἐκείνες οἱ φρικτὲς
σκαλωσιές τοῦ οὐρανοξύστη, δὲν ἦτανε ἀπαραίτητες τόσα χρόνια πιά.
Τὸ κεφάλι του πονοῦσε φριχτά. Ἀπὸ ὄλους τοὺς Φιλέλληνες προτιμοῦ-
σε τὸν Βύρωνα...

Πλανήθηκε ἔτσι ἄσκοπα καὶ κακορίζικα ὡς τὸ βράδυ ἀργά. Τότε
γύρισε σπίτι τὸν ἔχοντας ὅλα τὰ συναισθήματα μιᾶς ἀπλησιᾶς, κολλοῦσε
κι' ἦτανε ὀλόγρος ἀπὸ βροχὴ καὶ ἰδρωτα.

Πέρασε ὀλόισια στὴν κάμαρή του.

Πάνω στὴν τουαλέττα του βρισκότανε ἓνα καλοδεμένο πακέτο.
Μιὰ κάπα μὲ χρυσὰ κορδίσια, μιὰ μεταξωτὴ ρόμπα, ἓνα κολλιέ, δυὸ δα-
χτυλίδια μαργαριταρένια, ἓνα σερβίτσιο νυχιῶν καὶ χίλιες δραχμὲς σὲ
χαρτονόμισμα...

Τὸ κεφάλι του πονοῦσε φοβερά. Μόλις τοὺς ἔριξε μιὰ γρήγορη
ματιὰ. Βαρέθηκε νὰ τὴν τυλίξει πίσω. Περίεργο νὰ μὴν τοῦ κάνουν
καμια ἐντύπωση. Μυστήριο...

Γδύνεται, βάζει τὸ πορτοφῆλι του στὸ κινὸ καὶ πέρνει στὰ χέρια
τοῦ ἓνα τυχαῖο βιβλίον «Κουτὲς ἱστορίες» τοῦ κ. Κάρναλη. Οὐφ! Γέ-
μισε πὶλὸ κόσμος ποιητὲς.

«Ὁ Γιάννης ἀπὸ μικρὸ παιδί ἀρέσκουνταν νὰ παίζει μὲ μπιστό-
λια. Κι' ἀγόραζε διαρκῶς ὄλο ψεύτικα περιστροφὰ καὶ περιστροφάκια,
ὅσπου, τὸ πρῶτο ἀληθινὸ περιστροφάκι ποὺ βρέθηκε στὰ χέρια του,
τὸ γύρισε κατὰ τὸ κεφάλι του καὶ τᾶδειασε. Ἐτσι ἐφέρθηκε ὁ Γιάν-
νης. Τὸ παιχνίδι τὴν μαθημένο καλά, τέλεια, ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ.
Κανεὶς δὲν ἐλυπήθηκε τὸ Γιάννη, γιατί ἦτανε κουτὸς.»

Διαβάζοντας μὲ τὰ μάτια αὐτὸ τὸ διήγημα βασάνιζε τὸ μυαλό του
γιατί δὲν τῆς ἐμίλησε διπλωματικά! Δὲν τῆς εἶχε μιλήσει καλὸ καθό-
λου ὅπως ἔπρεπε. Ἐξαφνα, ἀν τῆς ἔλεγε αὐτὰ ποὺ τοῦ κατέβαιναν τώ-
ρα. Ἄν εἶχε τὴν ἐτοιμότητα νὰ βρεῖ τότε κείνα τὰ λόγια!. Μόνο φέ-
θηκε σάν χάχας, σὶν βλάχας, σὶν γαῖδοῦρι. ὦ, θεέ μου, τί ὠραῖες
φράσεις ποὺ τοῦ ἤρχουνταν τώρα. Ἦτανε ἀδύνατο νὰ μὴν τὴ συγκι-
νήσει μιὰ τέτοια φράση.

Σηκώθηκε καὶ τουρτουρίζοντας ἀπ' τὸν πυρετό, πῆγε στὸ γρα-
φεῖο του καὶ σημείωσε τὴ φράση, γιατί δὲν ἦταν ὄλος διόλου ἀπίθανο
νὰ τῆς ἔστειλε ἓνα γράμμα!..

Ἐπειτα τὸν πόσβαλε ἓνας ληθαργικὸς καὶ φρικαλέος ὕπνος μὲ
ἐπιάλτη. Τὶς πρωινὲς ὥρες σηκώθηκε μὲ τρομερὲς φωνές.

— ὦ, δὲ μοῦτε τὴν αἰτία, δὲ μοῦπε τὴν αἰτία, θάχει ἐραστή.....

ΑΠΟΣΤΑΣΗ

Τὴν ψυχὴ μου σπαράσσει κάποιος πόνος βαθεῖα
σαν σ' αἰσθάνομαι εἶδωλο ποθητὸ στῶνειρό μου,
ἄπιαστη, ἀνάσρη, λατρευτὴ ζωγραφιά,
μοναχὰ ζωγραφιά, ποὺ θαμπώνει τὸ φῶς μου....

Μὲ τοῦ ἀχόρταστου πόθου τὸ βουβὸ στεναγμὸ
τὶς ἀργόσυρτες ὥρες τῆς ζωῆς μου ποίσεις,
τὶς στιγμὲς τῶν καθάρων ρεμβασμῶν μου συντρίβεις
μ' ὠραῖοπαθο ἀγῶνα, παραπόνου λυγμό....

Δὲν πειράζει... δὲν θέλω... Στάσου ἐκεῖ μακρυσμένη,
μὲ τὴν ἀρνηση πάντα στάλικά σου τὰ χεῖλη,
στὸ μυστήριο τοῦ ἀτόμου σου μείνε πάντα κλεισμένη,
μὴν μοῦ δώσεις, δὲν θέλω, μὴτ' ἐνθύμιου μαντήλι....

Στὸν ἀτέλειωτο κύκλο τῶν ἀνθρώπινων πόθων,
ὄλα γίνονται στάχτη στὴν ἐκπλήρωση ἀπάνω,
τὰ μυστήρια λευκαίνονται, καὶ τὸ φῶς των τὸ πλᾶνο
στὴν ἀνία μᾶς ρίχνει τῆς ἀνόμενης ζωῆς...

«Θὰ γεράσεις, θὰ σβύσεις», ἔτσι λέγ' ἡ ἱστορία
τῶν αἰῶνων ποὺ διάβηκαν ὡς τὰ τώρα καλὴ μου,
«θὰ γεράσεις, θὰ σβύσεις», ἔτσι θᾶν' ἡ ἱστορία
τῶν αἰῶνων ποὺ ἔρχονται καὶ ποὺ κύκλο γυροῦν,

Κι' ἀπομένει γι' ἀλήθεια, τῆς ὀδύνης ἢ πίκρα....
καὶ τοῦ ὄνειρου τοῦ ἀμόλευτου ἢ γλυκεῖα προσδοκία
σάν μᾶς πίστης αὐτότελης θλιβερῆ εὐτυχία,
τὴν ψυχὴ μου μουσκεύει μὲ θλιμμένη χαρά...

Ὅχι, ὄχι, μὴν ἔρχεσαι, λατρευτὴ μακρυσμένη...
Τῆς ψυχῆς σου τ' ἀπόκρυφα λουλουδόσπαρτα κάλλη
νὰ πιστέψω δὲν ζήτησα πὼς συνάντησα σ' ἄλλη,
καὶ νὰ μάθω δὲν θέλησα τῆς ζωῆς τὴν πηγὴ

πὼς ξεσκέπαστη μένει μὲ τὸ πρῶτο φιλί...

ΕΠΙΤΗΔΕΣ

Τις θλιβερές κουβέντες, μιᾶς βραδυᾶς ξαναθυμοῦμαι
τις μέρες τοῦτες τις στερνές....

Ἦτανε χαμηλὸ τὸ φῶς τῆς λάμπας
ἐπίτηδες...

Μέσα στῆς σάλας τῆ βασιὰ κρομένη σιωπῆς
θαμπόφεγγαν τὰ ἐπιπλα μυστηριακά...

Ἄτιμόσφαιρα μιᾶς ἐκείνης ζητούσαμε,
ὅλα τὰ γύρω νὰ μουςκέψουμε ποθοῦσαμε
μὲ προδιάνθεση ποιητικῆ
κι' ἐρωτικιά...

Ἦτανε μιὰ προσπάθεια ἐξεπίτηδες....

Καθόσουν—εἶνε ἀλήθεια—πλαί μου,
κι' ἐδέθηκα

μὲ τοὺς βραχιόνες στῆ μέση σου τὸ βράδυ ἐκεῖνο.

Ὅμως! Ἐλεύτερη τῆ σκέψῃ μου κρατοῦσε
ἡ ἐνστικτικὴ διαίσθηση τῆς ματαιότητος
ἅλων αὐτῶν...

Ἦτανε μιὰ προσπάθεια βιασμένη...

Κι' ἀφηρημένα βλέποντας στῶν Περσικῶν χαλιῶν
τις ξέθωρες Σιβυλικές φιγοῦρες τῶν χρωμάτων
τὸν κύκλο τῶν ἱστορικῶν ἀγώνων τῆς ψυχῆς
ξανάβλεπα....

Μὲν ἐπανάληψη τῶν ἰδίων πόθων καὶ λογῶν
ποὺ μύρια στόματ' εἶχαν ξανατεῖ ἄλλες φορές
σὲ χρόνους μακροσμένους, αἰῶνια, κάθε μέρα,
πάντα μ' ἀσήμαντες κι' ἐλάχιστες παραλλαγές...

Καθόσουν—εἶνε ἀλήθεια—ὅπως πάντα πλαί μου
τὸ βράδυ ἐκεῖνο μὲ τὸ φῶς χαμηλωμένο,
κι' εἶχα δεθεῖ μὲ τοὺς βραχιόνες στῆ μέση σου
καθὼς μ' εἶχ' ἡ συνήθεια μαθημένο...

Κάποιο ρωμάντζο εἶχαμε στὰ γόνατ' ἀνοιχτό...
Καινούριος ποιητῆς λοιπὸν μὴν ἦτανε;
Καὶ πίστη νέα
τάχα δὲν μᾶς ἐπέσπερνε καμμιά!...

Ὅχι! ὅλα ἦταν μιὰ προσπάθεια ἐξεπίτηδες
κι' ὁ ποιητῆς ὁ νέος δὲν γεννήθη ἀκόμα!...

Καθόσουν, βέβαια, ὅπως τάντα πλαί μου
μὲ καὶ τὰ χέρια ποὺ τὶ λέν κρινένια
ἀκουμπισμένα στὸ βιβλίον τ' ἀνοιχτό
καὶ τὸ κεφάλι ποὺ τὸ λένε χρυσαφένιο
στῆς νέας θρησκείας τῆ σπουδῆ γερό...

Καινούριος ποιητῆς λοιπὸν μὴν ἦτανε;
Καὶ πίστη νέα
δὲν θὰ μᾶς ἐπέσπερνε τάχα καμμιά;

Ὅχι! ὅλα εἶνε μιὰ προσπάθεια ἐξεπίτηδες
κι' ὁ ποιητῆς ὁ νέος δὲν γεννιέται πιά!

Τὸ ρόλο τοῦ βιβλίου τοῦ ὀλάνουχτου
ἀλίμονο τὸν ἤξερ' ἀπὸ πρὶν καλά...
Μποροῦσ' ἀντὶς ρωμάντζο, βράχος νᾶτανε
παραθαλάσσιος,
ἢ τρία δένδρα στῆ ραχοῦλα ἐνὸς βουνοῦ,
ἢ κίθρο ἀπὸ παστὲλ μισοσβυσμένο,
φτάνει νὰ ἦτανε πηγὴ ρωμαντισμοῦ

Μιᾶς σκέψης καὶ μιᾶς πράξης ἐξεπίτηδες...

Κ. Γ. ΚΑΡΥΟΤΑΚΗ

ΧΑΜΟΓΕΛΟ

Ἄποψε εἶναι σὰν ὄνειρο τὸ δεῖλι.

Ἄποψε ἡ λαγκαδιὰ στὰ μάγια μένει.
Δὲ βρέχει πιά. Κ' ἡ κόρη ἀποσταμείη
Στὸ μουσκεμένο ξάπλωσε τριφύλλι.

Σὰ δυὸ κεράσια χώρισαν τὸ χεῖλι.
Κ' ἔτσι βαθιά, γιομάτα ὡς ἀνασαίνει,
στὸ στήθος τῆς ἀνεβοκατεβαίνει
τ' ἀδρότερο τριαντάφυλλο τοῦ Ἀπρίλη.

Ξεφύγουνε ἀπ' τὸ σύννεφον ἀχτίδες
καὶ κρύβονται στὰ μάτια τῆς. Τῆ βρέχει
μιὰ λεμονιά μὲ δυὸ δροσοσταλίδες

ποὺ στάθηκαν στὸ μάγουλο διαμάντια
καὶ ποὺ θαρρεῖς τὸ δάκρυ τῆς πῶς τρέχει
καθὼς χαμογελάει στὸν ἥλιο ἀγνάντια.

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Σ' αὐτὴ τὴν ἄσπρη θάλασσα
Ποῦ ὁ κρῖνος βασιλεύει,
Ἡ πονεμένη μου ψυχὴ
Ἄνάπασι γυρεύει.
Θέλει στὴν τόση ἀγνότητα,
Στ' ἀρώματα τὰ τόσα
Νὰ βρῆ μιὰν ἄλλη γλῶσσα
Γιὰ σένα μυστικῆ.

Στῆς ἀρετῆς τὴν ὠμορφιά,
Στῆς νιότης τὸ βασίλειο,
Θέλω νὰ βρῶ τὴν ἀνοιξι,
Θέλω νὰ βρῶ τὸν ἥλιο.
Μέσα σ' αὐτὴ τὴ θάλασσα
Ὅπου δὲν ἔχει κῆμα,
Θέλει νὰ βρῆ τὸ μῆμα
Ἡ δόλια μου ψυχῆ.

Μεσ' στὴ λευκὴ τὴ θάλασσα,
Μεσ' στὴ λευκὴ γαλήνη,
Τὴν ὠμορφιὰ τῆς νιότης σου
Σοῦ ψάλλουνε κ' οἱ κρῖνοι·
Κ' ἐγὼ στὰ τόσα ἀρώματα
Ἐνώνω μεσ' στὴ λύρα
Τοῦ στήθους μου τὰ μῦρα,
Τοῦ νοῦ μου τὴν αὐγῆ.

Ἀθήνα 16 Φεβρουαρίου 1906

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

1) Τὸ χειρόγραφο δὲν ἔχει κανένα τίτλο.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ

ΕΠΙΘΕΣΗ

ΧΑΝΝΑ 1924

EROTOCRITUS

REVUE MENSUELLE MCMXXIV

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΟ στὴν Ἑλλάδα τοῦ Ψυχάρη, γὰρ πού τὸ γλωσσικὸ ζήτημα βρέθηκε στὴ μέση μας, ἀντικείμενο πάλι κοινῆς συζητήσεως. Ἀπὸ τὸ τελευταῖο τοῦ ταξίδι, ὡς τὸ τωρινό, ἐμεσολάβησε ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, πού γιὰ τὴν Ἑλλάδα στάθηκε σὰν μιὰ περίοδος γλωσσολογικῆς καὶ λογοτεχνικῆς ζύμωσης. Οἱ ἰδέες, ἔτσι καθὼς εἰχθησαν στὴν παλαιότερα τῆς ἐπικράτησης στριμώχτηκαν, ἀγωνίστηκαν καὶ δέχτηκαν ὅλες τὶς διαμορφώσεις πού ἡ ἐρευνα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ χρόνου ἐπέβαλε σ' αὐτές. Οἱ ἀρχές τοῦ Ἐρωτοκρίτου διατυπώθηκαν στὰ δύο πρῶτα φύλλα. Ἐδηλώσαμε πὺς καμιὰ φήμα δὲν μᾶς κάνει καμιὰ κατάπληξη τόση, ὥστε νὰ ταχθοῦμε κάτωθι τῆς καὶ νὰ φωνάζουμε ζήτημα. Ὑψώσαμε τὴν σημαίαν τῆς λευτεριάς καὶ εἴπαμε πὺς ἡ ἀλήθεια δὲν κηρύσσεται μὲ τὸν φανατισμό, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐρευνα. Ἡ συζήτηση δὲν πρέπει νὰ γίνεται γιὰ τὴν ἐπιβολὴ μιᾶς γνώμης, σκοπὸς τῆς εἶνε ἡ εὐρεση τῆς ἀλήθειας. Δὲν πιστέψαμε πὺς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μπορούσε νὰ πλανηθῆκε τόσο οἰκτρὰ διατηρώντας τὴ γλῶσσα τῶν ἀγωνιστῶν ἐκείνων πού τοῦδωκαν τὴ λευτεριά, μὰ οὔτε φανταστήκαμε πὺς ἡ ἐξέλιξη καὶ ἡ διαμόρφωση μιᾶς γλώσσας μπορεῖ νὰ σταθεῖ ὡς ἐκεῖ, ἀφοῦ ὁ πολιτισμὸς πού μέρα μὲ τὴ μέρα περνᾷ στὰ σύνορά μας, κέρνει στὴ μέση συνθήκες πού δὲν γνωρίζτηκαν καθόλου ἀπ' τὸ λαό, ἰδέες καὶ σκέψεις πού ἀποτελοῦνε ἂν θέτε μιὰν ἀνώτερη ἐκφραση τῶν ὑποσυνειδητῶν τάσεων του, τάσεων ὅμως πού τὶς διατηρεῖ μέσῳ του πρωτόγονες καὶ πού δὲν τὶς διανοεῖται. Γιὰ τὰ δύο αὐτὰ σφάλματα δὲν τὸν ἔχομε ἄξιο τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Καὶ ἔτσι μᾶς κάνει ἀληθινὰ θλιβερὴ ἐγγύπωση ἡ ἀπλή κίστη μερικῶν πρὸς τὸ γλωσσολόγο ἐκεῖνο, πού βυθισμένος στὸ γραφεῖο του, τοῦ φαίνεται πὺς κατασκευάζει μιὰ γλῶσσα πού θὰ τὴν ἐπιβάλλει ὑστερα ἀπ' τὸ μαλλόνι του στὴ συνειδηση ἐνὸς οὐδέποτε λαοῦ! Ἡ γλῶσσα δὲν κατασκευάζεται ἀλλὰ διαμορφώνεται, καὶ ἡ γλωσσολογία δὲν πρέπει νὰ νῆται παρὰ μιὰ ἐπιστῆμη πού τὴν συνάξει καὶ τὴν συστηματοποιεῖ ἔτσι, ὥστε νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν κοινὴ αἴσθησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ λέξις ὅμως «λαός», προσέχτε τὴν, εἶνε ἐπικίνδυνη νὰ παρεξηγηθεῖ πολὺ εὐκόλα, καὶ ἡ χρῆσις τῆς τὴν ἔχει τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια καταστήσει ἀδεια. Ἄν θελήσουμε νὰ τὴν θεωρήσουμε σὰν ἓνα σύμβολο τῆς κοινῆς αἴσθησις, καὶ μὲ ψυχραιμία δεχτοῦμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὶς ἐξελικτικὰς διαμορφώσεις καὶ καταστάσεις, θὰ βροῦμε τότε καλῶς διαμορφωτικὰς τὶς ἀπόψεις τῆς κοινῆς αἴσθησις ἀπὸ ὅτι τὶς βροῦσαν, οἱ γλωσσικοὶ μας ὀδηγητές. Δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται φανατιζόμενοι νὰ περιφρονήσουμε κάτι πού ἔχει ὑπόκειται, ἀλλὰ τὸ ἴδιο δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται ν' ἀψηφίσουμε κάτι πού ἔχει καλὰ ἢ κακὰ ἐπιβληθεῖ. Ἄν τὸ αἷμα πού κυκλοφορεῖ στὶς φλέβες μας εἶνε αἷμα δημοτικόν, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ δεχτοῦμε πὺς τὸ αἷμα καλλιεργεῖται καὶ ἐξελίσσεται. Κάτι τι πού ἐπιβάλλεται ἔχει τὸ λόγο του, ἔχει τὸ δίκιο του γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ. Θὰ μπορούσε νὰ πείσει ἓνα λαὸ νὰ καταργῆσει τοὺς τόνους; θὰ μπορούσε νὰ πείσει ἓνα λαὸ νὰ μιλήσει μὲ ὑπερσυντέλιον; Ἐδῶ εἶνε ἓνα μεγάλο ζήτημα πού

δέν θά τό λύσει παρά μοναχά ένας μεγάλος ποιητής, καί δίχως άλλο δ ποιητής αὐτός δέν θάναί βέβαια καθαρεβουσιάνος, οὔτε θά γράφει στίχους στή «μέσην καί χρυσήν ὁδόν», θάναί ένας άγνός δημοτικιστής στήν ψυχῇ καί στή σκέψη. Δέ θάναί δηλαδή δημοτικιστής στή γλώσσα καί καθαρεβουσιάνος στήν μανταλιτέ.

ΔΕΝ πρέπει ἡ τελευταία αὐτή φράση, νά παρεξηγηθεῖ. Δέν ἀπευθύνεται στόν ιδεολόγο Ἑλληνα σοφό, μᾶ σέ κείνους πού ταμπορωθήκαν πίσω στίς άγνές προσπάθειές του καί μέ τίς λογιστικῆς νοῦλλες των χιτνάκωσαν τό δημοτικισμό.

ΟΙ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΙΑΝΟΙ ξεσκόνισαν τὰ ἐπιχειρήματά των τὰ σοφά, καί τάβαλαν πάλι στή μέση χτυπώντας κουνούνια κινδύνων πού δέν ὑπάρχουν, καί γινόμενοι ἔτσι οἱ ἴδιοι κουνούνια τοῦ κινδύνου τῆς ρουτίνας πού εὐαγγελίζονται νά μᾶς ξαναφέρουν. Κι' αὐτό γιατί δέν ἔχουν παρμένο ἀκόμα εἰδηση πὼς ἐχρεωκόπησαν στή συνείδηση κάθε ἀνθρώπου μέ καρδιά.

ΑΥΤΟ ΑΚΡΙΒΩΣ εἶπε. Οἱ καθαρεβουσιάνοι δέν ἔχουνε ψυχή. Δέν ἔχουνε ποίηση μέσα τους, εἶπε ἀνίκανοι γιά μίαν ἀνώτερη συγκίνηση. Εἶπε οἱ πατριδαμύντορες, οἱ γλωσσαμύντορες, οἱ θερησκαμύντορες πού δέν ἔχουνε Ἑλληνική συνείδηση βγαλμένη ἀπ' τὴν ζωτανή Ἑλλάδα, πού δέν ἔχουνε οὔτε ἐπιθυμοῦνε νά δημιουργήσουνε Ἑλληνική τέχνη, πού δέν τοὺς συγκίνησε ὁ Σολωμός καί ὁ Βαλαωρίτης ἀφοῦ ἔγραψαν στή δημοτική. Μένουν μέ «τάς αἰθεριούς στοιβάδας» τοῦ Μιστριώτη καί μποροῦν νά περάσουν τὴ ζωὴ τους δάκρυον δίχως τὴν πατρίδα, τὴ θρησκεία καί τὴν πραγματική Ἑλληνική γλώσσα πού κλείνεται μέσα στους στίχους τῶν μεγάλων ποιητῶν μας, ἐνὼ ὡς τόσο καμαρώνουν γιά τὴν ἀνούσια κι' ἀψυχή πατριδολατρεία τους, κουνουνίζοντας στόν ἀέρα. Ἀνθρώπους τέτοιους πού δέν συγκίνησε ἡ Ἑλληνική Τέχνη καί τὰ ἰδανικά της, δέν θά μπορούσαμε ποτέ νά τοὺς λογαριάσουμε γιά ἀπαραίτητες μονάδες τῆς Νεοελληνικῆς ἐξυγιαντικῆς κινήσεως. Ἄς μόνον ἐκεῖ πού βρισκονται. Ἡ θέα των παράξενη ἐντύπωση κάνει μοναχά στήν ἀρχή. Ἐπειτα τὴ συνηθίζουμε. Ἐχουνε πιά καταστήσει φαινόμενα, ἀπλῶς λιγάκι περίεργα.

ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ ἀκούεις φωνές καί φωνές. Ζήτη ἡ γλώσσα τῶν ἐφημερίδων. Σ' αὐτὴ τὴν ἀπασία κραυγῇ νά φταῖνε ἄραγε ὁ Φουρτούνιο, ὁ Νιρβάνας, ὁ Παλαμᾶς καί οἱ λοιποὶ καθαρεβουσιανίζοντες λόγιοι ὅταν πρόκειται νά ξεπροβάλλουν στίς στήλες τῶν ἐφημερίδων; Ἀδίσταχτα λέμε πὼς πραγματικά φταῖνε. Κρατοῦν στὰ χέρια των τὴ διάθεση τοῦ λαοῦ. Φτάνει νά θένε. Ὡς ἂν τὸ καθημερινὸ χρονογράφημά των ἐπαιρνε μίαν γλωσσική ἐξέλιξη. Ἄν δεχόντουσαν οἱ Κύριοι αὐτοὶ νά γράφουν κάπως καλύτερα! Ἀλήθεια εἶπε πὼς ἡ καθαρευουσιά τους κρύβει στὸ βάθος μίαν εἰρωνεία πού στρέφεται πρὸς αὐτὴ τὴν ἴδια. Μὰ ὁ πολὺς κόσμος δέν τὴν νιώθει. Τὴν παίρνει τοῖς μετρητοῖς καί φωνάζει. Ζήτη ἡ γλώσσα τῶν ἐφημερίδων.

Πρέπει νά διορθωθοῦν, ἀλλοιότικα πρέπει νά ἔχουν ἐτοιμασμένη ἐλαστική τὴ συνείδησή τους, γιά νά δεχτοῦν ὄλο τὸ βάρος τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς ὡραϊότερης Ἑλληνικῆς ιδέας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ τοῦ Σ.Υ.Τ.Δ.Τ.Κ.Τ. Κύριος Κ. Καλεμικέρος ἐφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο νά ἐξασφαλίσει γιά τὴ λειτουργία τοῦ Κρητικοῦ Ὁδείου συμπληρωματικούς καθηγητὲς τοῦ βιολιοῦ, τῆς μονωδίας καί τοῦ πιάνου. Ἡ παραλαβὴ δυὸ ἐκλεκτῶν πιάνων ἀπὸ τὴ ἐφοστᾶσία τῶν Φόρων τῆς Λειψίας ἐνὸς Konzert-Flügel καί ἐνὸς Konzert-Pianino ἀξίας λιρῶν Ἀγγλικῶν 180, συμπληρώνει τίς παρουσιαζόμενες τεχνικῆς ἐλλείψεις στήν λειτουργία τῆς σχολῆς τοῦ πιάνου. Ἡ ἄλλειψις ἐνὸς τέτοιου ἐκλεκτοῦ πιάνου ἐμπόδισε τὴν δημόσια ἐμφάνιση τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς αὐτῆς, πού ἀληθινὰ ἔχει νά παρουσιάσει θαυμαστὲς ἐκπλήξεις σὲ πρώτη εὐκαιρία.

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Παρίσι, 4, rue Honoré Chevalier, Paris—VI

Ἀγαπητέ μου συνάδερφε, κ. Μανόλη Σκουλούδη,

Κυλοσύνη σας καί καμάρι μου πού μου στέλνετε τον αρ. 4—5 τοῦ περιοδικοῦ σας—καί πόσο θά χαζόμουνε ἀν εἶχα καί τοὺς τρεῖς προηγούμενους αριθμούς, γιά νά μὴν παραπονιούμαι οἱ μελλούμενοι πελάτες τῆς Βιβλιοθήκης μου στήν Ἀθήνα.

Ἡ Κρήτη γιά μένα, τὸ ξαίρετε δα τί σημασία πού τὴν ἔχει. Πατρίδα μου εἶναι ἡ Κρήτη—τόσο μάλιστα πῶς κυριολεκτικῶς πού ὁ πατέρας ἡ ὁ παππούς τοῦ παπποῦ μου τοῦ Ψυχάρη—τοῦ Χιώτη—στάθηκε δημοδασκάλος στήν Κρήτη—σε ποια πολιτεία τὸ αγνοῶ—κι ονομαζότανε Δημητράκης.

Μὰ μήπως δέν εἶναι ὀλωνώ μας πατρίδα ἡ Κρήτη;

Στὴν Κρήτη—καί πόσες φορές δέν τὸ προκήρυσσα;—φάνηκε μία φιλολογία καθατῶ νεοελληνικῆ (δημοτικῆ, ὅπως συνηθίζουμε καί τὴ λέμε). Νομίζω πὼς πρώτος ἐδείξα τί ἀριστοῦρημα μοι αἰδικὸ εἶναι ἡ **Θυσία τοῦ Ἀβραάμ** τοῦ 1535 (κ. τα Essais μου γιά τὴ χρονονλογία, τ. Β', σ. 265, γιά τὴν ἀξία τοῦ ἔργου La Revue de Paris, 15 Avril 1903, σ. 850—864: Un mystère crétois du XVIIe siècle.). Ἀριστοῦρηματα κάμποσα συνεχίσανε τὸ πρώτο. Νά πού σήμερα καί τοῦ λόγου σας διαλέξατε γιά τὸ περιοδικὸ σας τὸν τίτλο ἐνὸς μεγάλου κρητικοῦ στιχοῦρημέτου ρομάντζου. Το εἶπατε ἀμέσως **ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ**.

Τί περίεργος τίτλος! Χρόνια ἐδῶ καί χρόνια μού εἶχε πει ὁ προκατοχὸς μου στήν ἐδρα μου τῆς Νεοελληνικῆς (Grec moderne) ὁ Emile Legrand, κατόπι βεβαιώθηκα καί μοναχός μου, τώρα τελεφαταία, στήν κριτικὴ του ἐκδοσὴ τοῦ **Ἐρωτόκριτου** (1915), ὁ κ. Στ. Α. Ξανθοῦδιδης μᾶς διδάσκει (σελ. 686), πὼς ὁ τύπος αὐτός, **Ἐρωτόκριτος**, σὸ ποίημα τοῦ Β. Κορνάρου δε βρῖσκειται **ΠΟΥΘΕΝΑ**. Πάντα **Ῥωτόκριτος**, τὸ συνηθίζει ὁ ποιητής.

Δε σημαίνει τίποτα πού με τὸ **Ῥωτόκριτο** μαζί διαβάζουμε συνάμα **ἔρωτας** ἢ **ἔρωτιά**. Στὸν **ἔρωτα** ἡ ἀρχικὴ συλλαβὴ, τονισμένη, τονισμένη ὅμως ἀρχικὴ συλλαβὴ, στή γλώσσα μας, δε χάνεται, παρὰ ὅταν ὑπάρχει λόγος ἰδιαιτέρως. Ἡ **ἔρωτιά** πάλε, πού δέν ἔχει τόνο τὸ σ της, βασιτεῖται ἀπὸ τὴ θύμηση τοῦ **ἔρωτα** τοῦ τονισμένου.

Μία παρατήρηση πῶς σπουδαία εἶναι πού ἡ **ἔρωτιά** σπάνια διαβάζεται σὸ κείμενο, ἐνὼ διαβάζεται ὁ **Ῥωτόκριτος** κάθε τόσο.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω τὸ ζήτημα ἔχομε νά σημειώσουμε τὰ νοστιμώτερα.

Ὅσο μία λέξη σ' ἓνα ἔθνος, ἀξάφνα σὸ δικό μας, ἔχει περισσότερη, γενικώτερη κυκλοφορία, τόσο περισσότερα, τόσο γενικώτερα ἡ λέξη ἀλλάζει μορφή, τόσο περισσότερο γίνεται γλώσσα τοῦ ἔθνους ἄρα καί ψυχῆ του.

Ἄν ἀξάφνα κανεῖς θέλει νά καταλάβῃ πόσο βαθιὰ βαθιὰ ρίζωσε ὁ Χριστιανισμός στὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ μας, πόσο ἡ θρησκεία μας κα-

πάντησε καθαυτό σώφα του, φτάζει να μαζώξη—πράμα που ως τώρα δε βλέπω να το στόμασθηκε κανένας—α μαζώξη, λέω, έναν ένανε τους εκκλησιαστικούς όρους που ακολουθήσανε τον κανόνα της μηλημένης μάς, ένα μετάβατα, μια Παναγιά, ένας Αη Γιάννης και μύρια τέτοια.

Είπανε πώς το σέβας το Θρησκευτικό προφυλάγει τις λέξεις από την κλασική τους, τη φυσική τους μεταμόρφωση. Το μόνο το σωστό είναι το αντίθετο. Κοντιστα νου. Σ' όλους τους λαούς—τους θρησκους, εννοείται—πιο έφκολα χύνεται στο καλούπι της άγραφης γραμματικής του λαού, πιο έφκολα δηλαδή κανονίζεται κάθε όρος εκκλησιαστικός.

Βέβαια! Για νάλλάξης έναν όρο, πρέπει να τον έχης ακουστό για να τον ακούσης όμως, και μάλιστα για να τον αλλάξης, θα πη πώς συχνάζεις στην εκκλησιά. Ο παπας ο ίδιος από το πολύ το λειτούργημα, δε γίνεται, θάλλάξη ως και της λειτουργίας τους τύπους. Γλωσσολόγος δεν υπάρχει που να μην το κατέχη, πώς το ζεβγάσωμα βμ είτανε άγνωστο στην αρχαία και πώς σήμερα αποτελεί, να το πούμε νέττα σκέττα, βαρβαρισμό—ή σαν προτιμάτε, κάτι απρόφερό μας.

Και τόντις πόσες φορές άκουσα παππάδες, καθαρεβουσιάνους κιάλας, να λένε λειτουργώντας εν όνόματι του πατρὸς και του υιοῦ και του άγιου πνεύματος. Και πώς μπορεί κανείς να φανταστή πώς για να γίνουνε τα **Ευαγγέλια**, **εβαγγέλια** και τὰ **εβαγγέλια βαγγέλια**, δε χρειάστηκε, ο χριστιανός μέρα να μην αφήση χωρίς να προφέρη τη λέξη.

Βλέπετε κιάλας πώς ταχτικί όσο παίρνει, και το **βαγγέλιο** χάνει την άτονη αρχική του συλλαβή—καθώς ο **Ρωτόκριτος** μας!

Να μη σας το κρύβω, σοβαρά σοβαρά και το κίτω κάτω φοβερά μαργιόλικα σὰς τα ξεδιάλιασα τα πράματα, για να σας τσακώσω πια—και τόρα κακή την έχετε.

Αφού ο τύπος ο κανονικός είναι **Ρωτόκριτος**, από πού κι ως πού μες **χαλνάτε** τον τύπο, τον κανονικό, τον πατροπαράδοτο, με τί διακάωμα; Και παρακαλώ, τί γίνεται το σέβας το ρητικό, το επιστημονικό το σέβας που χρωστούμε στα Κείμενα; Στάριστουργήματα; Στον Ποιητή;

Πήτε μου ακόμη, στο τέλος των τελώνε, προχωρούμε ή πιστοδρομούμε; Πάμε μπροδς ή πάμε πίσω; Συνεχίζουμε ή κόβουμε τη σειρά; Έχουμε ιστορία ή δεν έχουμε; Υπάρχει, για τόννομα του Θεού, υπάρχει Έθνος ή δεν υπάρχει;

Εδώ σὰς θέλω και να μη μου άποκριθήτε κάτι που άκουσα τις προάλλες, δηλαδή πώς να το λέγατε **Ρωτόκριτος**, δε θα το καταλάβαινε κανένας!

Πώς το καταλάβαινε όλος ο κόσμος στην εποχή του Κορνάρου και πώς δε θα το καταλάβουνε σήμερα; Και για ποιους πρόκειται το κάτω κάτω, για τους γραμματιζόμενους ή για το Έθνος; Και να μου πητε ρητά, για ποιους γράφουμε, για το Έθνος ή για τους γραμματιζόμενους; Ας υποθέσουμε πώς το Έθνος δεν ξαίρει μήτε το **Ρωτόκριτο** μήτε τον **Ερωτόκριτο**. Θα μάθη το Έθνος εκείνο που θα του μάθετε, μια όμως πο' το μαθαίνετε τίποτις, κάλλια να του μάθετε το κανονικό.

Εγώ θαρρώ πώς κάτι άλλο τρέχει κιαφού πιο πάνω πίσωαμεκ νβέντες για τα θρησκευτικά, μπορεί τα θρησκευτικά να μάς φέρουνε στον ίσιο δρόμο.

Σ' ένα λοιπόν από τ' όμορφότερα, τα πιο συγκινητικά τα κεφάλαια—μα τί δεν είναι όμορφο και τί δε συγκινεί σ'άγια τα Βαγγέλια;—στο Βαγγέλιο του Αη Γιάννη (κοίταξε Η', 13) διάβαζε τις προάλλες τ'άκολουθα λόγια: «Ούδε σ μέντοι παρησιάζε έλάλει π'ρι αυτού διά τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων» (έκδοση C. Tischendorf, octava critica mai r)

Κι λέ, τί ακούω; Λέτε τόρα να εννοούσε ο Απόστολος—που είμαι και ομώνυμός του—λέτε να βάζε με το νου του άξαφνα τους καθαρεβουσιάνους; Μα πώς να το πιστέψω; Πώς να πιστέψω δυο πράματα που είναι απίστεφτα, το πρώτο που το παλληκάρι το κρητικό φοβείται, το δέφτερο πώς είναι οι καθαρεβουσιάνοι για φόβο;

Οι καθαρεβουσιάνοι, κακοί ανθρώποι από φυσικό τους δεν είναι. Το μόνο τους κακό, που δεν μπήκανε ακόμη στο νόημα. Θα μούνε, δε γίνεται. Η επιστήμη το παραδέχτηκε παντού, όλη σχεδόν η Εβρώπη ο προκήρυξε πώς εμείς έχουμε δίκιο. Μα δεν την έχουμε ανάγκη την Εβρώπη. Το βλέπουμε, τάποδείχνουμε και μοναχοί μας πώς παράδοση, μάθηση της αρχαίας, ορθή κρίση, πραχτικός νους, γλωσσολογία, φιλολογία, πολιτισμός, ό τι κι ό τι θέλετε, συνήγορα είναι μαζί μας όλα τα πάντα. Στα βιβλία μου, στ'άρθρα μου, στις μελέτες μου, απτά εγώ τα ξακρίβωσα μ' επισημήματα που δεν είδα να βγήκε κανένας νάντιτάξη τίποτα σπουδαίο.

Ελπίζω μάλιστα να τα ξαστερώσω απτ'ι γλήγορις, ακόμη και σε όσους ή δε μ' ακούσανε ή δε με διαβάσανε. Τώρα που σὰς το γράφω, δε φαντάζεστε τί άδοχη χαρά με συνεπαίρνει. Την τετάρτη δεκαφτά του Γιούνη, ξεκινώ από τη Μαρούλια και πάω στον Περαία. Θί μείνω έξη μήνες στην Ελλάδα. Εί το θαρρείτε τάχα με τα σωστά σας πώς δε θάρθω και στη μεγάλη μας την Κρήτη; Φτάνει να διατάξετε, μιλώ κι όλας στα Χανιά. Καβγάδες δε γυρέβω. Γυρέβω ήσυχη, μελετημένη κουβέντα, επειδή κουβεντιαστά, φιλικά, θα σὰς τα ξεδιάλισω τα καθέκαστα σε μια ή δυο διαλεξούλες. Πόλεμος εμάς δε μάς χρειάζεται. Η λογική μάς αρκεί. Έννοια σας! Δε θα λείψουνε οι καθαρεβουσιάνοι στη διάλεξη. Θα πούνε και γεια σου.

Όσπου σημάνη τέτοια ώρα χαρισάμενη, να μη δίνετε προσοχή σε κάτι φράσες που φαίνεται—γιατί έτσι μου μηνά ένας φίλος μου, ειπωθήκανε στην Κρήτη εναντίο ενός που είτανε, λέει. «εμπεποτισμένος υπό [βλέπετε τον **ξενισμό**; Η αττική θέλει αιτιατική, ό τος και η σημερινή μας, **ποτιστήκα φαρμάκι**] τή; μανία; τών άπαισίον μαλλαρών, όντ'ά δηλητηριώδη μιάσματα [τί νόστιμο!] άτειλούν [άλλος ξενισμός] την κατάπνιξιν τής άθανάου ήμῶν γλάσσης.»

Εσείς, παιδάκια μου, τη δουλειά σας. Εσείς να πιάσετε το **Ρωτόκριτο**, εσείς να πιίσετε τη **Θυσία του Αβραάμ**, εσείς να πιάσετε το **Κρητικό θέατρο**, εσείς να πιάσετε την **Όμορφη Βοσκοπούλα**. Να τα διαβάσετε απτά. Και τότες να μου πητε.

Να μου πητε στην τιμή σας:

Έχει μέσα μιχτή; Έχει μέσα κορακίστικα; Έχει μέσα ελληνικό;

ρες; Έχει συρριβασμούς; Έχει παραγωγή καρδιά; Έχει δασκαλι-
σμούς; Έχει *πλύντριες* αντί *πλύστρες*; Η έχει αλάθεφτη, άκέρια ρω-
μαϊκή, θέλω να πω νεοελληνική ρομαματική.

Έχει και παραέχει!

Να της λοιπόν η *μαλλιάρη* — στην ποίηση, όπως η δική μας η
μαλλιάρη, μ' άλλα λόγια η εθνική μας γλώσσα, χίτσι, καλέ, τί λέω;
έχτισε κιόλας την εθνική μας την πρόξα. Έχτισε τακατάστρεφτά της
τα παλ:τια.

Με τις ανακατωσούρες δε χίτσι τίποτα κανείς: μάλιστα, προτού
χίτσι, γκρέμισε κιόλας. Μια γλώσσα είναι η έκφραση του ότι μέσα
του έχει ένας λαός. Τολοπόν, εκεί όπου νιάσχει ανακατωσούρα στη
γλώσσα, υπήρχει, απί ανάγκη απόλυτη, αλώ λυγική, ανακατωσούρα
στο νου, υπήχει στην ψυχή μας ανακατωσούρα.

Φίλε μου κ. Σκουλούδη, με την ανακατωσούρα που βλέπω στο
περιοδικό σας αρχίζοντας από το ξόφυλλο, καταπιαστήκατε, πώς να
σας το πω, χωρίς να σας πειράξω; καταπιαστήκατε, νά, ένα έργο ανά-
πυδο, δηλαδή που θα βρεθί με το κεφάλι κάτω και με τα πόδια στον
αέρα.

Να σας ταποδείξω και τούτο, μ' όλο το θάρρος;

Ο καθένας το ξαίρει πώς γράφοντας, όπως το συνηθίζουμε πια
όλοι, άνοιξΗ, όρεξΗ, ράχΗ με Η στην κατάληξη, το κάνουμε μόνο και
μόνο με το σκοπό να δείξουμε πώς τα ουσιαστικά που αραδιάζουμε από
τριτόκλιτα που είτανε (*άνοιξις, όρεξις, ράχις*,) γενήκατε σήμερα
πρωτόκλιτα, σαν τη *γνώμη*, την *τέχνη*, την *ψυχή* κτλ.

Δεν είναι όμως σε όλα το ίδιο.

Γράφοντας, λόγου χάρη, *άνοιξεως, όρεξεως, ράχεως*, με *ω*,
φτειάνουμε κατάληξη που σήμερα δεν υπάρχει πουθενά, μήτε στη
Νεοελληνική μας — τη *δημοτική* καθώς πολλή άτοπα την ονομάσανε
— μήτε, κι από είνε το νοστιμώτερο, μήτε στην καθαρεύουσα!

Και τόντις η καθαρεύουσα το λέει *εως*, που αρχαίο δεν είναι, δεν
το λέει *εως* που είναι το αρχαίο. Κι από την απλή μας την παρατή-
ρηση, θεοφάνερα βγαίνει πώς γράφοντας *εως* με *ω*, προσπαθούμε να
καθιερώσουμε κατάληξη *νεκρή*.

Κι ωστόσο τί βλέπουμε στο ξόφυλλό σας; *της ελληνικής ανα-
γεννήσεως!*

Συλλογιστήτε το λιγάκι, στο Θεό σας. Τί *αναγέννηση* μπορεί να
γίνη με στοιχεία *νεκρά*;

Να πιστέψετε το γέρο. Η άγια, η εργασία μας, δυο πράματα
θέλει απαραίτητα, ΠΙΣΤΗ και ΜΕΘΟΔΟ.

Χωρίς μέθοδο και πίστη, δεν τα βάζετε πέρα.

Πάντα δικός σας

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ κ. Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ

Αξιότιμε κύριε,

Μου κάματε τη μεγάλη τιμή, αναγγέλλητάς μου την έκδοση του
Ερωτοκριτου, να με κατατάξετε στους ταχτικούς σας συνεργάτες.
Έπωρελούμενος απ' αυτήν την περίσταση, σας γράφω τα ακόλουθα
που είναι να πούμε σαν ένας πρόλογος για τη μέλλουσα συνεργασία
μου σ' αυτές της σιήλες.

Επειδή γενικώς παρατήρησα πώς η γελοίες πολεμικές μεταξύ συγ-
γραφέων και κριτικών πηγάζουν άκριβώς από μια βοθηά παρεξήγηση
που ύφίσταται από την οίηση των μὲν και την καταστρεπτική λύσσα
των άλλων, καλό θεώρησα, επειδή κι' εγώ της περισσότερες φορές
θά γρηγορώ περισσότερο με κριτική ζητήματα, όχι να βάλω τα πράματα
στη θέση τους (γιατί τέτνια δύναμη κανείς δεν την έχει) παρά να υπο-
δείξω πώς φαντάζομαι την κριτική, και σύμφωνα μαυτή την αντίληψη
τί ίδέες θ' ακολουθήσω εδώ και πώς θ' προσπαθήσω να της εφαρμο-
σω. Τι χάλια της σημερινής κριτικής, ιδίως στην Ελλάδα, άκόμα
προχτές τα έλεγα στη *Παρασκήνια*, ειδικεύοντας μονάχα το ζήτημα
στά θεατρική. Λιγάκι γενικεύοντας τα πράματα θα δούμε πώς καθαρή
κριτική δεν υπάρχει, ούτε για τα ξένα βιβλία, ούτε για την ποιητική
παραγωγή, ούτε για τα μυθιστορήματα, ούτε για κάθε είδος λόγου.
Η αίτία είναι απλούστατη: στην Ελλάδα όλα γίνονται πρόχειρα, επι-
φανειακά και επιπόλαια. η δε κριτική είναι άκριβώς ή αντίθεση της
επιπολαιότητας και της επιφανειακής προχειρολογίας. Όταν βλέπη
κανείς της φριχτές άνοησίες που τυπώνονται, ιδίως για την ξένη φι-
λολογία, σε περιοδικά με κάθε αξίωση πώς εκπροσωπούν την λογοτε-
χνική μας; κίνηση, όταν διαβάξη κανείς τής περὶ ἀναξιόπρεπες παρα-
χρησεις τους «δασκάλους» και στους «μαίτρο», θ' αν αντικούξη κανείς
τά γραφόμενα για παιδιά τής τάξεως ή για φίλους και της βωμολοχίες
και της ξευανάδες για τους αντίθετους, πώς να μην άηδιάση; Βρίσκε-
ται κανείς άπέναντι στο έξης τερατώδες εξάμβλωμα: Πρόσωπα που τι-
τλοφορούνται κριτικοί δίχως να ξέρον τὸ θέμα που πραγματεύονται.
Χατήρια και βρισιές για ώρισμένα πρόσωπα.

Είναι άνάγκη να πώ πώς ποτέ απ' αυτές της σελίδες δε θα με δοῦν
οί άναγνώστες μου να πραγματευθώ ένα θέμα που δεν κατέχω άπόλυ-
τα. Θι ήταν ύβρις άπέναντι του εαυτού μου. Πρέπει όμως κάτι να
προσθέσω που ίσως παρεξένη λιγάκι όσους με κίμουν την τιμή να
με παρακολουθήσουν. Άρηάκαι που θα γίνη εδώ λόγος για πρόσω-
πα, σπανιώτατα και εξαιρετικά. Αντιθέτως με την τρέχουσα αντίλη-
ψη τής κριτικής στην Ελλάδα θα καινοτομήσω, μιλώντας για την ξένη
πνευματική και καλλιτεχνική δράση, εξεταζοντας πάντα ένα θέμα που
είμαι σε θέση να το κυττάω και άγνοώντας συνάμα την προσωπικό-
τητα εκείνου που τὸ δημιουργήσε.

Στην τέχνη, στην αισθητική εκείνο που παρουσιάζει τὸ περισσό-

τερο ενδιαφέρον είναι ή διέπουσες ιδέες, τὸ ἔργο, καὶ ή τάσεις. Τα πρόσωπα είναι θνητοί, θὰ περάσουν καὶ δὲ θ' ἀφήσουν ἴχνος παρὰ μετ' ἔργου τους. Τέτοια ἀποψη βέβαια δὲ θὰ καλοαρέσει στους συνειδημένους στὰ θνητάματα, στους ἀρχηγούς σχολῶν—ή παλαίμοχους τῆς ἀνάλατης χρονολογραφίας. Τί νὰ γίνῃ ὁμως; ή κριτική είναι, κατὰ τὴν ιδέα μου, κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τῆς ὑπολογισμένης φιλοφρονήσεως γιὰ κανένα ἀσθράκι, καμμιά εὐφημο μνεία, ή κανένα αρολογίδιο σὲ καμμιά συλλογή πεζῶν ποιημάτων τοῦ κριτικοῦ.

Πρῶτα πρῶτα λοιπὸν ή ἰδιόφυσες ιδέες, ή γενικὲς τάσεις, τὰ ἔργα ποὺ πηγάζουν ἀπὸ αὐτὲς τῆς ιδέες καὶ τῆς τάσεις καὶ ὅπου καθρεφτίζεται ή προσωπικότητα τοῦ συγγραφέα. Τέτοια μελέτη είναι ἴσως ὄχι μονάχα ή περὶ ενδιαφερόουσα ἀπὸ καλλιτεχνική ἔκπληξη μι καὶ ή περὶ ὀφέλιμη ἀπὸ πρακτική Ἄρκει νὰ εἰπωθῆ ὅτι ἕνας λαὸς γνωρίζεται ἀπὸ τὴ διανοητική του ἐκπροσώπιση, γιὰ νὰ ἐννοηθῆ ή σημασία τῆς ἐρευνας τῶν μεγάλων ροπῶν τῆς σκέψης καὶ τῆς διανόησης. Τώρα βέβαια ὅταν στὸ κοινὸ ρεῦμα τῆς παραγωγῆς ἔσθῃ κανένα καλλιτεχνικὸ δημιούργημα ποὺ θάνακὸψη τάσεις καὶ θὰ δημιουργήσῃ καινούργιες ιδέες, μπορεῖ πολὺ καλὰ κανεῖς, πόνοντας εὐκαιρία, νὰ κάμῃ λόγο γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ καλλιτέχνη, καί, ἔξαιρητικά, νὰ τὸ παρουσιάσῃ στὸν ἀναγνωστικὸν τοῦ κόσμου· αὐτὸ ὁμως, θὰ ὁμολογήσετε, εἶνε μι ὀπάνια περίπτωση καὶ κάθε μέρα, οὔτε κάθε χρόνο, δὲ βγαίνουν βιβλία ποὺ νὰ ἐπαναστατοῦν τὴ φιλολογία καὶ γενικῶς τὴν τέχνην. Στὸ χεῖμαρο μολαταῦτα τῆς βιβλιοπαραγωγῆς ἐπιπολάζουν μερικὰ ἔργα ποὺ δὲν κατακυλοῦν στὴ θάλασσα τῆς λήθης. Ἄλλα ἀπ' αὐτὰ ἀντιστέκονται γιὰ πάντα στὸ ρεῦμα καὶ ἄλλα σιγὰ σιγὰ μοιραίως παρασύρονται κατόπιν ἀπ' ἕνα χρονικὸ διάστημα. Γιὰ τέτοια ἔργα, ἀδιαφορώντας πάντοτε τελείως γιὰ τὸ συγγραφέα, μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος κατὰ δεύτερο λόγο, ἀφοῦ ἐξεταστοῦν ή διέουσες τάσεις καὶ ιδέες. Εἶνε τὰ καλὰ λεγόμενα ἔργα ποὺ ονομαζοῦν ἀκριβῶς αὐτὲς τῆς τάσεις. Ὁ κριτικὸς θα τῶγῃ εὐχαρίστηση κάθε φορὰ ποὺ τὰ φέρνει ή περίστασις νὰ λέγῃ δυὸ λόγια γιὰ τὰ δημιουργήματα ποὺ δὲν κυλοῦνται ἀμέσως στὸ βραθερο τῆς καταστροφῆς.

Ἐχει ὁμως καμμὶ ὑποχρέωση νὰ κάμῃ λόγο γιὰ τὰ ἐντυπα κάθε λογῆς ποὺ σωριάζονται στὸ τρατέζι του; Τα μέτρια δηλαδὴ καὶ τὰ κακὰ βιβλία; Ὅταν σήμερα κριτήριο τῆς ἀξίας ἐνὸς ἔργου δὲν εἶνε αὐτὴ ή ἀξία του παρὰ ή φιλία γιὰ τὸ συμφέρον ποὺ συνδέει τὸν κριτικὸ μετ' ἄνδρα τοῦ ἐντύπου, πρέπει κανεῖς ἀδίσταχτα νὰ πῆ τὴν ἀλήθεια καὶ δίχως ἐνδοιασμούς καὶ περιφράσεις νὰ καυτηριάσῃ ἐκεῖ ποὺ πρέπει. Δυστυχῶς ὁμως καὶ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο πῶς καὶ τὰ ἔσχατα νὰ πῆ κανεῖς γιὰ ἕνα βιβλίο (ἔστω καὶ στὸν τόνο τῆς περὶ σοβαρῆς κριτικῆς, δίχως βραιοῖς καὶ κρυόμπλαστρες εἰρωνειῆς) δὲν κάμῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ διαφημίῃ δωρεῖν ἕνα συνονθύλευμα ποὺ δὲν τοῦ πρέπει τιμῆ. Ἔρτετε γιατί; Διότι τὴν ἄλλη μέρα ὁ πνευματικὸς πατέρας τοῦ βιβλίου θὰ μιλήσῃ καὶ θὰ καταφερθῆ ἐναντίον τοῦ κριτικοῦ του καὶ ἔτσι, θέλοντας καὶ μὴ, πάλι λόγος θὰ γίνῃ τὴν ἄλλη μέρα καὶ ἀνάλογη διαφήμιση γιὰ τὸ τυπωμένο παληόγραφο. Γιὰ τὸν κριτικὸ λοιπὸν δὲν μένει ἄλλη διέξοδος παρὰ ή αὐτοκροτορι-

κὴ σιωπὴ γιὰ κάθε ἕνα βιβλίο ποὺ κρίνει κάτω τῆς ἐλάχιστης κριτικῆς μνείας. Δὲ μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί φοιχτὴ καταδίκη εἶνε ή καταδίκη τῆς ἀφάνειας, καθῶς καὶ τί ἀποτελεσματικὴ θὰ ἦταν αὐτὴ ή καταδίκη ἀν' ἐγενικοποιεῦνταν ἀπὸ καμμὶ δεκαετὴ κριτικὸς τῆς προκοπῆς. Πρῶτα πρῶτα θὰ ὀλιγοστευε ή ἔργασί, τὰ καταναγκαστικὰ δεσμά αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων νὰ λογοδοτοῦν γιὰ πράματα ἀνάξια τῆς πέννας τους. Παρ' ὅλο τὸ βιβλιοκατακλυσμὸν τὰ καλὰ βιβλία εἶνε τόσο ὀπάνια! τὰ δὲ κακὰ ἀπεναντίας μερμηγκιάζουν! Κατόπιν αὐτὴ ή συστηματικὴ σιωπὴ ἀναξίων μνείας ἔργων θὰ ἔφερε τὸ θαναταστικὸ ἀποτέλεσμα νὰ σταματήσῃ κάπως τὴν ἐξωφρενικὴ παραγωγή, ἰδίως τῶν στίχων, ἐπειδὴ πολλοὶ σημερινοὶ ποιητὲς γράφουν περὶ πολὺ γιὰ νὰ δοῦν τυπωμένο καὶ κρινόμενο τὸ ἔργο τους, παρὰ πραγματικῶς ἀπὸ μιὰ ἔσωτικὴ ἀνάγκη. Ἡ σιωπὴ τῆς κριτικῆς εἶνε ή χειροτέρα καταδίκη, ή πλάνη ἐνὸς τάφου ἀπάνω στὸν τίτλο ἐνὸς κακοῦ βιβλίου.

Ἐξῶρα ποὺ ἕνα τέτοιο σύστημα τῆς μετρομένης μνείας τῶν κάπως καλῶν βιβλίων καὶ τῆς συστηματοποιημένης παρασκευῆς τῶν κακῶν, θ' ἐνυψώσῃ τὴν κριτικὴ στήν σειρὰ ποὺ τῆς πρέπει, ἀφοῦ ὁ κριτικὸς δὲν θάναγκάζεται νὰ κατέρχεται στὸ βόρβορο τῆς κακολογίας γιὰ νὰ πῆ τὰ προεπούμενα στὰ κακὰ ἔργα. Ἐπίσης θὰ ἀφήσῃ ὁ κριτικὸς νὰ καταλάβουν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν ἀπαίτηση νὰ θαρροῦν πῶς πρέπει νὰ μιλήσῃ γιὰ κάθε βιβλίο ποὺ βγαίνει, πῶς κάθε ἄλλο παρὰ ὑποχρέωση ἔχει νὰ λογοδοτῆ γιὰ κάθε ἐκδοτικὸ ἐμπόρευμα. Ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι βιβλιογραφία, ἔ δὲ κριτικὸς ἄλλη δουλειὰ ἔχει, πολὺ σοβαρότερη ἀπὸ τοῦ νὰ κάθεται νὰ σταχυολογῆ ἀπὸ ἐκδοτικὸς καταλόγους τῆς ἰσοκνίδες καὶ τὰ γαῖδουράγκαθα τῆς βιβλιοπαραγωγικῆς ξέρας ἀπὸ τὸ φόβο μὴ παραλείψῃ τίποτε. Ἄλλο κριτικὴ, ἄλλο βιβλιογραφία, εἶπαμε.

Καὶ ἐπιτρέψατέ με τελειώνοντας νὰ εἰπῶ; διηγηθῶ ἕνα νόστιμο σχετικῶς ματὴ τὴν τελευταία παράγραφο. Κάποιοι ἀνάλαβε νὰ μιλήσῃ γιὰ κάποιο ζήτημα ποὺ τοῦ ἀνέθεσαν. Βάλθηκε ὁ ἀνθροπος καὶ μὴνες ἔσπασε τὸ κεφάλι του νὰ πληροφροσηθῆ καὶ νὰ μαζέψῃ τὰ σχετικὰ ὕλικά γιὰ τὴ μελέτη του. Πολὺ λοιπὸν λογικὰ καὶ μετρομένα ἐξέθεσε τὸ τί εἶχε νὰ πῆ καὶ στὸ στενὸν ὄριο ποὺ τοῦ εἶχαν ἐπιτρέψῃ ἀνέφερε τῆς γενικῆς ιδέας τοῦ θέματος καὶ δυὸ τρία ὀνόματα—τὰ μεγαλύτερα—ποὺ κάθε φορὰ εἶχαν σταθῆ ἀντιπροσωπευτικὰ αὐτῶν τῶν ιδεῶν. Ἔρτετε τί ἐπακολούθησε σὰν εἶδος εὐχαριστῶ; Συρφετὸς καὶ κουβάλημα βραιοῦν ἀπὸ τοὺς μὴ μνημονευθέντας καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦταν φυσικὰ ὀλόκληρη μεραρχία, βλέπετε τὴ θέση τοῦ καυμένου τοῦ ἀνθρώπου. Κάμε τὸ καλὸ στοῦ διαβόλου τὸ χωριὸ! Μόνον στῆς βιβλιογραφίας καὶ στοὺς ἐκδοτικὸς καταλόγους θὰ βρῆ κανεῖς ὅλα μνημονευμένα καθῶς καὶ στὰ... νεκροταφεῖα. Ἡ κριτικὴ ὁμως εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ νεκρόκηπος. Εἶναι τὸ κριτήριο ὅπου βρίζουν καὶ ζυμώνονται ή ιδέες γιὰ νέα ζωὴ καὶ νέα δράση.

Μὲ τέτοιο λοιπὸν πνεῦμα, φίλε κ. Σκουλούδη, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἐξασκήσω τὴν κριτικὴ ποὺ με ζητεῖτε γιὰ τὸν Ἐρωτόκριτο—μαζὶ με τὴν ἐπισκόπησι τῆς ξένης τέχνης. Σὰς εὐχμαι καλὴ σταδιοδρομία καὶ νάφηστε στὰ χρονικὰ τῆς φιλολογίας μας ἐτοχὴ με τὴν ἐκδοσὴ σας,

Μὲ τιμὴν περιουσίην

Παρίσι 1. Β', 1925.

Μ. ΒΑΣΣΑΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

—Στις 20 του Ἀπριλίου διοργανώθηκε ἀπὸ τὸ Τμήμα Γραφικῆς τοῦ «Κρητικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου» μιὰ Ἐκθεσὴ Ζωγραφικῆς στὴν αἴθουσα τοῦ «Συνδέσμου ὑπὲρ διαδόσεως τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Κρήτῃ». Ξεχωρίσαμε τὰ ἔργα τοῦ διευθυντῆ τῆς Ἐκθεσῆς κ. Ἐρρ. Φρανιζισκάκη (ἐλαιογραφίες, σκίτσα), τῆς δίδας Ἀγλ. Κιρμιζάκη (λαστέλ) καὶ τοῦ κ. Κ. Δαμιανάκη (σκίτσα).

—Ὁ ἴδιος «Κρητικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος» ἐκδίδει ἀπὸ τὸν περασμένο χρόνον ἓνα μικρὸ μηνιαῖο περιοδικὸ μὲ τὸν τίτλον «Ἀυγερινὸς» καὶ διευθυντῆ τῆς ὕλης τὸν κ. Ρένο Μαργαρίτη. Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ διακρίνεται κυρίως γιὰ τὴν προσπάθειά του ν' ἀπασχολῆσει τοὺς νέους μας μὲ τὴ λογοτεχνία.

—Στις 30 τοῦ Ἰουνίου διοργανώθηκε μιὰ μουσικοφιλολογικὴ ἑσπερίδα ἀπὸ τὸ Β' Γυμνάσιον. Χορωδία ἀπὸ μαθητὲς καὶ δαθῆτριες τῶν δυὸ Ἀνωτέρων τάξεων τραγούδησε διάφορα μουσικὰ κομμάτια. Ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία σημείωσε ἡ «Καμπάνα» τοῦ Σοῦμπερτ (στίχοι Σίλλερ) καὶ ὁ «Παιὰν» ἀπὸ τοὺς Πέρσες τοῦ Αἰσχύλου μελοποιημένος ἀπὸ τὸ Ρόδιο. Ἐχτὸς ἀπὸ τὰ μουσικὰ κομμάτια ἐξετελεστήκανε καὶ ἀπαγγελίες Ἑλληνικῶν ποιημάτων. Ξεχωρίσαμε τίς δίδες Παπαδογιάννη καὶ Μητσστάκη, ποὺ ἀπόδωσαν ὑπέροχα ἢ πρώτη τὸ «Σχολεῖον» τοῦ κ. Μ. Σκουλούδη κ' ἢ δευτέρη τὴν «Τρελὴ Μάννα» τοῦ Σο.ωμοῦ. Ἐπακολούθησε τὸ μονόπρακτον τοῦ κ. Στ. Δάφνη «Τὸ πατρικὸ σπίτι», ποὺ σημείωσε μιάν ἐπιτυχία ἄγνωστη στὰ ἐρασιτεχνικὰ χρονικά. Ἡ δίδα Εὐθυμάκη στὸ ρόλον τῆς Σμαραγδῆς ὑπέροχη, καθὼς κ' ὁ κ. Κατσανεβίκης στὸ ρόλον τοῦ Γιώργη. Ἐξίσου ἀξιοπρόσεχτα καὶ τὰ δευτερεύοντα πρόσωπα, ἢ δίδα Ροστάν στὸ ρόλον τῆς Ἀσημίνας, ὁ κ. Στεφαννάκης στὸ ρόλον τοῦ Τάση κ' ὁ κ. Δαμιανάκης στὸ ρόλον τοῦ Χωριατόπουλου. Τὸ κλείσιμο τῆς γιορτῆς μὲ τὸ «Φασουλὴ Φιλόσοφος» τοῦ Σουρῆ ἀπὸ τὸν κ. Κ. Δαμιανάκη σκόρπισε ἄφ' ἑνὸς γέλια κ' ἔδωσε μεγάλας ἐλπίδας γιὰ τὸ νεαρὸ ἐρασιτέχνη. Ἀπευθύνουμε θερμὰ συγχαρητήρια στὸ γυμνασιάρχην κ. Γενεράλη καὶ στοὺς καθηγητὰς, ποὺ ὄργανώσανε τὴν ἑσπερίδα κ. κ. Μοσχόπουλον καὶ Σκουλούδη.

ΣΤ. ΚΑΨΩΜΕΝΟΣ

ΔΗΛΩΣΗ

Μὲ τὸ φύλλον τοῦτο συμπληρώνεται ἡ συνδρομὴ τῶν ἑξαμηνίων συνδρομητῶν καὶ παρακαλοῦμε θερμὰ ὅσους θέλουσι νὰ λαμβάνουν τὸν «Ἐρωτόκριτον» εἰς τὸ ἐξῆς ν' ἀποστείλουν τὴ νέα συνδρομὴ τους στὸ διαχειριστὴ κ. Κωστῆ Χρυσάκι.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ 1924

Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΔΟΥ

ΤΑ

ΚΑΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ

ΤΕΧΝΗΣ

3^η ΟΜΙΛΙΑ ΔΟΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΑΙΘΟΥΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛ. "ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ", ΥΠΟ ΤΟΥ Σ. Ψ Δ. Κ. Τ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ 1925

ΤΑ ΚΑΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Κυρίες και Κύριοι,

Ὁ φιλόσοφος Kant εἰς τὴν «Κριτικὴν τοῦ Πρακτικοῦ λόγου» λέγει ὅτι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔζη ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἐντὸς τῶν σπηλαίων καὶ τῶν δασῶν, ὅλως κατὰ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ὁρμὰς καὶ κατὰ τὰ ἐνστικτὰ του, ἦτο ἀνεύθυνος, ἦτο εὐτυχής! Δὲν εἶχε γνῶσιν ἀκόμη τοῦ Ἡθικοῦ Νόμου (τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ) καὶ ἦτο εἰς τὸν Παράδεισόν του ἐπὶ τῆς γῆς! Ἄφ' ὅτου ὁμοῦς συνησθάνθη τὸ ὑπέροχον, τὸ ὑπεύθυνον τῶν πράξεών του εἰς τὴν κοινωνίαν κατελθὼν, ἐπῆλθε τότε ῥῆγμα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν, ῥῆγμα μεταξὺ φύσεως καὶ πνεύματος, μεταξὺ ἰδέας τοῦ Καθήκοντος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν φυσικῶν του ὁρέξεων ἀφ' ἑτέρου. Τὸ γεγονός τοῦτο συμπύπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας, μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτισμοῦ.

Πολιτισμός. Κύριοι, σημαίνει ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ὄταν ἐξικίνησεν ὁ ἄνθρωπος, τέκνον τῆς φύσεως, ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ἵνα δημιουργήσῃ πολιτισμόν, ἔφερε τὴν δυνατότητα πρὸς τοῦτο, ἔφερε τὰ ψυχικὰ στοιχεῖα, τὰ κεφάλαια καὶ τὴν προίκισιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐφερον ἐντὸς αὐτοῦ ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας δημιουργικὰς δυνάμεις, ὅλας τὰς δυνατότητας συμπεπυκνωμένας εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἐφερε δηλονότι τὴν ἰκανότητα τοῦ διανοεῖσθαι, τὴν ἰκανότητα τοῦ συναισθάνεσθαι καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ βούλεσθαι ἢ ἄλλως λεγόμενον ψυχὴν *διανοουμένην, ψυχὴν συναισθανομένην* καὶ *ψυχὴν βουλομένην*. Ὑπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς θεμελιώδεις λειτουργίας, παρουσιάζεται πᾶσα ψυχικὴ ἐνέργεια. Διὰ τῆς πρώτης γνωρίζει ἢ λαμβάνει γνῶσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, διὰ τῆς δευτέρας ἀντιδρᾷ εἰς τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου συναισθανομένη χαρὰν ἢ λύπην, εὐαρέσκειαν ἢ δυσαρέσκειαν καὶ διὰ τῆς τρίτης λαμβάνει ἐνεργητικὴν στάσιν ἔναντι τῶν ἐπιδράσεων τούτων, αἵτινες ἐπέφερον εἰς αὐτὴν χαρὰν ἢ λύπην. Διὰ τῆς πρώτης ψυχικῆς λειτουργίας ἤρχισε

νά ἐρευνᾶ τὴν οὐσίαν, τὴν ἀλήθειαν τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν κόσμου, ἐν μέσῳ τοῦ ἀγνώστου, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη καὶ ἐδημιούργησεν Ἐπιστήμην. Διὰ τῆς δευτέρας ψυχικῆς ἰκανότητος τοῦ συναισθάνεσθαι ὁραματίζεται τὴν ἁρμονίαν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐδημιούργησε Τέχνην καὶ Θρησκείαν. Διὰ τῆς τρίτης ψυχικῆς λειτουργίας δίδει καθ' ἡμέραν μορφὴν εἰς τὴν Ζωὴν καὶ ἐδημιούργησεν Ἡθικὴν. **Ἐπιστήμη—Τέχνη—Ἡθικὴ—Θρησκεία** ἀποτελοῦν τὰς τέσσαρας θεμελιώδεις μορφὰς τοῦ πολιτισμοῦ ἢ τὰς τέσσαρας γενικὰς ἐκδηλώσεις καὶ κατευθύνσεις τοῦ ἐξελισσομένου πνεύματος ἐπὶ τῆς Γῆς, Δύναμαι γὰρ σὰς διαβεβαιώσω. Κύριοι, ὅτι ὁ πολιτισμὸς, ἡ δημιουργία πολιτισμοῦ, εἶναι ἡ κλίμαξ ἡ ἀναβιβάζουσα βαθμιαίως τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ἡ Τέχνη, ὡς βλέπετε, εἶνε βασικὴ πλευρὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπορρέουσα ἀπὸ θεμελιώδη λειτουργίαν τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ συναίσθημα εἶνε ἡ πηγὴ τῆς Τέχνης. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ συναίσθημα;

Τὸ συναίσθημα εἶναι ἡ χαρὰ ἢ λύπη, εὐαρέσκεια ἢ δυσαρέσκεια τῆς ψυχῆς. Εἶναι ἐν ψυχικὸν φαινόμενον, ψυχικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον δοκιμάζομεν πάντες. Ὑπὸ δύο ἀντιθέτους μορφὰς παρουσιάζεται πάντοτε ὡς χαρὰ ἢ λύπη, ὡς εὐαρέσκεια ἢ δυσαρέσκεια. Διὰ τῶν συναισθημάτων ὁμιλεῖτότερον τινὰ ἢ ψυχὴ εἰς τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, διὰ τούτων φανερῶναι πῶς διατίθεται, δηλ. τί εὐχαριστεῖ καὶ τί δυσαρεστεῖ αὐτήν, τί λυπεῖ ἢ τί προξενεῖ χαρὰν εἰς αὐτήν. Ὄταν π. χ. κατορθώσῃ τις νὰ λύσῃ μετὰ πολὺ ὄρον προσπάθειαν ἐν πρόβλημα ἢ ἐν αἰνίγμα, ὅταν ὁ φυσιοδίφης ἐπιτύχῃ τὴν ἀνακάλυψιν ἐνὸς φυσικοῦ νόμου, ἢ ὁ ἐφευρέτης τὴν ἐπινοήσιν μηχανήματος, ἀμέσως γεννᾶται τὸ συναίσθημα τῆς χαρᾶς εἰς τὴν ψυχὴν του. Ὄταν δὲ δὲν κατορθώσῃ τοῦτο, ἢ διότι δὲν βοηθοῦν αὐτὸν αἱ πνευματικαὶ του δυνάμεις ἢ δι' ἄλλους λόγους, γεννᾶται ἀντιθέτως ἡ λύπη, ἡ δυσαρέσκεια ἐν αὐτῷ. Γνωρίζετε βεβαίως ὑπὸ πόσης χαρᾶς κατελήφθη ὁ Ἀρχιμήδης, ὅταν ἀνεκάλυψε τὸ εἰδικὸν βάρος τῶν σωμάτων, ἢ ὁ Πυθαγόρας, ὅταν ἔλυσε τὸ θεώρημά του. Τὸ συναίσθημα τοῦτο παρουσιάζεται ὄχι μόνον ἐπὶ ζητημάτων ἐχόντων σχέσιν μετὰ τὴν ἰκανότητα τοῦ πνεύματός μας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ζητημάτων ἐχόντων σχέσιν μετὰ τὸ καλὸν ἢ ἄσχημον. Ὄταν ἴδωμεν ὄραϊον ἀντικειμένον ἢ ἀκούσωμεν ὄραϊαν μουσικὴν συμφωνίαν, διατίθεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν εὐαρέστως ἀντιθέτως συμβαίνει μετὰ τὸ ἄσχημον. Ἐπίσης καὶ ἐπὶ ἄλλων γεγονότων ἢ πράξεων ἐχουσῶν σχέσιν μετὰ τὴν ἠθικὴν γεννᾶται ὁμοίως χαρὰ ἢ λύπη εἰς τὴν ψυχὴν ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς ἀξίας ἢ ἀπαξίας αὐτῆς.

Τὸ συναίσθημα τοῦτο γενικῶς ὠνόμασεν ἡ βιολογικὴ Ψυχολογία δείκτην τῶν τάσεων τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ τῶν ἐνδομύχων ἐπιποθήσεων αὐτῆς, ἀνιχνευτὴν καὶ προάγγελον τῶν τελικῶν κατευθύνσεων τοῦ

πνευματικοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς ἐξελισσομένης Ζωῆς καθόλου. Διότι καθιστᾶ εἰς ἡμᾶς γνωστὸν τί ἐγκρίνει καὶ τί δὲν ἐγκρίνει ἡ ψυχὴ, τί ἐπιδοκιμάζει καὶ τί ἀποδοκιμάζει, τί συμφωνεῖ καὶ τί δὲν συμφωνεῖ μετὰ τοὺς τελικοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐπομένως τί προάγει ἢ τί παρακωλύει αὐτό. Ὅσῳκις παρακωλύεται ἐκ τινος γεγονότος, παραστάσεως ἢ ἀντικειμένου ὁ ἐξελισσομένος πνευματικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου γεννᾶται ἐν τῇ συνειδήσει ἡ μῶν αὐτομάτως δυσαρέσκεια, ὅσῳκις δὲ προάγεται οὗτος γεννᾶται ἡ εὐχαρίστησις. Αὕτη εἶναι ἡ οὐσία, ἡ ἐννοία τοῦ συναισθήματος. Προδεικνύει τὴν ἐσωτάτην κατεύθυνσιν τοῦ ἐνδοτάτου πυρήνος τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας, τῆς βουλήσεως.

Τὰ συναισθήματα ταῦτα, ὡς γνωστὸν, ἀναλόγως τῆς αἰτίας ἧτις προκαλεῖ αὐτὰ διακρίνει ἡ ψυχολογία εἰς διανοητικὰ, εἰς αἰσθητικὰ ἢ καλολογικὰ, εἰς ἠθικὰ, εἰς θρησκευτικὰ, εἰς ἀτομικὰ, εἰς κοινωνικὰ κτλ. Ἐκ τῶν συναισθημάτων τούτων θὰ ἀπασχολήσουν ἡμᾶς σήμερον τὰ αἰσθητικὰ ἢ καλολογικὰ λεγόμενα δηλ. τὰ ἔχοντα σχέσιν μετὰ τὸ καλὸν ἢ αἰσχρὸν, μετὰ τὸ ὄραϊον ἢ ἄσχημον, ὅπως λέγομεν ἡμεῖς σήμερον.

Τὰ καλολογικὰ συναισθήματα, Κύριοι παρουσιάζονται εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὅπου συναντήσωμεν τὸ ὄραϊον ἢ τὸ ἄσχημον. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ βίου μας γίνεται τοῦτο. Ὄταν εὐρεθῶμεν πρὸ ἐνὸς ὄραϊου φυσικοῦ φαινομένου κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἢ δύσιν τοῦ ἡλίου, ἢ πρὸ ἐνὸς ὄραϊου ἀντικειμένου, μιᾶς εἰκόνης ἢ ἀγάλματος, ἐνὸς ὄραϊου ἀνθρώπου ἔχοντος σῶμα γλαφυρὸν καὶ ἐλίχαρι, ὅταν εὐρεθῶμεν εἰς ἐν ὄραϊον τοπεῖον, ἐκ τοῦ βάρους τῆς ψυχῆς, ἀνακύπτει μία εὐχαρίστησις, μία εὐαρέσκεια, μία ἀνακούφισις. Ἐπίσης καὶ ὅταν ἀκούωμεν τὸ ἄσμα τῆς ἀηδοῦς ἢ μίαν ὄραϊαν μουσικὴν συμφωνίαν, ἡ ψυχὴ ἡμῶν διατίθεται εὐαρέστως, καὶ εὐχόμεθα νὰ διατηρηθῇ τὸ αἴτιον, ἵνα ἐξακολούθησῃ ἡ ἡδονὴ αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ μας. Πάντες γνωρίζετε τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐξ ἰδίας πείρας.

Θὰ ἐρωτήσετε ὅμως, πόθεν τὸ καλολογικὸν τοῦτο συναίσθημα καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἢ παρουσία του ἐν τῇ ψυχῇ μας; Διατί ἐτάχθη ἐκεῖ ὑπὸ τῆς φύσεως; Διατί ἐγείρεται ἡ εὐαρέσκεια αὕτη ἢ ἡ δυσαρέσκεια ἐν τῇ ψυχῇ μας ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ὄραϊου ἢ ἄσχημου; Τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν προβλημάτων τῆς Αἰσθητικῆς. Μίαν ἀπάντησιν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τοῦτο. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ὄραϊου αἰσθάνεται, φαίνεται, μίαν ἱκανοποίησιν μίαν κατατροπῶσιν, ἐπομένως ἀνακούφισιν τινα, ὡς νὰ συναντᾷ τι, τὸ ὁποῖον ἐστερεῖτο καὶ τὸ ὁποῖον μυστηριωδῶς ποθεῖ. Ἐν τῷ ὄραϊῳ βλέπει συμβολικῶς τὴν ἰδικὴν τῆς ἐσωτάτην ὑποσυνείδητον ἔρσειν, βλέπει τὴν προσπάθειάν της ἐκπληρουμένην καὶ οὕτω ἀνακουφίζεται, αἰσθάνεται χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν διὰ τὴν τοι-

αὐτὴν ἀκόλυτον καὶ δροσερὸν ἔνσαρκον παράστασιν τῆς ἰδέας. Ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται κωλύματα εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐξωτερικεύσεώς της διότι ἐμποδίζεται ὑπὸ τῆς ὕλης, ὑπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν ὀρέξεών του. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ὠραίου αἰσθάνεται ἐαυτὴν τρὸς τὸν τινὶ ἀπηλλαγμένην τῶν φυσικῶν τούτων δεσμῶν της, ἐλευθέραν καὶ οὕτω γεννάται εἰς αὐτὴν ἡ χαρὴ ἢ εὐαρέσκεια, ἣν ἐκαλέσαμεν καλολογικὸν συναίσθημα. Μὲ μίαν λέξιν αἰσθάνεται ἐαυτὴν ἄνυσμένην, προαγομένην. Ἀλλέως δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Ἐνῶ ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἀσχήμου δοκιμάζομεν δυσαρέσκειαν διότι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐν τούτῳ αἰσθάνεται ὑποβιβασμὸν ταπεινώσιν, ὡς νὰ βλέπῃ συμβολικῶς ἐν τῷ ἀσχήμῳ ματαιουμένην τὴν προσπάθειάν της. Διὰ τοῦτο φύσει ἀποφεύγει τὸ ἀσχημον, διότι δὲν τὴν προάγει, καὶ ὁ δεικνύων τοῦτο δείκτης εἶνε τὸ δυσάρεστον συναίσθημα.

Αἱ πηγαὶ τοῦ καλοῦ εἶναι δύο, ἡ μήτηρ φύσις καὶ ἡ τέχνη. Φύσις καὶ Τέχνη εἶναι αἱ δύο πηγαὶ τοῦ αἰσθητικοῦ. Ἡ φύσις ζῆ καὶ παράγει καὶ δημιουργεῖ ἀφ' οὗτου χρονολογεῖται ἡ ἐμφάνισις τοῦ κόσμου, ἀφ' οὗτου ἡ ἰδέα περιεβλήθη τὴν ὕλην ὡς ἔνδυμα καὶ ἤρχισε νὰ ἐξελλίσσεται εἰς ἓνα κόσμον ὄρατόν, συγκεκριμένον, τὸν ὁποῖον βλέπομεν περὶ ἡμῶν. Ἡ φύσις ἐξ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς θεωμένη εἶναι μία μεγάλη καλλιτέχνης, διότι ἐκτελεῖ ἔργον αἰσθητικόν, διέπει δ' αὐτὴν μία διαμορφωτικὴ τάσις. Δημιουργεῖ ἐκ τῶν ἔνδον, ὡς νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἰσθητικὴν παράστασιν τοῦ κόσμου. Ἐν τῇ διαμορφωτικῇ αὐτῆς τάσει παρουσιάζει μορφώματα ἄπειρα, τοπεῖα ὠραῖα, ὄρη μὲ ὠραίας γραμμάς, κρυσταλλώσεις ὀρυκτῶν, δένδρα καλλίκορμα, φάραγγας καὶ χαράδρας, καταρράκτας καὶ μορμυρίζοντα ρυάκια, ἄνθη καὶ χρυσασπίδας, παρουσιάζει οὐράνια φαινόμενα, τὴν μαυνομένην ἢ γαληνῶσαν θάλασσαν κτλ.

Ὅλαι αἱ μορφαί, αἱ ἀπαντῶμεν ἐν τῇ φύσει δὲν φαίνονται εἰς ἡμᾶς ὠραῖαι, ἀφοῦ ἡ τέχνη ἐπεμβαίνει πολλάκις, ἵνα διορθώσῃ τὰς ἀτελείας της. Δηλ. παντοῦ ἐν τῇ φύσει δὲν βλέπομεν τὸ ὠραῖον, ὑπάρχουν καὶ ἀσχημα ὄντα ἐν αὐτῇ, ὡς εἶναι ἀσχημα καὶ στρεβλά δένδρα, τοπεῖα πληκτικῆ, ζῶα δυσειδῆ κτλ. Θὰ ἐρωτήσῃ τις διατι; Ἡ φύσις κατὰ τὴν δημιουργίαν της ἀπαντᾷ ἐμπόδια, λέγει ἡ Αἰσθητικὴ, τὴν ἀντίστασιν τῆς ὕλης. Ἡ ὕλη ἀνθίσταται, δὲν παρακολουθεῖ ἐν τῇ πραγματοποιήσει τοῦ ὠραίου. Μὲ ἄλλας λέξεις ἐργάζεται τυφλῶς, ὡς λέγουν, δηλ. ἄνευ παραστάσεως, ἄνευ σαφοῦς εὐσυνειδήτου ἰδέας, οἷα ὑπάρχει εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ἐν Ἡφαίστειον ἐν τῇ ἐκρήξει του δύναται περὶ αὐτοῦ νὰ σχηματίσῃ ποικίλας μορφαίς, χωρὶς αὐτὸ νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ταύτας. Ἐγένοντο ὅλως συμπτωτικῶς, ὅλως τυχαίως, τυφλῶς, ἀναλόγως τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιστάσεως ἢ ἄλλων συνθηκῶν περὶ αὐτό. Θὰ

ἔλεγε τις πόσον θὰ ἐπῆγγαιναν καλύτερα τὰ πράγματα ἂν δὲν ἀνθίστατο ἡ ὕλη, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀντίστασις τῆς ὕλης.

Ναί, ἀλλ' ἄνευ τῆς ὕλης δὲν θὰ εἶχωμεν κόσμον καθόλου. Ἡ ἰδέα μόνη, ἄνευ τῆς ὕλης θὰ παρέμενεν ἰδέα καθαρὰ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ κόσμον.

Δὲν θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ, εἰς περισσότερά τις, ἐνῶ διασχίζει τὸν ἀέρα μὲ τὰς πτέρυγὰς της αἰσθανομένη τὴν ἀντίστασιν του, δισχυρίζετο ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχε ἀῆρ, ἐν τῷ κενῷ χώρῳ θὰ ἠδύνατο νὰ πετᾷ ταχύτερον! Ἐν ᾧ πράγματι θὰ εἶπαι νὰ πετᾷ. Ὡστε ἐν τῇ φύσει παντοῦ δὲν ἀπαντᾶται τὸ ὠραῖον. Ἐν τῇ τέχνῃ ὅμως αἱ μορφαὶ πρόπει νὰ εἶναι ὠραῖαι, ἄλλως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τέχνης, ὅπως εἰς τοὺς ἀπολιτίστους λαοὺς. Μόνον ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ τεχνούργημα ἀρχίζει νὰ συμβολίζῃ κάτι, λέγομεν οὐτιδήποτε τέχνη. Τα προϊόντα τῆς τέχνης πολλάκις εἶναι ὠραιότερα τῶν τῆς φύσεως, διότι ἡ τέχνη, συχνὰ διορθώνει τὰς ἀτελείας της, καθ' ὅσον κίμνει ἐπιλογὴν καὶ σύνθεσιν τῶν στοιχείων τοῦ καλοῦ, τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ ἐν τῇ φύσει. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους ἢ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου θαυμάζεται ὑπὸ τοῦ κόσμου. Τοῦτο ὅμως ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν ὑπῆρξε. Μεμονωμένα στοιχεῖα ὠραῖα, οἶς, μέτωπον, χεῖλη κτλ. δυνατόν νὰ ὑπῆρξαν, καὶ ὑπῆρξαν, ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησεν αὐτὰ ὁ καλλιτέχνης. Ὁ Ζεὺς τῆς Ὀλυμπίας, ἔργον τοῦ Φειδίου, παρέστησε τὴν ἰδέαν τῆς θεότητος, ὅπως συνέλαβεν αὐτὴν ὁ καλλιτέχνης. Ὡστε ὁ καλλιτέχνης ἐργάζεται ὑπὸ τὸ φῶς μιᾶς παραστάσεως, τῆς συλληφθείσης ἰδέας καὶ αὐτὴν ζητεῖ νὰ ἔνσαρκώσῃ ἐμφυσῶν αὐτὴν εἰς τὸ μάρμαρον, ὁ ζωγράφος εἰς τὰ χρώματα καὶ ὁ μουσικὸς εἰς τοὺς τόνους. Ἡ τέχνη τείνει νὰ φθάσῃ τὴν πραγματοποίησιν. τὴν μετουσίωσιν τῆς ἰδέας. Διὰ τοῦτο τὰ προϊόντα τῆς τέχνης εἶναι ἀνώτερα τῶν τῆς φύσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα ἀρέσκει πολλάκις εἰς ἡμᾶς περισσότερον τὸ ὠραῖον ἐν τῇ φύσει, ὡς λ. χ. ἐν φυσικὸν ἄνθος, ἐν φύλλον κτλ. Διατι; Διότι τὸ φυσικόν ζῆ. Φέρει ἔσθθεν τὴν λάμπιν τῆς ζωῆς, ἣς μετέχομεν καὶ ἡμεῖς. Ἐπομένως εἶναι **τι πραγματικόν**, ὑπάρχει ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς προϊόν τῆς ζωῆς ἐνῶ τὸ τῆς τέχνης ὅσον καὶ ἂν εἶναι ὠραῖον εἶναι ἀφηρημένον καλόν, εἶναι νεκρόν.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἐγένετο λόγος περὶ τέχνης ἐπιτρέψατε, Κύριοι. νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὴν συντόμως. **Τι εἶναι τέχνη γενικῶς;** Εἶναι μία διαμορφωτικὴ τάσις, μία διαμορφωτικὴ προσπάθεια, καθ' ἣν ἰδεῶδη, ἰδέαι, ἔνσαρκοῦνται, φανερόνται καὶ μεταβάλλονται εἰς πραγματικότητα. Ἰδέα λοιπὸν ἔνσαρκος ἀποκάλυψις! Ὑπὸ τὴν λέξιν ἰδέα ἐννοοῦμεν ἔδῳ, λειτουργίαν τῆς φύσεως λαμβάνουσαν ὑπόστασιν. Ὁ ἄνθρωπος φέρει οἶκθθεν, δηλ. σύμφυτον, εἰς τοὺς ἄρμους τῆς ψυχικῆς του

υποστάσεως τὴν διαμορφωτικὴν ταύτην τάσιν καὶ ὁρμὴν τῆς φύσεως, φέρει αὐτὴν ὡς ψυχικὴν λειτουργίαν. Δι' αὐτῆς προσπαθεῖ καὶ αὐτὸς νὰ δώσῃ μορφὴν εἰς τὴν ὕλην κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις ἢ ὑποδείξεις τῆς ιδέας του. Ἄλλ' ἢ διαμορφωτικὴ αὕτη τάσις ἀναλυομένη συνίσταται ἀπὸ *κίνησιν, σκοπὸν καὶ μέσα*. Ἐπομένως ἡ τέχνη ἀπλούστερον δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ἡ μεταρρογὴ τῆς κινήσεως πρὸς ἓνα ὁρισμένον σκοπὸν τελειουργούμενον κατὰ τάξιν ὁρισμένην τῶν μέσων καὶ κατ' ἀλληλουχίαν ὁρισμένην.

Γενικῶς ἡ τέχνη εἶναι μία *Mission*, μία ἀποστολή, κλήσις τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἰσχυρὸν, Κύριοι, περὶ τοῦ ὄλου, ἰσχύει καὶ διὰ τὸ μέρος. Ὁ ἄνθρωπος ὡς μικρόκοσμος, κόσμος ἐν μικρογραφίᾳ φέρει ἐν ἑαυτῷ τὰς αὐτὰς λειτουργίας, τοὺς αὐτοὺς νόμους, οὓς ἅπαντὰ τις εἰς τὸ σύνολον εἰς τὸ *Universum*. Ἐκεῖθεν εἶναι εἰλημμένοι. Ἴδου πόθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἢ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐμφωλεύουσα ἰδέα τῆς τέχνης. Ὁ καλλιτέχνης, ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης πλάττει καὶ δημιουργεῖ ἐπίσης ἐκ τῶν ἔνδον, ὑπέικων εἰς ἓνα ὑπερεκχειλισμὸν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ φύσεως. Διὰ τοῦτο πολλοὶ καλλιτέχνη ἐκαμαν ἔργα ἐν τῇ ἐμπνεύσει τῶν τὰ ὁποῖα δὲν ἀνεγνώριζαν μετὰ τὸ πέρας ὡς ἰδικὰ τῶν, ἠσθάνοντο δὲ μυχιὰν ἔξαρσιν βλέποντες αὐτὰ. Τὰ ἐξετέλεσαν ὑπέικοντες προφανῶς, εἰς ἐσωτερικοὺς ὄραματισμούς. Ἡ τέχνη ζητεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τὴν ἔννοιαν τοῦ κόσμου. Ὁ δὲ καλλιτέχνης ὄραματίζεται αὐτὸ ἐν συμβόλοις, βλέπει αὐτὸ ἄλλοτε ὡς ἁρμονίαν, ἄλλοτε ὡς τραγωδίαν, ἄλλοτε ὡς κωμωδίαν. Ὁ καλλιτέχνης δὲν δύναται νὰ ἐργάζεται συνεχῶς, διότι λείπει ἡ ἰδέα, ἥτις εἶναι φευγαλέα, φεύγει ἐκ τῆς συνειδήσεώς του. Διὰ τοῦτο μόνον, ὅταν ἐμπνέεται δύναται νὰ ἐργασθῇ, ὅταν εἶναι κατελημμένος ὑπὸ τῆς ιδέας, ὅπως λέγουν.

Αἱ τέχναι εἶναι δύο εἰδῶν, ὡς γνωστόν, *καλαὶ τέχναι καὶ πρακτικαὶ τέχναι*. Αἱ πρῶται διακρίνονται ἀπὸ τῆς δευτέρας, καθ' ὅσον ἔχουσιν ὡς σκοπὸν τὴν παράστασιν τοῦ κολου, τοῦ ὄραϊον, τὴν μετουσίωσιν τῆς ιδέας, ἐνῶ αἱ πρακτικαὶ τέχναι ἔχουσι σκοπὸν τὸ πρακτικὸν καὶ ὠφέλιμον, τὴν θεραπείαν δηλ. τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Ἡ ὑποδηματοποιία λ.χ. ἡ ράπτικὴ, ἡ σιδηρουργία, ἡ ξυλουργικὴ, κτλ, ἔχουν σκοπὸν τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν, ἂν καὶ δύναται τις νὰ διακρίνῃ ἐνίοτε καὶ τάσιν, τροποποιήσιν ἐλαφρὰν κατὰ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ καλοῦ. Αἱ καλαὶ τέχναι, αἱ ἐπιδιώκουσαι εἶπομεν, τὸ ὄραϊον εἶναι ἡ *Εἰκαστικαὶ* (ὅταν ἔχουν σκοπὸν τὴν παράστασιν τοῦ καλοῦ ἐν χρόνῳ) ὡς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ *ρυθμικαὶ*, (ὅταν ἐπιδιώκουν τὴν παράστασιν τοῦ καλοῦ ἐν χρόνῳ), ὡς εἶναι ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ. Ἐξ ὅλων τῶν καλῶν τεχνῶν ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν καλὴ τέχ-

νη. Διότι αὕτη διὰ τῆς ἁρμονίας τῶν τόνων ὁμιλεῖ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἐπενεργεῖ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ συναισθήματος ἡμῶν ὡς ν' ἀπαιτῆ παρ' αὐτῆς νὰ γίνῃ ἁρμονία. Ἡ μουσικὴ καλεῖ τὴν ψυχὴν εἰς ἁρμονίαν. Ἐκπροσωπεῖ τὴν ὑπερτάτην βούλησιν τῆς ιδέας, τῆς πρώτης Ἀρχῆς, ἥς ἀποτελεῖ σύμβολον. Διὰ τοῦτο εἶναι θεία ἡ καταγωγὴ τῆς, θεία ἡ φωνὴ τῆς, καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐξευγενιστικῆς. Ἡ ποίησις ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῆς ψυχῆς μας διὰ τῶν παραστάσεων, τῶν εἰκόνων, καὶ διὰ τῶν συναισθημάτων, ἅτινα διεγείρει ἐν ἡμῖν. Αἱ δὲ λοιπαὶ καλαὶ τέχναι, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ, καὶ ζωγραφικὴ ἐπενεργοῦν ἐπὶ τῶν συναισθημάτων διὰ τῆς ἁρμονίας τῶν γραμμῶν, διὰ τῆς ἁρμονίας τῶν μορφῶν καὶ τῶν χρωμάτων.

Τί εἶναι καλόν; Ἡ κοινὴ γλῶσσα συνηθίζει νὰ ὀνομάζῃ καλὸν ἄλλοτε τὸ εὐχάριστον, ἄλλοτε τὸ ὠφέλιμον, ἄλλοτε τὸ σκόπιμον. Λέγομεν ὠραία μύτρα, ὠραία μηχανή, ὠραῖος χαρακτήρ, φαγητὸν κτλ. Τὸ καλὸν ὁμως φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀξίαν, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν με αὐτά. Εἶνε καλὸν διότι ἀρέσκει καθ' ἑαυτό, ἄνευ σκοποῦ, ἄνευ συμφέροντος ἢ ἰδιοτελοῦς ὑπολογισμοῦ. Τὸ καλὸν δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοὺς πρακτικοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς, τὴν χρησιμότητα, τὴν εὐχαρίστησιν ἐκ τῆς ὕλικῆς ἀπολαύσεως. Δύναται νὰ εὐχαριστῆ τὴν ψυχὴν, χωρὶς νὰ διεγείρῃ ἅμα συναισθήματα ἀπολαύσεως ὕλικῆς. Ἀπ' ἐναντίας, δύναται νὰ εἶναι ὅλως ἀκατάλληλον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Ὁραῖον κατὰ τὴν Αἰσθητικὴν εἶναι «ἁρμονία μεταξὺ ιδέας καὶ μορφῆς», ἐπομένως ὅπου παρατηρεῖται περισσοτέρα ἁρμονία, συμφωνία μεταξὺ ιδέας ἢ περιεχομένου καὶ μορφῆς, ἐκεῖ ὑπάρχει ὠραῖον. Διότι κάθε ὠραῖον εἶναι ἔνσαρκος ἀποκαλύψις τῆς ιδέας συλληφθείσης ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ καλλιτέχνου. Ἐκαστον καλλιτέχνην ἀρχῆθεν διέπει μία ἰδέα ἐν τῇ ἀεικονίσει τοῦ κολου διὰ τῆς τέχνης του. Ἐὰν ὁ καλλιτέχνης κατώρθωσεν νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὀστά εἰς τὴν ἰδέαν, εἰς τὸ ἰδεῶδες του, τότε ἔχομεν τὸ ὠραῖον. Μία εἰκὼν παριστάνουσα τὴν Ἡρακλέα κλώθοντα παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ὀμφάλῃς εἶναι ἄσχημος, διότι εὐρίσκειται εἰς διαφανίαν περιεχόμενον ἡ ἰδέα καὶ μορφή. Ἐνῶ μία εἰκὼν παριστάνουσα αὐτὸν φονεύοντα τὴν Λερναίαν Ὕδραν ἢ σηκώνοντα εἰς τοὺς ὤμους του τὸν οὐρανὸν καὶ ὑψιστάμενον τὸ βάρος καὶ τὴν πίεσιν τούτου εἶνε ὠραία. Ὁ Χριστὸς κοσμάμενος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δὲν εἶνε μόνον ἠθικὸς, ἀλλὰ γλυκὺς καὶ ὠραῖος. Διότι παρουσιάζει τελείαν, πλήρη ἁρμονίαν περιεχομένου καὶ μορφῆς. Ὁ Ἀριστείδης ἐξοριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καθ' ἣν στιγμὴν ὕψωνε τὰς χεῖρας του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἠύχето εἰς τὸν Θεὸν νὰ εὐτυχῇ ἡ Πατρίς του καὶ νὰ μὴ λάβῃ ποτὲ τὴν ἀνάγκην του, δὲν ἦτο μόνον δίκαιος ἢ ἠθικὸς, ἀλλὰ καὶ ὠραῖος. Νομίζει τις, Κύριοι, ὅτι καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἔχουν κοινήν τὴν βᾶσιν, καθὼς

καὶ μετὰ τὸ ἀληθές. Εἶναι ὁμορρίζοι καὶ ὁμοσπόνδοι δυνάμεις, ἐκ διαφορῶν δὲ ἀποπτικῶν σημείων θεώμενα εἶνε διάφοροι.

Ἦθελέ τις ἐρωτήσει, Κύριοι, ἔχομεν κανὲν μέτρον ἐκτιμήσεως τοῦ καλοῦ, ἔχομεν κανὲν κριτήριον δι' οὗ νὰ κρίνωμεν, τὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ὠραίου; λ. γ. ἐνὸς ἀρχιτεκτονικοῦ ἰδρύματος, μιᾶς εἰκόνης ἐν συγκρίσει μετ' ἄλλην, ἐνὸς ἀγάλματος, ποιήματος κτλ. Τοῦτο εἶνε τὸ πρόβλημα ἀκόμη τῆς Αἰσθητικῆς. Ἡ Ἠθικὴ κατώρθωσεν ὅπως δὴ ποτε, νὰ δώσῃ ἡμῖν ἐν γενικὸν μέτρον, ἀντικειμενικὸν ὅπως δὴ ποτε, ἢ Αἰσθητικὴ ἀκόμη. Τινὲς λέγουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀντικειμενικὸν μέτρον. Ὁ ἄνθρωπος λέγουσιν εἶναι τὸ μόνον μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ὠραίου, δηλ. ἢ ὑποκειμένη κρίσις, λαϊκώτερον νὰ εἶπω, τὸ ὑποκειμενικὸ γούστο τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὑποκειμενικὸ γούστο ποικίλλει. Ὅσοι ἄνθρωποι τόσα καὶ γούστα. Ἐπομένως δὲν καταντῶμεν εἰς ἐν ἐνιαῖον μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ καλοῦ. Ποικίλλει δὲ τὸ γούστο διότι ἐπηρεάζεται, νοθεύεται ἀπὸ ἄλλα ἐλατήρια, ἀπὸ τὸ εὐχάριστον, ἀπὸ τὸ χρήσιμον ἀπὸ ἐντυπώσεις ἢ ἀναμνήσεις συμπαιθεῖς κτλ. Ἄλλοι δι' ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι μὲν τὸ ὑποκειμενικὸ γούστο, ἀλλ' ἢ τὸ ὀρθόν, τοῦτο δὲ εὐρίσκεται μόνον παρὰ τοῖς ἐξόχοις καλλιτέχναις. Οὕτω καταντῶμεν εἰς τὴν *αὐθεντίαν τοῦ γούστου*. ἢν ἔχουσιν αἱ μεγαλοφυΐαι ἐν τῇ τέχνῃ. Ἡ μεγαλοφυΐα ὄντως δημιουργεῖ θυμοσοφικῶς, κατ' ἐμπνευσιν, ἐλλαμτομένη ὑπὸ τῆς ιδέας καὶ παρέχουσα οὕτως εἰπεῖν τοὺς νόμους τοῦ καλοῦ (Ὅμηρος Σοφοκλῆς Φεδίας, Ραφαήλ, Wagner, Beethoven κτλ.) Τοῦτο ἐδέχετο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις συνιστᾷ σπουδὴν τῶν ἐξόχων καλλιτεχνημάτων καὶ σύγκρισιν αὐτῶν πρὸς ἐξαγωγήν κοινῆς ἐνιαίου μέτρου πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ καλοῦ. Διὰ τῆς ἀντικειμενικῆς ταύτης ἐξετάσεως τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης καταντῶμεν ὅπως δὴ ποτε εἰς ἀντικειμενικὸν μέτρον. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ὑπάρχει καὶ ἀντικειμενικὸν καλόν, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν συμμετρίαν, ἀναλογίαν τῶν γραμμῶν, εἰς τὴν ἀρμονίαν χρωμάτων κτλ.

Τὰ καλλολογικὰ συναισθήματα δηλοῦντα, ὡς ἐλέχθη εἰς τὴν ἀρχὴν, τί ἐγκρίνει καὶ τί δὲν ἐγκρίνει ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τί ἐπιδοκιμάζει καὶ τί ἀποδοκιμάζει, τί εὐχαριστεῖ καὶ τί δὲν εὐχαριστεῖ αὐτήν, ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν πνευματικὸν ἡμῶν βίον, διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ. Προϊδεάζουσι καὶ προδεικνύουσι τὴν τελικὴν κατεύθυνσιν τοῦ πνεύματος. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποθεῖ, τρέπεται πρὸς ἀρμονίας. Ἐνεκα τούτου τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα συναισθήματα ἐξευγενίζουσι καὶ ἐξυψώνουσι βαθμηδὸν τὸ Ἐγὼ ἡμῶν. Ἐνεκα τούτου καταπραΰνουσι καὶ ἀνακουφίζουσι τὴν ψυχὴν ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν κόπων καὶ βασάνων τῆς ζωῆς. Πόσον τῇ ἀληθείᾳ ἀνακουφίζεται ἡ ψυχὴ, ἂν με-

τὰ κοπιώδη ἔργασίαν εὐρεθῶμεν εἰς μίαν μουσικὴν συμφωνίαν, εἰς φυσικὴν τινα καλλονὴν, ἢ ἐὰν περιεργασθῶμεν ὠραίας εἰκόνας. Ἄλλ' ἢ συγγρόνως καὶ ἠθικοποιῶν. Ὁ ἀγαπῶν τὸ ὠραῖον, ὁ ἐνθουσιῶν πρὸς αὐτοῦ δυσκόλως, ἂν μὴ ἀδύνατον νὰ περιπέσῃ εἰς ἀσχημίας καὶ χυδαίότητας. Τὸ καλὸν εἶνε σύμβολον τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι, δύναται τις εἰπεῖν τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ τὸ καλὸν ἐν κινήσει καὶ λειτουργίᾳ διατελοῦν, πραγματοποιούμενον δηλαδὴ διὰ πράξεων, εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις μετ' ἄλλας λέξεις ὡς λειτουργία θεωρούμενον. Διὰ τοῦτο τὸ αἰσθητικὸν ἐθεωρήθη προβαθμῖς τοῦ Ἠθικοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξεργεῖται καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς Μουσικῆς ἐπὶ τοῦ ἠθους ἡμῶν. Ὁ Σαίξπηρ εἶπεν, ὅτι ἄνθρωπος μὴ αἰσθανόμενος ἐν ἑαυτῷ μουσικὴν, ὃν δὲν συγκινεῖ ἡ ἀρμονία καλῶν τόνων, εἶναι ἐνεπιφορὸς εἰς προδοσίαν, ληστείαν, μοχθηρίαν.

Κύριοι, εἶπομεν ἐν ἀρχῇ τῆς δυνάμεως μας ὅτι ἡ τέχνη εἶναι θεμελιώδης πλευρὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπορρέουσα ἀπὸ θεμελιώδη λειτουργίαν τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν βίου. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ σύλληψις τοῦ καλοῦ. Τὸ συναισθήμα ἐγένετο ἡ πηγή, ὁ ἰχνηλάτης ἐν τῇ τέχνῃ. Ἄλλ' ἢ ἡ τέχνη παρατηρεῖται ὡς διαμορφωτικὴ τάσις καὶ ἐν τῇ Φύσει, εἶναι ἀρα θεμελιώδης λειτουργία τοῦ κόσμου. Τὸν σκοπὸν τῆς λειτουργίας ταύτης ὠνομάσαμεν ἰδέαν. Διότι ἰδέαι κατὰ τὴν νεωτέραν ρεαλιστικὴν ἀντίληψιν εἶναι ὑπόστασιν λαμβάνουσαι κοσμικαὶ λειτουργίαι. Ἡ αὐτὴ λειτουργία ἄλλοθεν ὀρωμένη, ἢ διὰ τῆς διανοίας συλλαβανομένη λέγεται ἀληθές, *ἐπιστήμη*, ζητοῦσα νὰ συλλάβῃ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τὴν ἐννοιαν τοῦ κόσμου, τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ συμπαντος δι' ἐννοιῶν. Ἡ αὐτὴ κοσμικὴ λειτουργία ἄλλοθεν ὀρωμένη, ὡς πρᾶξις ἐξεταζομένη εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δηλ. ὡς βούλησις καὶ ἐνέργεια πρακτικὴ θεωμένη λέγεται ἀγαθόν, *Ἠθικὴ* ζητοῦσα τὴν ἠθικὴν διαμόρφωσιν τῆς ζωῆς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ιδέας γενικῶς, δηλ. αὐτὴν τὴν πραγματοποιήσιν τῆς Βουλῆσεως τῆς Κοσμογόνου Ἀρχῆς, τῆς Θεότητος, ὑπὸ συγκεκριμένην ἐν τῷ κόσμῳ μορφήν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσαμεν τὰς τρεῖς ὑφίστας ἰδέας, *τὸ ἀληθές, τὸ καλόν, καὶ τὸ ἀγαθόν*, ὁμορρίζους καὶ ὁμοσπόνδους δυνάμεις. Καὶ ἡ λειτουργία τοῦ κόσμου συλλήβδην δύναται νὰ κληθῇ τέχνη. Καθ' ἣν στιγμήν, Κύριοι, ἡ ἐπιστήμη θὰ ἐγγίξῃ τὰ ἔσχατα ὄριά της καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ἀληθοῦς θὰ γίνεται πραγματικότης, ταυτοχρόνως τὸ ἀγαθὸν θὰ στήνῃ τὸν θρόνον του εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις ἀτόμων καὶ λαῶν, ἐπομένως ἡ Ἠθικὴ ὑποθέτουσα συντονισμόν καὶ ἀρμονίαν βουλήσεων τῶν ἐπὶ μέρος ἀτόμων καὶ λαῶν, θὰ γίνεται πραγματικότης, τὸ δὲ καλόν, ὡς ἀρμονία μεταξὺ ιδέας ἢ περιεχομένου καὶ μορφῆς θὰ ἀποκαλύπτῃ πρὸς ἡμῶν, ἓνα ὠραῖον Θεόν

ἐν γαλήνῃ μετουσιωθέντ' εἰς ἓνα ἀπέραντον σύγκρομα κόσμον ὠραϊότητος. Ἄν θ' ἔπιτευχθῆ ἢ ὄχι δὲν εἶνε τοῦ παρόντος, εἶναι ζήτημα ἀφορῶν τὴν Φιλοσοφίαν. Ἄλλ' ἂν θ' ἰ συντελεσθῆ ποτε παρὶ τοῖς ἀνθρώποις, διηβεβαίω ὑμᾶς, ὅτι θ' ἰ συντελεσθῆ μόνον διὰ τῆς τελείας ἐξελίξεως καὶ ἐκ μεταλλύσεως ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, ὃ ἔστι δὲ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς ὡραῖος Θεὸς ἐτάφη ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ὑλίκῳ, ὅστις ἐπέζητει ν.ι διασχίσει τὴν ὕλην πανταχοῦ, νὰ ἀναστῆ καὶ νὰ παρουσιασθῆ ὡς κόσμος ὡραῖος, δηλ. ὡς ἰδέα περιβεβλημένη τὴν ὕλην ἢ ὡς ὕλη διατεταγμένη τὴν ἰδέαν! Ὁ Ἰησοῦς ἔδειξε τὴν τροχίαν τοῦ κόσμου, ἀπεκάλυψε τὸ μυστήριον τῆς κοσμικῆς λειτουργίας. Πόσον ἠτραυφία τοῦ Ἰησοῦ ὁμοιάζει μὲ τὴν τραυφίαν τῆς Ζωῆς, ἥτις παίζεται ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου! Ὁ ἔνταφισθεὶς ἐν τῷ κόσμῳ Θεός, ὁ γενόμενος σὺς καὶ σκηνώσας ἐν ἡμῖν κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, τὸν ὁμοῖον καὶ ἡμεῖς ὡς μέρη τοῦ κόσμου αἰσθανόμεθα εἰς τὰς φλέβας μας, εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν συνείδησιν, εἰς τοὺς ἄρμούς τῆς ψυχικῆς μας ὑποτάξεως ὅτε συνίσταται πνεῦμα καὶ ὕλη ἐν ἡμῖν, τὸν ὅποιον αἰσθανόμεθα κινούμενον, ἀγωνιζόμενον καὶ παλαιοντα, ἵνα νικήσῃ τὸν ἀνθρώπον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὗτος ὁ ἔνταφισθεὶς Θεός ὡς λειτουργία παρουσιάζεται συγχρόνως ὡς ἀλήθεια, ὡς ἠθικότης καὶ ὡς ὡραϊότης. Ἐξαρτάται ἀπὸ ποῖαν πλευρὰν θ' ἰ θεωρήσωμεν αὐτόν. Ὅπως δὲ τὰς οἴζας τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ σ' ἀλλήβδην εὐρίσκομεν εἰς τὰ βᾶθη τῆς ψυχικῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ τὰς τάσεις, ἰκανότητα καὶ λειτουργία τῆς ψυχῆς εὐρίσκομεν εἰς τὴν πελωρίαν αὐτὴν κοσμικὴν λειτουργίαν, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Παντός, ἥς μέρας ἀποτελεῖ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Παντός μὲ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐξωθεν ὀρωμένη λέγεται ὕσις. Ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχικῇ λειτουργίᾳ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνείδησει αἱ λειτουργίαι αὐταὶ τῆς τελικῆς ἐξελίξεως τοῦ κόσμου συλλαμβάνονται ὡς ἰδέαι, δηλαδή σ' ἀνέφικτοι. Ἀνέφικτοι ἐφ' ὅσον μόνον ὑπὸ τοῦ Συνόλου, ὑπὸ τοῦ κόσμου σ' ἀλλήβδην, δύναται νὰ ἐκπληρωθοῦν, ἐφ' ἡμῶν δὲ ὡς ἐπὶ μέρους ὀργάνων, ὡς ἐπὶ μέρους κυττάρων ἀδύνατον, ὡς ἡ ἐπὶ μέρους λειτουργία τοῦ στομάχου, τοῦ ἥπατος τῆς καρδίας, τῶν ἐντέρων κτλ. Ἐκάστη δὲν δύναται μεμονωμένως ἐπιτελουμένη ν.ι παραγάγῃ τὴν ὕγιαν τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ, ν.ι πραγματοποιήσῃ τὴν ἰδέαν τῆς ὕγιαι, ἥτις ὡς γνωστὸν ἐγκτεται εἰς τὴν ἁρμονικὴν λειτουργίαν τῶν ἐπὶ μέρους μελῶν τοῦ σώματος. Διὰ τοῦτο τὰς ἰδέας ἐθήκεν ὁ Πλάτων εἰς τοὺς οὐρανίους χώρους, οὐχὶ ἐντὸς κόσμου τῆς πραγματικότητος. Ἐφαντάσθη αὐτὰς ἐν τῇ ποιήσει του εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ ὠνόμασεν αὐτὰς ἄυλους, ἀφθάρτους, ἀχρόνους. Ἄλλ' αἱ ἰδέαι παρ' ἀνθρώποις κατὰ τὸν σύγχρονον **ρεαλιστικῶν ἰδεαλισμῶν** καὶ ἄνευ ποιήσεως εἶναι δυνάμεις. ἰκανότητες τοῦ πνεύματος τοῦ ν.ι διαμορφώνουν καὶ μεταπλάττουν τὴν ὕλην κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς γενικῆς ἰδέας. Εἶναι ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ, οἵτινες γεννῶνται κατὰ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοὺς ὁποίους θέτουν ἢ ἐπιδιώκουν πρὸς πραγματοποίησιν. Ἰδέας ἔχουν καὶ οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶχε τὴν **Μ. ἰδέαν** καὶ πᾶσά του προσπλάθεια εἴτεινεν εἰς τὴν πραγματοποίησίν τῆς. Δὲν ἦτο καὶ εἶναι ἀντικειμενικὸς σκοπὸς οὗτος; Δὲν εἶναι βεβαίως ἐκ τοῦ κόσμου

τούτου αἱ ἰδέαι—ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὅποιον ἠθελε νὰ δείξῃ ὁ Πλάτων. Πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἀλλαχού τὴν ἀρχὴν των, ἀλλ' ἔπεινεροῦν ἐπὶ τοῦ βίου μας τοῦ ὑπάρχοντος ἐκάστοτε καὶ μεταπλάττουν αὐτόν, διότι εἶνε σκοποὶ ἐκπληρούμενοι. Πᾶσα πραγματικότης ἄνευ τῆς ἐπενεργείας τούτων θ' ἔμενε πραγματικότης παγία, στάσιμος, ἄνευ ἐξελίξεως. Ἄλλὰ καὶ ἡ Κοινωνολογία δέχεται καὶ ἔννοεῖ αὐτὰς, ὡς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

Ἡ αὐτὴ διαμορφωτικὴ τάσις, ἥτις διέπει ὡς νόμος τὴν φύσιν, διέπει καὶ τὴν ἀνθρωπίνην. Ὅπως ἐκ τοῦ χάους τῶν στοιχείων τῆς ὕλης ἢ τῶν ἀτόμων ἐδημιουργήθη εἰς κόσμος καλῶς διατεταγμένος μίαι τάξις ἐν τῷ σύμπαντι, ἁρμονία καὶ ὡραϊότης, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ χάους τῶν ἀντιμαχομένων ὀρωμῶν καὶ παθῶν καὶ συμφερόντων καὶ ὀρέξεων ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἀνθρωπότητος θ' ἰ δημιουργηθῆ, πρόκειται νὰ δημιουργηθῆ τάξις κόσμος εἰς τὰς σχέσεις τῶν καθ' ἕκαστον ἔθνων πρὸς ἀλλήλα, ἀγάπη, ὡς ἡ παγκόσμιος ἔλιξις, ἀλληλοσυμπάθεια καὶ ἀμοιβαία καὶ ἀλληλεπίδρασις, διεθνῆς ἀλληλεγγύη, ἁρμονία καὶ ὡραϊότης. Ἐκ τοῦ χάους τῶν ἀνταγωνιζομένων φυσικῶν ὀρωμῶν, τῶν ἀλληλοσυγκρονομένων συμφερόντων καὶ βλέψεων μεταξὺ τῶν καθ' ἕκαστον πολιτῶν ἐδημιουργήθη τὸ Κράτος, ἡ Πολιτεία, ὡς ἔνωσις μὲ ἐνιαίαν βούλησιν, ἐνιαῖον συναίσθημα, μὲ ἐνιαίαν ἰδέαν, ὑπὸ ἓνα ὑπέροχον νόμον, τὸν νόμον τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τοῦ συμφέροντος τῆς Ὀλότητος, ὑπὲρ τούτου δὲ πρέπει νὰ θυσιάζεται τὸ ἀτομικόν. Οὕτω ἐδημιουργήθη τὸ σύγχρόνον **Σύνολον—μέσον** διὰ περαιτέρω σκοπούς.

Ἐκ τοῦ χάους τῶν ὀρωμῶν καὶ ἀγρίων φυσικῶν ὀρέξεων, ἐκ τοῦ χάους τῶν ὀρωμῶν ἐρωϊστικῶν ὀρωμῶν μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἐδημιουργήθη **οἰκογένεια**, συνταῦτισις τύχης, συνταῦτισις συμφερόντων, ἰδεῶν, συναισθημάτων, βουλήσεων, δημιουργίας. Οὕτω συνεπλήχθη τὸ πρῶτον **Σύνολον—μέσον** ἐν μικροτέρῳ ἀκτίνι, ἢ α' συλλογικῇ βούλησις διὰ περαιτέρω σκοπούς. Ἐκ τοῦ χάους τῶν ψυχοφυσικῶν κλίσεων, ὀρωμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου ἐδημιουργήθη κόσμος ἐσωτερικὸς, ἁρμονία, ἐνιαῖα κατεύθυνσις τοῦ ἐνεογενικοῦ, τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ γνωστικοῦ τῆς ψυχικῆς καὶ οὕτω ἐξεπλήθησεν ἡ **προσωπικότης**, περὶ ἣν στρέφονται αἱ προσπάθειαι τῆς συγχρόνου Παιδαγωγικῆς, καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη ἡ **Μονάς—μέσον** πρὸς περαιτέρω σκοπούς.

Τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἔργον τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, δὲν εἶναι Τέχνη; Δὲν βλέπετε τὴν προσπάθειαν τῆς ἀποκαλύψεως, τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἰδέας ὑπὸ συγκεκριμένην μορφήν ἐν τῇ ζωῇ τῇ ἀνθρωπίνῃ;

Τρεῖς εἶναι, Κύριοι οἱ συγκεντρικοὶ κύκλοι περὶ τοῦ ἀτόμου: Οἰκογένεια, Πατρίς, Ἀνθρωπότης. Ἡ ἰδέα τῆς οἰκογενείας, ἢ ἰδέα τῆς Πατρίδος, ἢ ἰδέα τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἐὰν ἐπραγματοποιήθησαν ὀπωσδήποτε αἱ δύο πρῶται καὶ ἐκ τοῦ ὑποσυνειδήτου ἀνεβιβάσθησαν εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος, εὐρισκόμεθα ἀπὸ τοῦ νῦν πρὸ τῆς πραγματοποίησεως τῆς τελευταίας καὶ ὑψίστης τῶν ἰδεῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Εὐρισκόμεθα εἰς ἐν μεταξίμων σήμερον, εἰς μίαν μεταβατικὴν

περίοδ
κοινής
τη. Γ
μορφ
δέας τ
κῆς β
λουτρ
ἐπαφ
ται ἄ
ων ἐ
μορφ
κάτω
τῆς
καὶ ὁ
λήσε
λαντ
μπο
Ψυχ
ἀτέλ
λατ
ἀνη
πρὸ
ποι
κου
πρ
καὶ
νά
τα
αἰ
γί

τῆς εὐγενοῦς δράσεώς του, ἂν δὲν εὐρύνη τὰ ιδεώδη του ἐρχόμενος εἰς ἐπαφὴν καὶ με' ἄλλους διεθνεῖς Συνδέσμους τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἀνταλλάσσων τὸ περιοδικόν του καὶ ἐγκαινιάζων ἀλληλογραφίαν καὶ ἀνακοινώσεις ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς κινήσεως καθόλου, ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἀπολαύσεως ἐν γένει τοῦ καλοῦ ;

Ναί, διότι οὕτω δημιουργοῦνται ἐκ τῶν ἔνδον νέα αἰσθητήρια, ἅτινα ἀσφαλῶς εἶναι ἀπαραίτητα διὰ μίαν ἀνωτέραν διαμόρφωσιν τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς Γῆς.

Πᾶσαι αἱ ἐνώσεις αὐταὶ τῆς ἐμψύχου φύσεως, εἴτε ἐκ τῶν ἄνω εἴτε ἐκ τῶν κάτω προέρχονται, εἶναι ὑποτιπώδεις μορφαί, εἶναι σύμβολα μιᾶς ἀσυλλήπτου ἐνοποιῦ ἐν τῷ κόσμῳ δημιουργικῆς προσπαθείας, εἶναι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, προβαθμίδες καὶ προδρομοὶ τῆς ἐνσαρκώσεως μιᾶς ἀνωτέρας Ἰδέας. Προάγουν ἰσχυρῶς τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ ὀδηγοῦσιν αὐτὴν εἰς τὴν **ὠραιότητα**, ἡ δὲ ὠραιότης εἶναι ὑπόσχεσις τῆς εὐτυχίας τῆς.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗ—ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΒΑΘΩ. Ὁ Γιάννης Σαβᾶθ εἶνε ὁ μοιραῖος τύπος τῆς ἀνθρώπινης ἀνημπορίας. Ὁ ἔρωτας κατοικεῖ σ' ὅλες τῖς ψυχάς. Ἀκόμα καὶ στὴν ψυχὴ τῶν τρελλῶν. Τὸ φέροισι αὐτὸ τῆς φύσεως γίνεται γιὰ νὰ μᾶς κάνει ν' ἀποξεύωμε τὴν οὐσίαν τῆς ἀπολλώνιας αἰσθητικῆς μας ἐπιφάνειας. Ὁ Γιάννης Σαβᾶθ εἶναι ὁ τρελλὸς ποὺ ὁ ἔρωτας του εἶνε τὸ μοτίβο ποὺ τὸν δένει με' τὴν κοινὴ αἴσθησι καὶ τῖς κοινὰς ἀπαιτήσεις ποὺ γι' αὐτὸν μένουσιν ὡς τὸ τέλος ἀνεκμινοποιήτες. Σπάνια κανεῖς περιγράφει ἕναν τρελλό. Συνήθως περιγράφουμε ἀνθρώπους ποὺ κάποιο αἰσθητὴ τους φτάνει σὲ παροξυσμὸν, καὶ μοιάζει με' τρελλὰ. Ἡ περιγραφή ὅμως τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνήμπορου ἀνθρώπου, ἐνὸς τρελλοῦ, ποὺ μὴδὲ τοῦτο ἔχει ὅλες τῖς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς ὑποσυνειδητὸς μέσα του, ταγμένους ἀπὸ τὴν ἀνεξερευνήτη βούλησιν τῆς φύσεως νὰ ζητοῦν τὴ βίωσιν τῆς ζωῆς, ποὺ ἡ συμβατικότητα τῆς ἀρνίεται νὰ τοὺς τὴν παραχωρήσει, αὐτὸ λέγω τὸ θέμα σπάνια τὸ καταπιάνεται κανεῖς μας, πιθανόν γιὰτὶ φοβόμαστε νὰ θίξουμε συνθήκες σιωπηρὰς καὶ κατὰμηνρες. Ὁ κ. Φρέρης τὸ ἐπεξεργάστηκε με' λεπτότητα καὶ πολὺ τέχνη. Μιὰ σκηρὴ αὐτοηδονισμοῦ, ἡ σκηρὴ τῆς φριχτῆς μονώσεως στὸ ὄμο κεφάλαιο, ἀνοίγει μίαν ἀποψη καινούρια στὴν λογοτεχνικὴ ἔρευνα. Ἀπ' τὴ σειρά τῶν διηγημάτων αὐτῶν ξεχωρίζει ἡ λεπτότατη «Παλιὰ ἱστορία» ποὺ εἶνε ἀληθινὰ ἕνα πρῶτης τάξεως διήγημα, γεμῆτο χάρι καὶ πολιτικὸ μὲ.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΡ' ἸΛΛΟΥ—ΔΥΟ ΤΕΛΑΛΙΣΣΕΣ. Ἀπὸ τὸν τόμο τῶν διηγημάτων αὐτῶν τοῦ κ. Μουρέλλου μᾶς ἀφήνει μεγάλη ἐντύπωσι γιὰ τὴν δυνατὴ σύλληψιν του καὶ τὴν θαυμαστὴ ἐπεξεργασία του τὸ διήγημα, «Ὁ Βάντζε». Ἡ ζωὴ μιᾶς κόρης ποὺ ἡ ἀνθρώπινη μοῖρα τῆς ἔχει ταγμένο νὰ μοιράζει γύρω της τὴν ἡδονὴν τοῦ κορμιοῦ τῆς ἀνάμικτη με' τὴν πίκρα τῆς θλιβερῆς ἱστορίας τῆς, μᾶς θυμίζει τοὺς στίχους τοῦ Σ. Παναγιωτόπουλου.

Ἡ δυστυχία ποὺ μᾶρνε τῆς νιότης σου τὰ κρίνα
σὰ μιὰ θερησκεία σοῦ γίνῃ καὶ πίστη βιβλική. Μ. ΣΚ.

Ἐρχοῖον *οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν*, τριμηνιαῖο περιοδικὸ ἐκδιδόμενον ἀπὸ τὸν κ. Δ. Καλιτσουνάκη, ἐκδότης Γ. Βασιλείου Ἀθῆνας. Ἡ *Εἰκονογραφημένη τῆς Ἑλλάδος*, Μηνιαία εἰκονογραφημένη ἔκδοσις. Ἐκδότης Π. Λεκόξ. *Τὸ Φῶς*, δεκαπενθήμερο ἐγκυκλοπαιδικὸ καὶ Ἐκπαιδευτικὸ περιοδικό, διευθυντῆς Σ. Ἀλοῖζος Ἡράκλειον. *Νέα Ἐφημερίς* καθημερινὴ ἔκδοσις Ἰ. Μουρέλλου Ἡράκλειον. *Δημοκρατία* ἑβδομαδιαία ἔφημερις Ν. Ἀνδρουλιδάκη Ρέθυμον. *Ἀστραπὴ* ἑβδομαδιαία ἔφημερις Σ. Δρακάκη Ρέθυμον. *Νομοταγῆς* ἔφημερις Δημ. Κονταντινίδης Ἀθῆναι. *Παιδικὴ χαρὰ* παιδικὸ εἰκονογραφημένο περιοδικὸ Ἀρ. Ριλλῆ καὶ Σία Ἀθῆναι. *Φιλικὴ Ἐστία* Περιοδικὸ τέχνης καὶ ἐλέγχου, ἐπιμελητῆς Φ. Κοντογλου. Μηνιαίτικη ἔκδοσις Ἀθῆναι. *Διάνοσις*, Μηνιαῖο κριτικὸ καὶ φιλοσοφικὸ δελτίο, ἐπιμελητῆς Κ. Κλώνης καὶ Δ. Πιτσάκης Γαμ'έττα 11α Ἀθῆναι. *Ἀδελφότης* μηνιαία λογοτεχνικὴ ἔκδοσις.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ
ΕΛΠΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ὉΔΟΣ ΚΡΟΚΙΔΑ

ΧΑΝΙΑ (ΚΡΗΤΗΣ)

ΧΗΜΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ

ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΥΔΑΤΑ

ΔΕΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΑΝΤΙΣΗΠΤΙΚΑ

ΑΡΩΜΑΤΑ - ΠΟΥΔΡΑΙ - ΚΟΛΩΝΙΑΙ

ΒΑΦΑΙ-ΚΑΛΥΠΤΙΚΑΙ ΑΛΟΙΦΑΙ

ΕΡΩ ΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΩΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΕΙΝΑΙ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕ-
ΣΜΟΥ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟ-
ΣΕΟΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕ-
ΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΜΑΝ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ.
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ : ΚΩΣΤ. ΧΡΥΣΑΚΗΣ

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΝΑ
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΕ ΟΜΑ-
ΔΙΚΗ ΠΡΟΣΗΛΟΓΙΑ ΤΗ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΉΝΕΥΜΑ-
ΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΧΑΝΙΑ 1924.

ΑΛΛΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙ-
ΝΑΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΗ ΤΗΝ
ΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙ-
ΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ.—

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΟΔΟΣ ΧΑΛΚΗΑΣ ΘΕΚΙΜΑ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΧΑΝΙΑ — ΚΡΗΤΗΣ